صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي (البخاري)

زِينَةُ الصَّلَاة

دلمانځه ښکلا

ليکوال: فضيلة الشيخ ابو محمد امين الله البشاوري

ترتيب او تهلونه [illegible] هلال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم :: زِينَةُ الصَّلَاة (د لمانځه ښکلا)

لیکوال :: فضيلة الشيخ ابو محمد امين الله البشاوري

ترتیب او ټولوونه:: استاد فرید احمد هلال

خپرندوی :: کتاب خپرندویه ټولنه (جلال کوټ)

کمپوز :: خپله ټولوونکی

ډیزاین او طرح :: ابو عثمان عبدالمجید – ګندهارا خدمتونه

چاپ کال :: ۱۳۹۰

د ترلاسه کېدو ځایونه::

ګندهارا کتاب پلورنځی (اسحاقزی مارکېټ ځمکتل، جلال کوټ)

مکتبه محمدیه (منګل مارکېټ، ګنج بازار، پېښور، کوزه پښتونخوا)

دارالکتب (صدف پلازه، محله جنګي پېښور، کوزه پښتونخوا)

د چاپ حقوق له ټولوونکي سره خوندي دي

لړلیک

د لمانځه جوړښت ۲

د لمانځه روح ۲

د خشوع د پیدا کېدو اسباب ۲۲

لومړی مسئله: ستره ودرول ۳۰

دويمه مسئله: د سترې د لوړ والي اندازه ۳۲

درېيمه مسئله: د لمونځ کوونکي مخې ته د څارويو تېرېدو حکم ۳۷

څلورمه مسئله: ایا لمونځ کوونکی خپلې مخې ته تېرېدونکی په زور منع کولای شي؟ ۳۸

پنځمه مسئله: که ستره نه وي؛ نو د لمونځ کوونکي مخې ته په څومره فاصله کې تېرېدل صحيح دي؟ ۴۱

د لمانځه طریقه ۴۷

شپږمه مسئله: د ښځو او سړيو په لمانځه کې توپير؟ ۴۸

اوومه مسئله: ښځوته د ښځې د امامت کولو حکم ۵۸

اتمه مسئله: د لمانځه نیت ۲۲

نهمه مسئله: لمانځه ته ودرېدل ۲۷

لسمه مسئله: په صف کې جوخت ودرېدل ۲۸

یولسمه مسئله: د لومړي تکبیر پر مهال د لاسونو اوچتول ۷۴

دولسمه مسئله: لاس پر نامه که پر سینه کېښودل پکار دي؟ ۷۲

پر سینه د لاسونو کېښودو په اړه حدیثونه ۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرسینه باندې دلاس کېښودو په اړه د علماوو ویناوې ۸۲
د احنافو دلائل او د هغې تجزیه ۸۸
دیارلسمه مسئله: په لمانځه کې کوم ځای ته کتل روا او پکار دي ۹۵
څوارلسمه مسئله: له فاتحې نه مخکې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې ۹۲
پنځلسمه مسئله: د تعوذ یانې ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) بېلابېلې کلمې ۱۰۵
شپاړلسمه مسئله: په هر رکعت کې تعوذ لوستل څنګه دي ؟ ۱۰۵
اوولسمه مسئله: په امام پسې د فاتحې لوستل ۱۰۸
اتلسمه مسئله: په اما م پسې د سورت فاتحې لوستو حکم ۱۱۳
د قرائت خلف الامام په اړه د صحابه کرامو اثار ۱۲۳
د قرائت خلف الامام په اړه د تابعینو اثار ۱۲۷
د قرائت خلف الامام په اړه د علماوو ویناوې ۱۲۸
محققین احناف او فاتحه خلف الامام ۱۳۱
د مقابل لوري دلائل او د هغې تجزیه ۱۳۲
نولسمه مسئله: په فاتحه لوستلو کې سنت طریقه ۱۴۳
شلمه مسئله: په خفیه لمونځونو کې د مقتدي لپاره د فاتحې نه علاوه د نورقرات کولو حکم ۱۴۵
یوویشتمه مسئله: تر ((وَلَا الضَّآلِّيْنَ)) وروسته امین ویل او د هغې اړوند مسئلې ۱۴۸
د آمین بالجهر په اړه د علماوو قولونه ۱۵۹
په پټه د امین ویلودلیلونه او د هغې تجزیه ۱۷۵
دوویشتمه مسئله: په لمانځه کې سورتونه وړاندې وروسته ویل روا دي ۲۰۲
درویشتمه مسئله: رفع الیدین ۲۰۴
څلورویشتمه مسئله: په سجده کې سنت طریقه ۲۵۱
پینځه ویشتمه مسئلة: په سجده کې دواړه پښې جنګول ۲۵۴
شپږ ویشتمه مسئله: په سجده کې دلاسونو کېښودل ۲۵۲
اوه ویشتمه مسئله: په اوو اندامونو سجده کول ۲۶۰
اته ویشتمه مسئله: د استراحت جلسه ۲۶۳
نهه ویشتمه مسئله: تش رکعاتونه ۲۶۴
دېرشتمه مسئله: تورک ۲۶۵
یو دېرشتمه مسئله: په التحیات کې خپلې غېږې ته کتل ۲۶۵
دوه دېرشمه مسئله: اشاره به له کوم ځای نه شروع کو ې ۲۶۶
درې دېرشمه مسئله: د اشارې کیفتونه ۲۶۹
څلور دېرشمه مسئله: په قاعده کې د ګوتې خوځول او نه خوځول ۲۷۰
پینځه دېرشمه مسئله: تر الحیات وروسته درود شریف لوستل او د هغې بېلابېلې صیغې ۲۷۴
شپږ دېرشمه مسئله: تر درود شریف وروسته دعاګانې ۲۷۸
اوه دېرشمه مسئله د سلام ستنولو څلور پینځه طریقې راغلې دي ۲۸۷
اته دېرشمه مسئله: سلام ستنول ۲۸۸
نهه دېرشمه مسئله: تر سلام ستنولو وروسته قوم ته مخ راړول ۲۹۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فضيلة الشيخ ابومحمد امين الله البشاوري تقريظ

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادى له، و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريک له، و اشهد ان محمداً عبده و رسوله،

اما بعد!

دا کتاب (زينة الصلاة) ياني د لمانځه ډول او ښايست چې زموږ د کتابونو او کېستېونو نه ورور فريد احمد هلال راټول کړی. ما ولوست چې خواصو او عوامو، سړو او ښځو ټولو لپاره ډېر ګټور دی، هرڅوک چې د خپل عبادت قبلول غواړي د دغه نبوي سنت مطابق لمونځ دې وکړي او خپله خشوع دې هم برابره کړي.

په دې کتاب کې هغه خصوصيات چې زموږ ورور استاد فريد احمد هلال راټول کړي دي

١ د پښتو ژبه يې فصيحه ده.
٢ د احاديثو ژباړه
٣ د احاديثو تخريج په ډېر تفصيل سره.
۴ مهم مهم تحقيقونه
۵ انصاف او عدل په مسائلو کې
٦ ادبي جملې استعمالول چې فحش او بې ادبه کلمات پکې نشته
٧ نور خصوصيات هم شته چې لوستو سره تعلق لري

الله تعالیٰ دا کتاب زما لپاره او د جمع کوونکي او ترتيبوونکي او ټولو مساعدينو علماوو لپاره د نجات ذريعه وګرځوي او ترتيبوونکي (استاد فريد احمد هلال) ته دې الله تعالیٰ اخلاص ورنصيب کړي او د هغه په ميزان

د حسناتو کې دې واچوي، آمين

د کتاب مسوده د جمعه په شپه جمادي الثانية ٨ عام ١۴٣٢ هـ باندې په مسجد حمزه. پشاور پاکستان کې ما مطالعه کړه او نوموړي استاد ته مې دعا وکړه، ځکه يوه فايده منده رساله يې عالم النشر والتوزيع ته راويستله. الله تعالیٰ دې ټولو مسلمانانو ته ددې رسالې نه فايده ورکړي

صلى الله على نبينا محمد و اله و اصحابه اجمعين

ابو محمد امين الله البشاوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادی له، و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له، و اشهد ان محمداً عبده و رسوله،

يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقٰتِهٖ وَ لَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا وَ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ۝ يَاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمُ الَّذِيْ خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ وَّ خَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَ بَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيْرًا وَّ نِسَآءً ۚ وَ اتَّقُوا اللهَ الَّذِيْ تَسَآءَلُوْنَ بِهٖ وَ الْاَرْحَامَ ۗ اِنَّ اللهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيْبًا۝ يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَ قُوْلُوْا قَوْلًا سَدِيْدًا۝ يُّصْلِحْ لَكُمْ اَعْمَالَكُمْ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ ۗ وَ مَنْ يُّطِعِ اللهَ وَ رَسُوْلَهٗ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيْمًا۝

اما بعد!

قدرمنو لوستونکیو!

لمونځ په اسلام کې داسې ضروري رکن دی، چې د دې سموالی د ټول دین سموالی او د دې خرابوالی د ټول دین خرابوالی دی. لکه چې رسول الله ﷺ فرمايي

«إِنَّ أَهَمَّ أُمورِكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةَ، مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (۱ / ۵۳۶)

ژباړه:

چاچې د لمانځه حفاظت وکړ، ده د دین حفاظت وکړ او چا چې لمونځ خراب کړ؛ نو د نورو اعمالو خرابوالی یې هم یقیني دی.

او داسې کس ته بیا ښه سړی نه دي ویل پکار، چې لمونځ یې خراب وي، له دې امله په اسلام کې پر لمانځه ډېرسخت ټینګار شوی، لکه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

قران کریم کې نهه اتیا ځل الله ﷻ د لمانځه یادونه کړې ده او لمونځ د قران والاوو ځانګړې صفت دی. لکه چې الله ﷻ فرمایي:

وَالَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ

ژباړه:

پر اخرت ایمان لرونکی پر قران ایمان لري او د خپلولمونځونو حفاظت کوي.

د الله ﷻ ولایت، دوستي او نږدېکت له لمانځه پرته نه تر لاسه کېږي او له لمانځه پرته هیڅ یو کس مسلمان نشي ګڼل کېدای. همداشان د جنت یوه دروازه هم د لمانځه په نامه نومول شوې، چې هغې ته«باب الصلاة» ویل کېږي. یانې هغه دروازه چې په لمانځه سره تر لاسه کېدای شي او دا عمل ډېرزیات مشهور او د الله ﷻ ډېرخوښ دی؛ خو شیطان ورته سړی نه پرېږدي، د لمانځه ډېرې زیاتې ګټې اوفضائل دي، سړی چې د کال په سر کې د حدیثو کتاب پیل کړي؛ نو ټول کال د لمانځه پر مسائلو تېرېږي، ځکه د حدیثو ډېر کتابونه د لمانځه پر احکامو لګېدلي دي له دې امله موږ ته د لمانځه ډېره پابندي پکار ده او الله ﷻ چې پر یوشي ټینګار کړی دی؛ نو موږ به ولې پرې ټینګار نه کوو؟ الله ﷻ دې پر یو شي ټینګارکوي او یوسړی دې پر هغه مسئله زور نه ورکوي دا؛ خو ډېره د نقصان خبره ده

همداشان کله، چې د الله رسول ﷺ وفات کېده دا سې فرمایلي ول چې «الصَّلَاةَ، وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ».

سنن ابن ماجه (۱ / ۵۱۹)

ژباړه:

ای خلکو د لمانځه پابندي کوئ، له مریانو(غلامانو)او بې زوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکوسره ښېګړه کوئ؛

یانې د ژوند په وروستیو شیبو کې یې هم پر لمانځه ټینګار کړی، چې ګورئ لمونځ درڅخه خراب نشي ؛ نو له دې امله د لمانځه اهتمام د متقیانو او مؤمنانو صفت دی، څوک چې د لمانځه پابندي نه کوي دا مسلمان نه دی، دې دومره سخت وعید ته ګوره الله ﷻ فرمایي

فَخَلَفَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ خَلۡفٌ أَضَاعُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُواْ ٱلشَّهَوَٰتِۖ فَسَوۡفَ يَلۡقَوۡنَ غَيًّا ۝

|مریم: ٥٩|

ژباړه:

په دوی پسې وروسته داسې خلک راغلل، چې لمونځونه یې ضائع کړل او په خپلو هیلو پسې روان شول. ژر ده، چې د (غی) کندې سره به مخامخ شي. یانې د داسې کسانو ځای دوزخ دی

او نبي ﷺ فرمایي

«مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ»

صحیح البخاري (١ / ١١٥)

ژباړه

د مازدیګرلمونځ که چا پرېښوده؛ نو عمل یې برباد شه

پردې خبره اوس مؤمنان پوهېږي چې د عمل برباد بدل څومره لوی تاوان دی. که پر تا زرځله بم راخلاص شي دا دومره تاوان نه دی؛ خو چې عمل دې برباد شه دا لوی تاوان دی. دا چې د لمانځه د نه کولو له امله عمل بربادېږي؛ نو د لمانځه اصلاح ډېره ضروري ده او اوس خپل اصلي مقصد ته راګرځم، چې هغه دلمانځه جوړښت دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه جوړښت

لمونځ له دوو برخو څخه جوړ دی، چې يو يې بدن او بل يې روح دی، لکه چې انسان له دوو شيانو ياني له بدن اوروح څخه رغېدلی دی، چې بدن نه وي يواځې روح کار نه کوي، بلکې الوځي، له دې د نيا څخه ځي اوکه چېرته بدن وي؛ خو روح پکې نه وي ؛ نو نه به دې سترګې کارکوي، نه به دې لاسونه او پښې، بيا به دې خلک راکاږي چې مړی دی هډېرې ته يې ورسوئ، او په داسې حال کې بيا ستا قدر په دې کې وي، چې خاوروکې دې ښخ کړي؛ نودارنګه لمونځ هم له جسم او روح څخه جوړدی ؛ نو د دې دواړو ډېر اهتمام پکار دی، جسم د لمانځه ظاهري چوکاټ او ډانچه ده، چې د سنت برابر وي او روح يې په هغې کې خشوع او ادب دی، چې دا يو ځانته جلا علم دی

د لمانځه روح

قدرمنو لوستونکيو دا ډېرضروري علم دی ؛ خو د خلکو له پامه وتی دی، چې دې ته د علماوو په اصطلاح کې علم الخشوع وايي، خشوع د الله سبحانه وتعالی مخامخ د هغه په دربارکې عاجزۍ، زارۍ، تذلل او ځان سپکولو ته وايي، د مومنانو له صفاتو څخه الله ﷻ ته خشوع کول يو ضروري او لوي صفت دی، که څه هم د ډېرو خلکو ګومان دادی، چې خشوع يواځې په لمانځه کې پکار ده او له لمانځه پرته نه، سره له دې، چې دا په ټول ژوند کې د مؤمنانوصفت دی، او په مومنانو کې به د تل لپاره خشوع وي، لکه چې الله تعالی فرمايلي دي

وَالْخٰشِعِيْنَ وَالْخٰشِعٰتِ

[الاحزاب: ۳۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

مومنان سړي او مومنانې ښځې هغه دي، چې په دوی کې به د همیشه لپاره خشوع وي

خکه داجمله اسمیه ده: نو په سړیو او ښځو ټولو کې به خشوع وي، چې د دې خشوع ګټه به نورو ډېرو بندګانو ته هم رسېږي، خشوع هغه ښکلی صفت دی چې په سړي کې نور ښکلي صفتونه پیداکوي او دا د انبیاعلیهم السلام صفت هم دی، لکه چې الله تعالی فرمایي:

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ

[الأنبیاء: ۹۰]

ژباړه

یقیناً دغو پېغمبرانو به په نېکیو کې مخکې والی کوه او موږ به یې په وېرې او په مینې سره رابللو او موږ ته یې همېشه عاجزي هم کوله

د دې انبیاوو یوځو ښه صفات ول، چې دوی به دوه درې ښه کارونه کول یو دا وه، چې دوی به هرې نېکۍ ته مخکې والی کاوه؛ نو دا موږ ته هم پکار دي دویم دا چې «وَيَدْعُونَنَا» له ماخخه به یې دعاګانې غوښتلې او زه به یې په ډېر شوق او په وېرې سره رابللم. داخبرې هسې بیانوو؛ خو چې د زړه کیفیت نه وي برابر پر دې آیتونو ځوک نه پوهېږي. چې دزړه کیفیت ددې آیتونومطابق نه وي جوړشوی؛ نو هسې پر الفاظو باندې به پوهه نشي. په هغوی کې دریم صفت خشوع وه هر وخت به یې الله ﷻ ته خشوع کوله، په لمونځونو کې هم او کله به چې دالله ﷻ آیتونه پرې ولوستل شول؛ نو هم به یې عاجزي کوله او د الله ﷻ له بندګانو سره د مخ کېدو پر مهال او په یواځیتوب کې به یې هم خشوع کوله. لکه چې الله ﷻ د مومنانو په صفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې فرمايي

اِذَا تُتْلٰی عَلَيْهِمْ اٰيٰتُ الرَّحْمٰنِ خَرُّوْا سُجَّدًا وَّ بُكِيًّا

[مريم: ۵۸]

ژباړه

د هغوی صفت داوه، چې کله به ورته د الله آيتونه بيانېدل: نو پر سجده به پرېوتل

دا د خشوع يوه نښه ده او د عاجزۍ يوصفت دی، چې په سړي کې راشي؛ نو بيا الله ﷻ ته اوږدې اوږدې سجدې لګوي، عاجزي او ژړا کوي، ځکه په سړي کې چې کله خشوع پيداشي؛ نو بيا ژړا ورځي او د انسان له سترګو اوښکې بهېږي، چې دا د انبيا عليهم السلام صفت و او دا په ځان کې پيداکول پکاردي

قرآن موږ ته د دې لپاره بيانېږي، چې د انبياوو او صالحينو تابعداري وکړو په هغوي کې د خشوع ماده موجوده وه، رب العلمين ته خاشعين ول، په پخوانيو اهل کتابو يهود او نصری وو کې، چې کوم نېکان او صالحين ول، چې پر الله ﷻ باندې يې ايمان راوړی و، په هغوی کې دا صفت و، چې خاشعين لله ول الله ﷻ فرمايي

دغه ايمان والاخشعين لله و، الله ﷻ ته يې هر وخت عاجزي کوله

يواځې په لمانځه کې خشوع کوونکي نه ول، بلکې په هر وخت کې خشوع کوونکي ول، په لمانځه کې؛ خو به هرومرو دا صفت وي او د لمانځه متعلق يې ځکه بيانوو، چې لمونځ محک دی، يو د تجربې ځاي دی او يو تدريب دی په دې کې، چې څوک په ځان کې خشوع پيداکړي؛ نو د الله ﷻ په فضل وروسته هم په ده کې الله رب العزت د خشوع ماده رابنکاره کوي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو ته پکار ده، چې په لمانځه کې يې څه حال وي؛ نو په بازارونو کې هم بايد هسې وي:

حالة المسلم في صلاته ينبغي ان تكون حالته في السوق كذالک

ژباړه:

د مسلمان حال، چې څنګه په لمانځه کې دی؛ نو پکارده چې په بازارکې هم داسې وي

څکه پر لمانځه سړی په عاجزۍ سره ولاړ وي، چغې نه وهي، زوږ نه کو ي، اخوا دېخوا نه ګوري او د لاډېرې عاجزۍ کوښښ کوي ؛ نو پکار دا ده، چې بازارکې هم سړی داسې اووسي ورو ورو به دا جوړوي، رسول اللهﷺ دې ته اشاره کړې ده، کله چې به يې صف جوړاوه؛ نو ويل به يې:

«اسْتَوُوا، وَلَا تَخْتَلِفُوا، فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ، لِيَلِنِي مِنْكُمْ أُولُو الْأَحْلَامِ وَالنُّهَى ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۲۳)

ژباړه:

برابر شئ او اختلاف مه کوئ (ګډوډ مه ودرېږئ)کنه؛ نو زړونه به مو ګډوډ شي، ماته دې پوهه اوعقل مندخلک نږدې ودرېږي، لومړی صف پوره کړئ او بيا وروسته په دويم صف کې نږدې نږدې ودرېږئ او دا يې وفرمايل

وَإِيَّاكُمْ وَهَيْشَاتِ الْأَسْوَاقِ

صحيح مسلم (۱ / ۳۲۳)

ژباړه:

په بازارونو کې چغې مه وهئ

په دې حديث کې دوه ماناوې دي، يو مقصد دا دی. لکه څرنګه چې په صف کې په عاجزۍ سره ودرېږي؛ نو په بازارونو کې هم داسې اوسئ هلته هم داسې حالت جوړ کړئ. لکه چې سړی په لمانځه کې وي، که څه هم تړول داسې نشي کېداي: خو چې څه ناڅه خشوع بايد له تا سره هلته هم وي

د رسول اللهﷺ په صفاتوکې هم راځي، چې هغه انتهايي خاشع وه په لمونځونوکې خصوصا او له لمانځه نه بهرهم ډېره خشوع اوعاجزي پکې وه ترڅې، چې يوه وينزه به راغله، چې د وينزې قدر هم نه وي او رسول اللهﷺ ته به يې وويل، چې زما درسره کار دی او له لاسه به يې ونيوه، چې تاته زما يو حاجت دی، پوره يې کړه' نو رسول الله ﷺ به ورته وفرمايل

ياأم فُلانٍ انْظُرِي أَيُّ الطَّرِيقِ شِئْتِ , فَخَلَّى مَعَهَا حَتَّى قَضَتْ حَاجَتَهَا.

مسند البزار = البحر الزخار (۱۳ / ۳٤۷)

ژباړه:

ای د فلاني مورې وګوره. کومه کوڅه ستاخوښه ده چې زه درسره پرې لاړشم او ستاحاجت پوره کړم

د الله نبي، چې د عالم سردار دی له يوې وينزې سره به دې د هغې د کار لپاره پاڅېد او خپله به ورسره روان به شو او دا به يې هم نه ويل، چې ته ښځه يې جومات ته ولې راځې؟ ته خو وينزه يې، ګورو به بله ورځ به شي رسول اللهﷺ به داسې نه کول بلکې له ښځو سره به هم تله، چې وينزې به له لستوڼي څخه ونيوه، چې دا زما حاجت پوره کړه: نو له واره به ورسره پاڅېده، الله ﷻ ته به يې هم عاجزي کوله او د الله ﷻ د مخلوق په وړاندې به يې هم تواضع اوعاجزي اختياروله، دا صفت پکې و، په بازارونوکې به يې شور نه کاوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا وَلَا صَخَّابًا فِي الأَسْوَاقِ

(سنن الترمذي ت شاكر (٤ / ٣٦٩)

ژباړه:

بدکار او بدلمنی هم نه و او نه یې په بازارونو کې چیغې وهلې.

صخاب دې ته وايې، چې چغې وهي ای فلانکیه! دلته راشه اواخوا لاړشه دا د بې وقاره خلکو طریقه ده دا د نبي ﷺ طریقه نه وه، زوږي نه و، رسول اللهﷺ په بازارونو کې عاجزي کوله. په حدیث کې راځي، چې رسول اللهﷺ به کله پر لمانځه ودرېده عبدالله بن شخیر وايي:

«أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُصَلِّي وَلِصَدْرِهِ أَزِيزٌ كَأَزِيزِ الْمِرْجَلِ مِنَ الْبُكَاءِ»

حلية الأولياء وطبقات الأصفياء (٢ / ٢١١)

ژباړه:

چې زه نبي ﷺ ته راغلم او هغه پر لمانځه ولاړ و او د ژړا له امله يې له سينې نه يې داسې غږ راخته، لکه چې کټوی خوټېږي اواواز کوي

دا د اللهﷻ د معرفت له امله د هغه د شان او قدر د پېژندو له امله به پر نبيﷺ باندې داحالت راتله. څومره چې سړی خپل مالک ښه پېژني ؛ نو هغومره يکې دا صفت ډېرېږي، څومره چې له اللهﷻ نه ناخبره وي؛ نو پر دې به نه پوهېږي

په رسول الله ﷺ کې ډېره زياته عاجزي وه، ډېر ځل به رسول الله ﷺ ژړلې په حديث کې راځي، چې رسول الله ﷺ ماسختن کورته راغی او عائشېؓ ته يې وفرمايل

"يَا عَائِشَةُ ذَرِينِي أَتَعَبَّدُ اللَّيْلَةَ لِرَبِّي"

صحيح ابن حبان - محققا (٢ / ٣٨٧)

ژباړه:

ما پرېږده، چې نن تېوله شپه د اللهﷻ بندګي وکړم

کله به هغه تېوله شپه هم بندګي کوله اکثره به د شپې په وروستۍ برخه کې راپاڅېده، کله چې د زړه کيفيت جوړ وي ؛ نو بيا عبادت ډېر خوندکوي، د نبي ﷺ د زړه به څه تپوس کوې، چې په هغې کې څومره ژوروالی اوکمالات ول، چې د هغې تعبير موږ نشوکولای

نبي ﷺ ټوله شپه لمونځونه کول او ژړل يې ان تردې، چې لاندې ځمکه به يې پر اوښکو لونده شوه، سهار، چې بلال ؓ راغی او نبي ﷺ يې په دې حالت کې وليده وه يې ويل ای د الله رسوله! تا ته؛ خو اللهﷻ بښنه کړې ده ((مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ)) ته ولې دومره غم کو ې، نبيﷺ ورته وفرمايل:

پر ما باندې بېګاه شپه داسې آيتونه نازل شوي دي، چې هغه انسان دې هلاک شي چې دا لولي او سوچ اوفکر پکې نه کوي:

وَيْلٌ لِمَنْ قَرَأَهَا وَلَمْ يَتَفَكَّرْ فِيهَا ﴿ اِنَّ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ وَ اخْتِلَافِ الَّيْلِ وَ النَّهَارِ لَاٰيٰتٍ لِّاُولِي الْاَلْبَابِ ۝١٩٠ الَّذِيْنَ يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ قِيٰمًا وَّ قُعُوْدًا وَّ عَلٰى جُنُوْبِهِمْ وَ يَتَفَكَّرُوْنَ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ ۚ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا ۚ سُبْحٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ۝١٩١ رَبَّنَاۤ اِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ اَخْزَيْتَهٗ ؕ وَ مَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ اَنْصَارٍ ۝١٩٢ رَبَّنَاۤ اِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُّنَادِيْ لِلْاِيْمَانِ اَنْ اٰمِنُوْا بِرَبِّكُمْ فَاٰمَنَّا ۖ رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَ كَفِّرْ عَنَّا سَيِّاٰتِنَا وَ تَوَفَّنَا مَعَ الْاَبْرَارِ ۝١٩٣ رَبَّنَا وَ اٰتِنَا مَا وَعَدْتَّنَا عَلٰى رُسُلِكَ وَ لَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ؕ اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ ۝١٩٤ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ اَنِّيْ لَاۤ اُضِيْعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنْكُمْ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مَنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى ۚ بَعْضُكُمْ مِّنْۢ بَعْضٍ ۚ فَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا وَ اُخْرِجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ وَ اُوْذُوْا فِيْ سَبِيْلِيْ وَ قٰتَلُوْا وَ قُتِلُوْا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ وَ لَاُدْخِلَنَّهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۚ ثَوَابًا مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ وَ اللّٰهُ عِنْدَهٗ حُسْنُ الثَّوَابِ (١٩٥) لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فِي الْبِلَادِ مَتَاعٌ قَلِيْلٌ ثُمَّ مَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ؕ وَ بِئْسَ الْمِهَادُ لٰكِنِ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنّٰتٌ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا نُزُلًا مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ وَ مَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ لِّلْاَبْرَارِ وَ اِنَّ مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ لَمَنْ يُّؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَ مَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَ مَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ خٰشِعِيْنَ لِلّٰهِ ۙ لَا يَشْتَرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيْلًا ؕ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اصْبِرُوْا وَ صَابِرُوْا وَرَابِطُوْا ۟ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ } [آل عمران : ١٩٥]

صحيح ابن حبان - محققا (٢ / ٣٨٧)

په دې آيتونوکې ډېره ژوره مانا پرته ده؛ خو که مؤمن پرې پوه شي، خپل زړه او ماغزه ورته خير کړي؛ نو ډېر ناآشنا کيفيت او حال به د هغه جوړشي : خو ارمان! که زموږ داسې وای، د ايمان والا، چې کوم صفات دي، هغه موږ په ځان کې نه وينو موږ داسې يو، لکه منافقان هسې کاږه لرګي يو ((كَاَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ)) هغه کاږه لرګي، چې بې ګټې يوځای ته ولاړوي، زموږ د عامو مسلمانانو داسې عادت جوړشوی دی او د خشوع والاعلم ختم شوی دی.

يو ځل رسول الله ﷺ ټوله شپه ژړل عبادة بن الصامت. ځکه فرمايلي دي، چې داعلم ختمېږي او قتادة وايي تاسې ته پته ده، چې کوم علم به اول ختمېږي.

«أَوَّلُ مَا يُرْفَعُ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ الْخُشُوعُ حَتَّى لَا يُرَى فِيهِ خَاشِعًا»

مسند الشاميين للطبراني (٢ / ٤٠٠)

ژباړه:

لومړی به له دې امت نه د خشوع علم پورته کېږي

دا حديث موقوف بمنزلة المرفوع دی، بل حديث د شداد بن اوس کې هم راغلي، چې له دې امت نه تر ټولو لومړی د خشوع علم او چتېږي، خشوع ته يې علم ويلی دی دا علم دی ډېرې مسئلې يادول دا ښه کار دی؛ خو دا يوازې علم نه دی، چې خشوع دريکې پيداشوه ته عالم يې اوالله ته چې په سرې کې عاجزي نه وي، د زړه ميلان او شوق نه وي هغه طرف ته سرښکته کول نه وي او د خشوع به سرې څه تعبيرکوي پوره. لکه ځينې مادې زه ذکرکوم، چې دا دريکې نه وي؛ نو علم دريکې نشته له اصلي علم نه بې برخې يې. که څه هم تاته ډېرکتابونه زده وي او ډېرې مسئلې درته يادې وي او ډېر روايتونه درته يادوي؛ خو له اصلي علم نه محروم يې. خپل مالک او رب ته، چې دريکې عاجزي نه وي؛ نو له تا سره علم نشته، له دې امت نه به اول خشوع اوچتېږي او دا له دې امت نه غالباً اوچته شوې ده، په عامو ځايونو کې خشوع کوونکي نشته، د دې کفارو د ليدو له امله خشوع ختمه شوې ده، ځکه دا ډېر بې وقاره خلک دي؛ نو د دې په ليدوسره له مسلمانانو نه هم خشوع ختمه شوې ده، هغه عاجزي، سکون او وقار ترې ختم شوی دی، مؤمن به سکون وقار او خشوع والا وي عبادة بن الصامت فرمايي:

يُوشِكُ أَنْ تَدْخُلَ مَسْجِدَ الْجَمَاعَةِ فَلَا تَرَى فِيهِ رَجُلًا خَاشِعًا

سنن الترمذي ت شاكر (٥ / ٣٢)

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

نږدې ده، چې يوجامع جومات ته به داخل شې؛ خو يوکس به هم پکې خشوع کوونکی ونه وينې

ياني په يوه جامع جومات کې به داسې سړی نه وينې، چې هغه الله ﷻ ته ولاړوي او له الله ﷻ څخه وېرېږي، بلکې د هرچامخ ته چې ګورې؛ نو ته به وايې چې دا الله ﷻ ته نه دی ولاړ هسې ولاړدی، خشوع به هغه کې نه وي او کله، چې په سړي کې خشوع و ي؛ نو بل چا ته هم د هغه لمونځ خوند ورکوي؛ نو ده ته به خپله څومره خوندورکو ي ؛ خو له بده مرغه په ډک جومات کې به يو خشوع کوونکی مونده نه کړ ي؛ نو دا علم اوچت شوی دی؛ نو دا بېرته راواپس کول پکاردي او که سړی کوښښ وکړ ي؛ نو الله ﷻ هغه ته دا لاره راخلاصوي؛ نو له دې امله څوک چې کوښښ کوي الله ﷻ يې ور په برخه کوي

وَالَّذِيْنَ جَاهَدُوْا فِيْنَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

[العنکبوت: ٦٩)

ژباړه:

هغه څوک چې زموږ په لار کې کوښښ کو ي؛ نو موږ به ورته لارې اسانې کړو

له دې خبرې نه زما غرض دا دی، چې که پوره خاشعين نه شو؛ نو چې څه ناڅه؛ خوجوړشو او چې په دې لړ کې سړی ډېرکوښښ وکړ ي؛ نو څه ناڅه خشوع؛ خو به ترلاسه کړي دا په ځان کې پيداکول غواړي دا خشوع په صحابه کرامو کې هم ډېره زياته وه

ابوبکرصديق ﷺ چې به کله پر لمانځه ودرېده؛ نو دا طاقت به يې نه درلوده، چې خلکو ته خپل قرائت ورواوروي، نبي ﷺ په مرض وفات کې

وفرمايل:

«مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ»

صحيح البخاري (١ / ١٣٤)

ژباړه:

ابوبکرته ووايئ چې خلکوته لمونځ وکړي

قَالَتْ عَائِشَةُ: قُلْتُ: إِنَّ أَبَا بَكْرٍ إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاءِ

صحيح البخاري (١ / ١٣٦)

ژباړه:

عائشې ﷺ وويل: ابوبکر، چې کله ستا پر مسله ودرېږي؛ نو د ژړا له امله به خلکو ته قرائت وانه ورولای شي (ياني لمونځ به ونه کړای شي).

ځکه د هغه عادت داوه، چې رقيق القلب وه انتهايي نرم زړی وه دا به خلکو ته قرآن وروانه وروي، بيا رسول الله ﷺ وفرمايل، چې امر ورته وکړئ نبي ﷺ غصه وکړه ((إِنَّكُنَّ لَصَوَاحِبُ يُوسُفَ)) تاسې د يوسف ﷺ ملګري ياستئ د هغه د دوکه کولوښښ مو کاوه او اوس مادوکه کوئ، زه چې څه امرکوم د هغې تابعداري ولې نه کوئ؟

د حديث لنډيز مې بيان کړه د رسول الله ﷺ په ملګروکې دا کمال وه، په ابوبکرصديق ﷺ کې دومره خشوع وه، کله چې به پر لمانځه ودرېده؛ نو د يوه بې ساه لرګي په څېر به ښکارېده، ياني په لمانځه کې به هيڅ نه خوځېده.

عبدالله بن زبير ﷺ چې به کله پر لمانځه ودرېده داسې به وه، لکه چې ونه ولاړه وي ډېرځلې به داسې وشول، چې دی به پر سجده پروت و، چنچنې به راتلې او د ده پر شا به کېناستې، ډېره اوږده سجده به يې کوله ؛ نو ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرغيو به پرې د لرګي ګومان کاوه، چې ګوندې دا پر ځای پروت لرګی دی. چې له سره حرکت نه کوي او انسان نه دی. په دې خلکو کې به دومره خشوع وه.

عبدالله بن عمر ﷺ به چې کله پر لمانځه ودرېده يرجع ويتاوه آيتونه به يې باربارلوستل اواسويلي به يې کول. له دې نه په لمانځه کې هسې غيراختياري اسويلي مراد دي، چې د ډېرې خشوع له امله به پرې راتلل. په صحابه کرامو کې ډېره خشوع وه. له سفيان ثوري نه نقل دي منصوربن المعتمر يو حديثپوه (محدث) دی هغه چې به کله لمانځه پر باندې ودرېده؛ نو تا به ويل، چې اوس به مري.

ابراهيم نخعي، چې يو تابعي دی، هغه به چې کله لمونځ وکړه او له لمانځه نه به اوزګار شو ؛ نو تر ډېره پورې به داسې وه ګواکې ناروغ دی له ډېروسلفونه نقل دي، چې کله به هغوی له لمانځه نه اوزګار شول؛ نو د لمانځه اثر به پرې ښکارېده، يکار دا ده سړی له لمانځه نه مخکې يوشان وي او په لمانځه کې بدل شي او تر لمانځه روسته هم پکې دغه آثار ولېدل شي، ځکه شريعت مطهره دا امرکړی دی، چې د لمانځه څه نښې دې پر تاسې ښکاره شي؛ خو زموږ داسې مزاج جوړشوی دی. څنګه چې له لمانځه نه مخکې وي؛ نو تر لمانځه وروسته هم هماغسې وي. په دې لړ کې عمر بن الخطاب ﷺ فرمايلي دي

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَشِيبُ عارضاه في الاسلام ولم يكمل الله له صلاة .

ژباړه

د يوه سړي څنې به په اسلام کې سپينې شي؛ خو الله ﷻ به ورلره تراوسه لمونځ نه وي پوره کړی

ځکه د هغه به خشوع نه وي برابره، د لمانځه څه غم به ورسره نه وي دا

لمونځ به ورته څه شی نه ښکاري، چې دې ناروغۍ موږ ټول اوس نيولي يو او خپل لمونځونه موږ ته وړوکې ښکاري او سلفو ويلي دي

من هانت عليه صلاته كانت على الله اهون

ژباړه:

چا ته، چې خپل لمونځ سپک ښکاري؛ نو د هغه لمونځ الله ﷻ ته هم ډېر سپک وي

نوهغه به يې څه قبول کړي حسن به ويل اى مسلمانه!

اذا هانت عليك صلاتك فا ي شيئ يعزعليك؟

کله چې درته لمونځ سپک او بې قدره ښکاري؛ نو تا ته به کوم شی قدرمن وي، ځکه چې لمونځ درته وړه خبره ښکاري، چې دا تر ايمان وروسته لوی عمل دی او چې دا درته وړوکی ښکاري، نه يې رکوع او نه يې قرائت او نه يې د خشوع پروا کوې؛ نو په دې دين کې کومه خبره ده، چې تاته غټه ښکاره شي. چې لمونځ سړي ته سپک ښکاري د هغه به ټول اعمال خراب وي او په حديث کې راغلي دي

«إِنَّ أَهَمَّ أُمُورِكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةَ، مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چاچې د لمانځه حفاظت وکړه. ده د دين حفاظت وکړه او چا چې لمونځ خراب کړه ؛ نو د نورو اعمالو خرابوالی يې هم يقيني دی

عمربن الخطاب واليانوته ليکلي ول، چې ستاسې په ټولو عملونو کې لمونځ ما ته ډېرمهم دی، هسې نه، چې ووايې موږ قاضيان او واليان يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

فيصلې به کوو لمونځ څه مهم عمل نه دی، بلکې خلافت هم د دې لپاره راځي، چې خلک لمونځ کوونکي شي

مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چا چې د لمانځه حفاظت وکړه؛ نو دا د نورو عملونو هم ډېر حفاظت کوونکی دی او که لمونځ چا خراب کړه؛ نو نور عملونه به يې هم ناسم وي

داسې کس ته بيا ښه سړی مه وايه، چې لمونځ يې خراب وي، هغه امام چې لمونځ يې غلط وي، ته پوه شه، چې داخيانتګر هم د ی، هغه به درته صحيح دين نه درښيي، په هغه کې به نور ناوړه عملونه او فسادونه هم وي، چې کله يې لمونځ خراب وي او دې آيتونوته تاسې اوګورئ چې موږ بيان کړل الله رب العزة يو اتياځله د مؤمنانو په صفت کې دا ذکرکړي دي چې دوی د لمانځه حفاظت کوي

الَّذِيْنَ هُمْ فِيْ صَلَاتِهِمْ خٰشِعُوْنَ ۝ وَالَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ ۝ وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ ۝ د ټولو لمونځونو حفاظت کوي، الَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ دَآئِمُوْنَ ۝ اَقَامُوا الصَّلٰوةَ. يُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ. دلمانځه پابندي کوي، اَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ. د لمانځه پابندي کوئ څوک چې د لمانځه پابندي نه کوي وَ وَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِيْنَ ۝ الَّذِيْنَ لَا يُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ د هغه مشرکانولپاره دې هلاکت وي چې زکوة نه ورکوي الله رب العزة دا د مشرکانو صفت بيان کړی دی، چې د لمانځه پابندي نه کوي لمونځ او په لمانځه کې خشوع پيداکول او په صحيح توګه يې اداکول يو ضروري عمل دی که چاته ضروري نه ښکاري؛ نو په غټ نقصان کې واقع دی او ډېر غټ تاوان يې وکړه او دا حديث يو

مسلمان پوره ويروي، چې رسول الله ارشادوفرمايه:

أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ العَبْدُ يَوْمَ القِيَامَةِ الصَّلَاةُ

مسند أبي داود الطيالسي (٤ / ٢١٣)

ژباړه:

د قيامت په ورځ به له بنده سره لومړی د لمانځه حساب کېږي

ياني د قيامت پر ورځ تر هر څه لومړی د لمانځه په اړه حساب کېږي ګوا کې که له ايمان نه هم مخکې د لمانځه حساب کېږي، لکه، چې له ((أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ)) نه معلومېږي، چې کافر هسې هم هلاک دي؛ خو له هغه چا سره د لمانځه لومړی حساب کېږي، چې مسلمانان ځان ته وايي ياني الله ﷻ به له دې امت سره لومړی حساب د لمانځه په اړه کوي او، چې د بنده ګانو تر منځ لومړنی پرېکړه(فيصله) به د توی شويو وينو، په اړه کېږي، لکه چې فرمايي:

«إِنَّ أَوَّلَ مَا يُقْضَى بَيْنَ العِبَادِ فِي الدِّمَاءِ»

سنن الترمذي ت شاكر (٤ / ١٧)

ياني لومړی حساب به دلمانځه په اړه کېږي او لومړنی پرېکړه به د توی شوې وينې په اړه کېږي او په ميزان کې به لومړی د ښځې او مېړه حقونه تلل کېږي، چې تا د ښځې حق اداکړی دی اوکه نه اوښځې د مېړه حق اداکړی دی که نه؟ دا برخه به لومړی تلل کېږي او په ميزان کې به اچول کېږي ؛ خو دې دې خبرو ته له سره د چا فکر نشته او دا ورته ورې خبرې ښکاري، سره له دې، چې دا لويه خبره ده کومې مسئلې، چې موږ ته ورې ښکاري دا د الله ﷻ په اند لويې دي؛ نو اول به له بنده سره د لمانځه په اړه حساب کېږي، که د چا لمونځ روغ راوخوت ؛ نو دا کامياب شو، لکه چې فرمايي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَإِنْ صَلَحَتْ فَقَدْ أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ

سنن الترمذي ت شاكر (۲ / ۲۷۰)

ژباړه:

که لمونځ يې روغ وه؛ نو دا کامياب دی.

ياني د لمانځه فرضونه يې سم اداکړي وي، سنن او اداب يې هم برابروي او د لمانځه د ظاهر اوباطن جوړولو کوښښ يې هم کړی وي؛ نو دا کامياب دی، يقيناً او نجاح دويمه د جنت کاميابي ده او د الله ﷻ په ملاقات بريالی شو.

((أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ)) دوه بېلابېل لفظونه يې وويل، ياني نجاح جلا او فلاح جلا ده دا به ورته الله ﷻ ورکړي نورو ګناهونو ته ورلره الله ﷻ نه ګوري، تاسې په دې حديث کې سوچ وکړئ او که د چا لمونځ فاسد راوخوت، چې د هغې د فرضونو، الفاظو او د هغې د خشوع لحاظ يې نه وي کړی؛ نو دا تاواني دی، لکه چې فرمايي:

وَإِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ

سنن الترمذي ت شاكر (۲ / ۲۷۰)

ژباړه

يقينا دا خپل مراد ته ونه رسېد او تاوان يې وکړه.

الله ﷻ به ورته اجرهم نه ورکوي او تاوان يې هم وکړه، چې اور ته به يې الله ﷻ ننباسي (خسر) همدغې ته وايي او د الله ﷻ فضل ته وګوره که په فرض لمانځه کې يې څه کمی وموندل شي ؛ نو الله ﷻ به ملائکو ته امر وکړي، تاسې وګورئ! زما د دې بنده څه تطوعات، نوافل، سنت، شته اوکه نه؟ نو هغه به وکتل شي که سنت يا نفلونه يې کړي وي؛ نو هغه به الله ﷻ راوخلي او

له دې فرائضو سره به يې ورلره يوځاي کړي، دې ته به پرې پټې واچول شي دا هم د الله ﷻ رحم دی، چې د فرض عمل نيمګړتيا يې په نفلونو بشپړوي، بيا به هم دا انسان کامياب شي اوکه نوافل يې نه و؛ نو بيا هم تاواني دی، الله ﷻ به ورته سزا ورکوي، څومره چې د الله ﷻ خوښه وي : نو له دې امله لمونځ د ځينو خلکو لپاره د کاميابی لامل شي او ځيني هغه لمونځونه دي چې انسان پرهغې ماجور شي او دريم هغه لمونځونه دي، چې د اجراو عدم الاجر په منځ کې دائر وي، چې کله پکې توجه شته او کله نه؛ نو دا د الله ﷻ خوښه ده، چې تاته پرې اجر ورکو ي او که د داسې د دواړو حالتونو تر منځ دې پرېږدي ؛ نو د الله ﷻ رحم دا دی، چې په کوم لمانځه کې دې توجه شته هغه دې قبلوي او په کوم کې، چې دې توجه نشته؛ نو هغه درلره نه قبلوي، ياني لمونځ دې پر برخو ويشي، لکه په صحيح حديث کې راغلي دي، نبي ﷺ فرمايي:

إِنَّ الْعَبْدَ لَيَنْصَرِفُ مِنْ صَلَاتِهِ , وَمَا كُتِبَ لَهُ مِنْهَا إِلَّا عُشْرُهَا أَوْ تُسْعُهَا أَوْ ثُمْنُهَا أَوْ سُبْعُهَا أَوْ سُدْسُهَا أَوْ خُمْسُهَا أَوْ رُبْعُهَا أَوْ ثُلُثُهَا أَوْ نِصْفُهَا "

شرح مشكل الآثار (۳ / ۱۳۶)

ژباړه:

يوکس به له لمانځه څخه راستون شي او ده لره به لسمه، نهمه، اتمه، اومه، شپږمه، پنځمه، څلورمه، دريمه او يا نيمايي برخه ليکل شوې وي

له دې روايت څخه معلومېږي د ځينو خلکو په لمانځه کې به لسمه برخه ايله قبوله شوي وي؛ نو کوښښ پکار دی، چې صحيح لمونځ وشي، کله چې پر دې پوه شوې؛ نو خپله به بيا کوښښ کوې، دا فکر وکړه، چې که دې لمانځه کې خشوع، او عاجزي او الله ﷻ ته توجه ونکړم؛ نو الله ﷻ يې نه

قبلوي او دا لمونځ به مالره وبال وي او که په ښې ښکلې طريقې سره يې وکړم؛ نو په دې کې زما د دنيا او اخرت کاميابي ده. بيا به دريکې دالله ﷻ په فضل سره خپله خشوع پيداشي او بيا بيا د خشوع په اړه بيانونه اورېدل پکاردي، خپله مطالعه کول پکاردي او يا د قرآن او حديث دا نصوص ځانته رايادول پکار دي، په دې آيتونو او حديثونو کې دا برکت دی، د الله ﷻ په فضل سره په سړي کې خشوع پيداکوي، دا خبرې چې تاسې اوس واورېدې؛ نو تر ډېرې مودې پورې به د دې اثر وي؛ نو د دې بيا بيا تازه کول پکاردي.

د دې ذريعه داښکاري، چې د الله ﷻ هيبت په زړه کې راغی او د هغه وېره پيداشوه او د دې لمانځه سره دې شوق پيداشه. په خپله به د الله په فضل دا خبرې درپکې پيداکېږي او د دې لپاره يوه ښه ذريعه دا هم ده، چې له الله ﷻ څخه دعا وغواړئ او د دې لپاره دعا غوښتل پکاردي، چې يا الله دا لمونځونه موبرابرکړې. جهاد مو ونه کړ او مال موهم ونه لګاوه؛ نو چې دا لمونځ هم راڅخه برباد شي؛ نو له موږ سره نور څه شی پاتې شو؛ نو دا دعا وغواړه او يوه ښه ذريعه يې داهم ده، چې لمانځه ته وختي راځه، کله چې سړی وختي راشي، په صف کې کېني، ذکر اذکار وکړي، تلاوت وکړي، دعاګاني وکړي؛ نو په لمانځه کې يې د الله ﷻ په فضل څه ناڅه خشوع پيداکېږي.

په لمانځه کې د خشوع پيدا کېدو دا هم ذريعه ده، چې سړی وختي لمانځه ته راځي، له دې امله نبي ﷺ د هرلمانځه نه مخکې څه نوافل او سنت ښودلي، لکه د اذان او قامت تر مينځ دوه رکعته کوئ. يا زيات کوئ، د دې لپاره چې دې فرض لمانځه ته تيار شئ.

دلته مو له لنډيز څخه کار واخيست؛ خو مؤمن ته اشاره هم بس ده. الله

تعالی فرمايلي دي

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُوْنَ ۝

[المومنون: ۱]

ژباړه

يقينا مؤمنان کامياب دي

الَّذِيْنَ هُمْ فِيْ صَلَاتِهِمْ خٰشِعُوْنَ ۝

[المومون: ۲]

هغه کسان چې په لمونځونو کې خشوع کوي

وَالَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ ۝

[المومون: ۹]

هغه کسان، چې د لمانځه حفا ظت کو ي، لحاظ يې ساتي او هغه ښايسته کوي.

که يو امام غلط لمونځ کوي؛ نو په هغه پسې لمونځ نه کېږي، يانې که رکوع يې غلطه وي او فاتحه ورپسې نه ويل کېږي، ځکه د جَمعې لمونځ؛ خو د دې لپاره وي، چې د سړي لمونځ دې صحيح شي او چې په جَمع کې د يوه سړي لمونځ خرابېږي؛ نو بيا په داسې جَمع څوک څه کوي، د جَمعې دا مقصد دی، چې په کورکې ته لمونځ کوې؛ نو ژر ژر به يې کوې؛ نو په جَمع کې به يې ته ښه کوې، چې کله په جومات کې لمونځ غلط کېږي؛ نو دې ته بياڅه ضرورت دی، رسول الله ﷺ فرمايي:

داسې امامان به راشي چې لمونځونه به غلط کوي، بې وخته به يې کوي؛ نو صحابه وو ؓ پوښتنه وکړه، چې ای د الله رسوله! ﷺ په داسې حال کې موږ څه وکړو؟ نو هغه ﷺ وفرمايل لمونځ کوئ او بيا که مو له وسه پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه ؛ نو له هغوی سر ه يې هم کوئ اوکه نه وه؛ نو همدغه لمونځ دې پوره دی؛ نو هرکله، چې د وخت په اړه دومره ټينګار ر اغلی دی، چې ځانله لمونځ کوه: نو چې د يوه کس رکوع او سجده خرابه وي؛ نو دا خو په لمانځه کې ډېر ضروري رکن دی، چې دا يې سم نه وي؛ نو په ده پسې لمونځ نه کېږي، له دې امله د خپل لمانځه د حفاظت ډېر کوښښ پکار دی، دا عمل ضروري وګڼئ اوکوښښ وريسې پيل کړئ؛ نو الله ﷻ به درته نور نېک عملونه اسان کړي

رب العلمين ته سړی په عاجزۍ او په ادب ودرېږي د خالق ادب، هغه ته عاجزي او هغه ته په عاجزۍ او وېرې سره ودرېدل د لمانځه روح دی او لمونځ، چې دې جوړشه بيا به هرڅه پرېږدې؛ خو لمونځ به نه پرېږدې، خپله به دې داسې مزاج جوړشي، چې هرڅه پرېښودل به درته ښه ښکاري؛ خو د لمانځه پرېښودل به درته بد ښکاري، په لمانځه کې ډېرزيات کمال او خونددی، علماوو ويلي دي، که لمانځه، ذ کر او قرآن درله خوند درکاوه او په قرآن کې دې توجه الله ﷻ ته پيداکېده؛ نو پوه شه، چې ستا زړه جو ړدی او الله والايې ؛ خو که په لمانځه کې دې الله ﷻ ته توجه نه تله، دا الله ﷻ ذکر درله مزه نه درکوله، قران درلره نه درکوله؛ نو له الله ﷻ څخه بل زړه وغواړه، بيا ته بل څه شی يې، په ظاهره باندې انسان يې، نوم درباندې د مسلمان يادېږي او زړه دې د منافقانودی، دا ترمامېږ او ميزانونه دي، پر دې ځان تلل پکاردي، لنډه دا چې د لمانځه روح او جسد دواړه برابرول پکاردي

زه له الله ﷻ نه غواړم، چې زموږ دا عملونه سم کړي، ځکه چې زموږ په دې ملګرو او دې جماعت کې هم الله ﷻ ته عاجزي نه و ي؛ نو بيا څه پاتې شو، له دې امله د دې لپاره دعا وغواړئ، کلکه اراده او کوښښ وکړئ.

په پای کې له الله ﷻ نه غواړم، چې زموږ لمونځونه صحيح برابرکړي اوخشوع پکې پيداکړي

د خشوع د پيدا کېدو اسباب

د خشوع د پيدا کېدو ډېراسباب دي، چې ځينې له هغې نه دادي :

لومړی سبب : قوي باعث.

دا د الله عز وجل خوف دی، ځکه کله چې زړه په خوف سره ودان وي ؛ نو له دې سره خشوع پيدا کېږي او يواځې دا سبب هم بس دی، په سلفو کې به، چې څوک لمانځه ته ودرېدل ؛ نو ويرېدل به.

دويم سبب : دَ مانع کمزورتيا.

دا هغه شی دی، چې خشوع خرابوي، لکه لوږه، بول، براز او داسې نور نبي کريم ﷺ دې ته په خپلې دې وينا سره اشاره فرمايلي :

« کله، چې د ماښامي خوراک حاضر شي او دَ لمانځه اقامت و شي ؛ نو تاسې لومړی خواړه وخورئ »

په بل ځای کې فرمايي :

«لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ، وَلَا هُوَ يُدَافِعُهُ الْأَخْبَثَانِ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۹۳)

ژباړه:

په هغه وخت کې لمونځ نشته، چې خواړه تيار وي (په دسترخوان پراته وي) او په هغه وخت کې هم لمونځ نشته، چې دوه خبيث شيان - بول او براز - درله ديکې درکوي.

له دې امله مسلمان ته پکار دي، چې د زړه په اوزګارولو سره لمانځه ته اودرېږي.

درېيم سبب :

دا چې قرآن په لوړ غږ لولي، ، چې لږ تر لږه خپله :خو يې واوري، ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا پر زړه ډېر اثر کوي او د هغه ځا لمونځ هم نه کېږي، چې هغه خپلې شونډې پر قرات نه خوځوي (. لکه فتاوي الدين الخالص ۴/۴۸) وګوره

څلورم سبب

څه چې وايي، په هغې کې سوچ کوه او دې ته هم ځير شه، چې ته دا مهال په لمانځه کې کوم ځای ته ورسېدې، يانې لا په ثنا کې روان يې او که نه تر فاتحې رسېدلی يې

پنځم سبب:

د قراء ت، ذکرونو او تسبيحاتو پر مانا پوهېدل

ابن عباس (رضي الله عنهما) فرمايي: ستا له لمانځه نه به يواځې هغه شی تاته ملاوېږي، چې ته پرې پوهېږې (بخاري)

او پوهه پر عربی ژبه باندې د پوهېدلو ځانګړي د لمانځه د الفاظو په پېژندنه باندې ده

شپږم سبب:

هغه آيتونه او حديثونه لوستل، چې په هغې کې د خشوع او خضوع کولو ترغيب او هڅونه وي، ځکه دا ډېر سودمن دي

اووم سبب

دا احساس کول، چې کوم لمونځ ما پيل کړی او د کوم لمانځه په اقامت کې، چې ما کوښښ کړی، ددې ثواب به ماته يواځې د خشوع کولو په صورت کې راکړ کېږي

اتم سبب: مجاهده کول

او دا تر ټولو قوي سبب دی، ځکه چې خشوع په پيل کې له مجاهدې پرته نه تر لاسه کېږي، بيا وروسته د الله ﷻ په توفيق سره د لمونځ کونکي هيئت وګرځي، مومن دې پرې تجربه وکړي، ځکه که لمونځ کوونکی دا

وغواړي، چې دده په لمانځه کې دې دنيوي فکرونه رانشي؛ نو دا ورته ډېر ګران کار دی او له دې دنيوي فکرونو څخه خلاصون بلا ډېرې مجاهدې ته اړتيا ده.

نهم سبب: هر لمونځ خپل وروستی لمونځ ګڼل

لکه په حديث کې دي (د رخصتېدونکي په څېر لمونځ کوه)

او الله تعالی فرمايي:

الَّذِيْنَ يَظُنُّوْنَ اَنَّهُمْ مُّلٰقُوْا رَبِّهِمْ وَاَنَّهُمْ اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ

(البقره: ٤٦)

ژباړه:

چې پر دې يې باور دی، چې په پای کې له خپل رب سره يو ځای کېدونکي او د هماغه لوري ته ورګرځېدونکي دي.

او دَ خشوع په پيدا کولو کې د لمونځ کوونکي لپاره دا فکر ډېر زيات اثر لري

لسم سبب: د لمانځه په ارکانو کې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې لوستل

يانې کله پکې يو ذکر او دعاء او کله بله دعاء لوستل، ځکه دا په خشوع پيدا کولو کې ډېر لاس لري ګنې په يوه ذکر همېشوالی زړه سختوي او زړه ورسره آموخته کېږي؛ نو بيا پرې اثر نه کوي

يولسم سبب: د عبوديت آداب

او هغه آداب اختيارول، چې رسول الله ﷺ په خپل سپېڅلي سنت کې مشروع کړي، لکه د ارکانو تعديل، لمونځ اوږدول، سجده اوږدول او له حيواناتو سره ورته والی نه اختيارول

دولسم سبب: په لمانځه که اوږد قيام او قراء ت کول خشوع پيدا کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خکه په لنډ لمانځه کې ډېره لږه خشوع کېدلای شي او پر دې باندې تجربه ګواه ده.

دیارلسم سبب: د وېرې او تمې آیتونه، ذکرونه او دعاګانې بیا بیا لوستل.

لکه، چې رسول الله ﷺ به کله یو آیت په ټوله شپه کې لوستو او هغه دا آیت و:

إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۖ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
(المائده ۱۱۸)

ژباړه

که چېرې دوی ته عذاب ورکوې: نو دوی ستا بندګان دي، او که ښښنه ورته کوې؛ نو یقینا ته غالبه، حکمت والایې)

قدرمنو لوستونکیو داچې لمونځ یو ارزښتمن عبادت دی: نو څومره چې یو شي ارزښتمن وي، هومره یې له خلکو سره فکر وي، هسې نه چې خراب نشي؛نو همداشان شیطان؛ خو لومړی په دې هڅه کې وي، چې له سره څوک ترې جومات ته رانشي او دا داسې دښمن دی، چې تر پایه خپل کوښښ نه پرېږدي، که یو څوک تر جوماته راشي؛نو بیا هم په دې هڅه کې وي، چې لمونځ یې خراب کړي، چې ستړی پرې شي؛ خو له ثواب نه یې بې برخې پاتې شي او خپل لمونځ پرې لعنت ووایې)

دا چې له دې ځایه د لمانځه احکام شروع کېږي:نو په دې کې تر ټولو لومړی حکم د سترې دی، که یو څوک په امام پسې په جمعه ولاړ وي، بیا: خو څه ستونزه نشته، ځکه هماغه امام دده لپاره ستره ده؛ خو که یوازې لمونځ وي ;نو په دې اړه احکام په لاندې ډول بیانېږي

لومړۍ مسئله: ستره ودرول

سترې ته لمونځ کول لازم اوضروري دي. له سترې نه پرته لمونځ کول ګناه ده په دې اړه ډېرحدیثونه او اثار راغلي دي، چې ټول د سترې پر وجوب او فرضیت دلالت کوي

۱: عن ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- : « لاَ تُصَلُّوا إِلاَّ إِلَى سُتْرَةٍ، وَلاَ تَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْكَ، فَإِنْ أَبَى فَقَاتِلْهُ، فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ»

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (۲ / ۲۶۸)

(ابن حبان: ٤\٤٥، ابن خزيمة: ٢\٩، الحاكم: ١\٢١٥، البيهقي: ٢\٢٦٨، مسلم مختصرا و فى صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان: ٦\١٢٦، و اسناده صحيح)

ژباړه:

له ابن عمر ؓ څخه روایت دی، چې نبي ﷺ فرمایلي دي، له سترې پرته لمونځ مه کوه او مه څوک دې ته پرېږده، چې مخې ته دې تېرشي. که یوکس تېرېده: نو جنګ ورسره وکړه. ځکه له ده سره شیطان ملګری دی.

۲: عَنْ سَبْرَةَ بْنِ مَعْبَدٍ الْجُهَنِيِّ، قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم : لِيَسْتَتِرْ أَحَدُكُمْ فِي صَلاَتِهِ وَلَوْ بِسَهْمٍ.

المعجم الكبير للطبراني - (٦ / ٢٣٠)

اخرجه احمد: ٣\٤٠٤، الحاكم: ١\٢٥٢، ابن خزيمة: ٢\١٣، البيهقي: ٢\٢٧٠، و صححه الالبانى فى الصحيحة.

ژباړه:

په لمانځه کې دې یوکس په تاسې کې ستره جوړوي، تر دې که غشی هم وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ بل حديث کې دي:

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ، فَلْيُصَلِّ إِلَى سُتْرَةٍ، وَلْيَدْنُ مِنْهَا، وَلاَ يَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنْ جَاءَ أَحَدٌ يَمُرُّ ، فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ وفى رواية فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَمُرُّ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا.

سنن ابن ماجة ـ محقق ومشكول - (۲ / ۱۰٤)

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (۲ / ۲۷۲)

اخرجه ابن ابى شيبة: ۱\۲۷۹، وابوداود: ۱\۱۱۱، وابن ماجة وابن حبان: ٤\٤٨.

ژباړه

چې کله يوکس سترې ته لمونځ کوي: نونږدې دې ورته ودرېږي او څوک دې خپلې مخې ته تېرېدو ته نه پرېږدي، که څوک تېرېده؛ نوجنګ دې ورسره وکړي، په بل روايت کې دي، ځکه شيطان دده مخې ته تېرېږي

٤: عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: رَآنِي عُمَرُ وَأَنَا أُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ فَأَخَذَ بِقَفَائِي فَأَدْنَانِي إِلَى سُتْرَةٍ، فَقَالَ: «صَلِّ إِلَيْهَا»

مصنف ابن أبي شيبة (۲ / ۱٤٦)

(رواه البخارى: ۱\۷۲، و وصله ابن ابى شيبة : ۲\۳۷۰، وغيرهما)

ژباړه

له قرة ابن ابی ایاس څخه روایت دی، چې زه عمر ﷺ د دوو ستنو په منځ کې په لمانځه ولیدم : نو له څټه یې ونیولم او سترې ته یې نږدې کړم او راته یې و ویل دې ته لمونځ کوه.

٥: وَقَالَ عُمَرُ: «الْمُصَلُّونَ أَحَقُّ بِالسَّوَارِي مِنَ الْمُتَحَدِّثِينَ إِلَيْهَا» وَرَأَى عُمَرُ:"

رَجُلًا يُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ، فَأَدْنَاهُ إِلَى سَارِيَةٍ، فَقَالَ: صَلِّ إِلَيْهَا"

صحيح البخاري (۱ / ۱۰٦)

ژباړه:

عمر ﷺ ويلي دي، چې لمونځ کوونکي ډېر حقدار دي، چې ستنو ته ودرېږي، له هغه چانه چې دي (ستنو) ته خبرې کوي(ياني چې ستنو ته يې تکيا وهلې وي او خبرې کوي) عمر ﷺ يو سړی وليد، چې د دوو ستنو تر منځ يې لمونځ کاوه؛نو يوې ستنې ته يې نږدې کړ او ورته يې وفرمايل، چې دې ته لمونځ کوه!

له پورتنيوصحيح حديثونو او اثرونو څخه ځرګنده شوه، چې سترې ته لمونځ کول ضروري او لازم دي، ځکه رسول الله ﷺ پرستره نيولو امرکړی او له سترې پرته لمونځ کولو نه يې منع فرمايلې ده، دارنګه د عمرفاروق ﷺ له اثر نه هم ځرګنده شوه، چې ستره نيول په لمانځه کې ضروري ده

د لا ډېر تفصيل لپاره (فتاوى الدين الخالص ۵۵۱\۳، نيل الاوطار ۴۱۴، السيل الجرار ۱۷۶\۱، احکام السترة ص ۹، للشيخ محمد بن زرق طرهوني)

دويمه مسئله د سترې د لوړ والي اندازه

د سترې لوړوالی بايد لږ تر لږه د اوښ د پالان د وروستۍ برخې هومره وي او که له دې نه لوړه وي باک نه کوي، حافظ ابن حجر ﷺ په فتح الباری(۵۸۱\۱)کې په دې اړه ليکي

اعتبرالفقهاء مثل مؤخرة الرحل فى مقدارسترة.

ژباړه:

دينپوهانو لږ تر لږه د اوښ د پالا ن د وروستۍ برخې په اندازه ستره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړینه ګڼلې ده

هدایه (۱\۳۵۴) کې دي

ومقدارها ذراع فصاعداً.

دسترې اندازه د یوه شرعي ګز په اندازه یا له دې نه زیاته ده

دلیل: ۱ په صحیح مسلم (۱\۱۹۷) وغیره کې له طلحه ﷺ نه روایت دی

عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا وَضَعَ أَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ فَلْيُصَلِّ، وَلَا يُبَالِ مَنْ مَرَّ وَرَاءَ ذَلِكَ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۵۸)

ژباړه:

کله، چې مخې ته د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه څه شی کېږدي: نو بیا یې چې څوک مخې ته تېرېږي پروا نکوي

۲ په بل روایت کې دي

عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي وَالدَّوَابُّ تَمُرُّ بَيْنَ أَيْدِينَا فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ تَكُونُ بَيْنَ يَدَيْ أَحَدِكُمْ، ثُمَّ لَا يَضُرُّهُ مَا مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ» وَقَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ: فَلَا يَضُرُّهُ مَنْ مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ.

صحيح مسلم (۱ / ۳۵۸)

اخرجه مسلم: ۱\۱۹۷.

ژباړه:

موږ به لمونځ کاوه او څاروي به زموږ مخې ته اوړېدل راوړېدل: نو موږ

دا نبي ﷺ ته یاده کړه هغهﷺ و فرمایل چې کله ستاسې مخې ته د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه څه شی وي: نو ضرر نه کوي که یوشی مو مخې ته تېرشي.

۳: عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ عَنْ سُتْرَةِ الْمُصَلِّي؟ فَقَالَ: «كَمُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۵۹)

(رواه مسلم: ۱\۱۹۷)

ژباړه

له عائشې ﷺ څخه روایت دی، چې نبي ﷺ د تبوک په غزاکې د سترې په اړه وپوښتل شو، هغه وفرمایل، چې ستره د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه ده.

٤: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَقْطَعُ الصَّلَاةَ الْمَرْأَةُ وَالْحِمَارُ وَالْكَلْبُ، وَيَقِي ذَلِكَ مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ»

صحيح مسلم (۱ / ۳٦٥)

(رواه مسلم: ۱\۱۹۷)

ژباړه

له ابوهریره ﷺ څخه روایت دی، چې نبي ﷺ فرمایلي دي ښځه، خر او سپی، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرشي لمونځ یې ماتېږي او له دې نقصان څخه یې ستره ژغوري

اوس به راشو دې خبرې ته، چې د « مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ» یاني د پالان دوروستۍ برخې څومره اندازه ده: نو په (مصنف د عبدالرزاق ۹۱۲، ابوداود ۱\۱۰۲، ابن خزیمة ۱۱۱۲) کې له عطاء څخه په صحیح سند

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره نقل دي چې

عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: قَالَ عَطَاءٌ: «كَانَ مَنْ مَضَى يَجْعَلُونَ مُؤَخَّرَةَ الرَّحْلِ إِذَا صَلُّوا»، قُلْتُ: وَكَمْ بَلَغَكَ؟ قَالَ: «قَدْرُ مُؤَخِّرَةِ الرَّحْلِ» قَالَ: «ذِرَاعٌ» قَالَ: وَسَمِعْتُ الثَّوْرِيَّ يُفْتِي بِقَوْلِ عَطَاءٍ.

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (٢ / ٩)

ژباړه:

ابن جريج فرمايي عطاء ويلي دي صحابه وو به، چې كله لمونځ كاوه ؛نو خپلې مخې ته بې د اوښ د پالان د وروستنی برخې په اندازه ستره كېښودله ابن جريج وايي ما ورته و ويل :تاته څنګه رارسېدلې، چې، څومره اوچته وه؟هغه و ويل دپالان د وروستني لرګي په اندازه يوذراع(ګز)ابن جريج وايي: ماله سفيان ثورى ﷺ نه واورېدل، چې هغه هم دعطاء په قول فتوى وركوله

له ابن جريج ﷺ نه په يوه بل روايت كې نقل دي، چې

عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: قُلْتُ لِعَطَاءٍ: أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ مَعِيَ عَصًا ذِرَاعٌ قَطُّ، مِنْهَا فِي الْأَرْضِ قَدْرُ أَرْبَعِ أَصَابِعَ، خَالِصُهَا عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَدْنَى مِنْ ذِرَاعٍ قَالَ: «لَا، حَتَّى يَكُونَ خَالِصُهَا عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ ذِرَاعٌ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (٢ / ١٤)

مصنف عبدالرزاق(٢|١٥)

ژباړه:

ماته عطاء و ويل: كه له ماسره د يو ذراع په اندازه امسا وي او له هغې نه د څلورو ګوتو په اندازه په ځمكه كې ښخه كړى شي او پاتې د ذراع نه كمه اندزه په ځمكه ولاړه وي؛ نو ايادا بس كېږي؟

ويې ويل، چې نه دا كفايت نه كوي ترڅو د ځمكې پرمخ يوګز نه وي ولاړه.

له قتادة ﷺ نه هم د دې په شان قول نقل دى؛ نو د عطاء له وينا څخه څرګنده شوه، چې د پالان د وروستنی برخې لوړوالې د يو ذراع (ګز) هومره دى اود صحابه كرامو ﷺ ستري به ديوګزپه اندازه لوړې وې او صحابه كرام ﷺ پر دين ښه پوهېدل. قرآن او حديث به هغوى لوستل

فتاوى الدين الخالص (٥٢١\٣)

د يو ذراع اندازه؛ خومعلومه شوه، چې دوه ولېشتې جوړېږي،

او په دې اړه، چې له ځيني سلفو نه كوم اثار په ابن ابي شيبه، مصنف د عبدالرزاق اوابوداود كې نقل دي، چې هغوى به خولی ستره جوړوله؛ نو په هغې كې خوځيني كمزوري دي او كوم، چې صحيح دي؛ نو هغه محمول دي په ضرورت باندې، څكه داحكم دى، چې

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ

[التغابن ١٦]

ژباړه:

له الله نه دومره و وېرېږئ، چې څومرمو له وسه وي

د تفصيل لپاره فتاوى الدين الخالص ٥٥٩\٣، المحلى لابن حزم ١٢١\٤، الفقه على المذاهب الاربعة ١٩٠\١، سبل السلام ٢٩٤\١، فتح البارى ٥٨١\١، شرح مسلم للنووى ١٩٧\١، احكام السترة للشيخ محمدبن طرهوني

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريمه مسئله: د لمونځ كوونكي مخې ته د خارويو تېرېدو حكم

كه دلمونځ كوونكي مخې ته كوم خاروى يا داسې نور څه تېرېږي؛ نوهغه به له تېرېدوڅخه منع كوي، لكه په حديث كې دي،

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: هَبَطْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ ثَنِيَّةِ أَذَاخِرَ «فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ - يَعْنِي فَصَلَّى إِلَى جِدَارٍ - فَاتَّخَذَهُ قِبْلَةً وَنَحْنُ خَلْفَهُ، فَجَاءَتْ بَهْمَةٌ تَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَمَا زَالَ يُدَارِئُهَا حَتَّى لَصَقَ بَطْنَهُ بِالْجِدَارِ، وَمَرَّتْ مِنْ وَرَائِهِ»

سنن أبي داود (١ / ١٨٨)

ژباړه

له عبدالله بن عمر ؓ څخه روايت دى، چې موږ له رسول الله ﷺ سره له ثنية اذاخر څخه رابښكته شو؛ نو د لمانځه وخت راغى، نبي ﷺ يوه دېوال ته لمونځ وكړ، قبله يې ترې جوړه كړه او موږ يې شا ته وو؛ نويو ورغمى راغى، چې د نبي ﷺ مخې ته تېرېده؛ نونبي ﷺ به دېكه كاوه، تردې، چې له دېواله سره پيوست شه او هغه يې شاته تېر شو

٢: عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي فَمَرَّتْ شَاةٌ بَيْنَ يَدَيْهِ فَسَاعَاهَا إِلَى الْقِبْلَةِ حَتَّى أَلْزَقَ بَطْنَهُ بِالْقِبْلَةِ"

قال الأعظمي: إسناده صحيح

صحيح ابن خزيمة (٢ / ٢٠)

ژباړه

له ابن عباس ؓ څخه روايت دى، چې نبي ﷺ لمونځ كاوه: يوه ګډه يې مخې ته تېرېده؛ نو هغه يې تېل وهله تردې، چې خېټه يې له دېواله سره ولګېده.

رواه ابن حبان: ٤/٤٨، والحاكم: ١/٢٥٤، وغيرهم.

له پورتنيو حديثونو څخه څرګنده شوه، چې دلمونځ كوونكي مخې ته كه كوم څاروى تېرېږي؛ نو هغه به منع كوي او كه له تېرېدو څخه نه منع كېده؛ نو زور هم ورسره كولاى شي

(فتاوى الدين الخالص ٣/٥٨٠)

څلورمه مسئله: ايا لمونځ كوونكى خپلې مخې ته تېرېدونكى په زور منع كولاى شي؟

د لمونځ كوونكي مخې ته تېرېدل ګناه ده، هيڅوک دا حق نلري، چې د لمونځ كوونكي مخې ته تېرشي، كه يو ناپوه انسان د لمونځ كوونكي مخې ته تېرېږي؛ نو لمونځ كوونكي ته پكار ده، چې هغه منع كړي او په دې اړه ډېرحديثونه راغلي، چې يو څو ترې موږ په لاندې ډول بيانوو

١: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ يُصَلِّي فَلَا يَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ»

صحيح مسلم (١ / ٣٦٣)

(رواه مسلم: ١/١٩٧)

ژباړه

له ابن عمر ؓ څخه روايت دى، چې په تاسې كې څوک لمونځ كوي؛ نو هيڅوک دې نه پرېږدي، چې د ده مخې ته تېرشي، كه چيرته (تېرېدونكى) نه بندېږي؛ نولمونځ كوونكى دې ورسره جنګ وكړي. ځكه له دې تېرېدونكي سره شيطان دى

٢: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ السَّمَّانُ، قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ يُصَلِّي إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ، فَأَرَادَ شَابٌّ مِنْ بَنِي أَبِي مُعَيْطٍ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَدَفَعَ أَبُو سَعِيدٍ فِي صَدْرِهِ، فَنَظَرَ الشَّابُّ فَلَمْ يَجِدْ مَسَاغًا إِلَّا بَيْنَ يَدَيْهِ، فَعَادَ لِيَجْتَازَ، فَدَفَعَهُ أَبُو سَعِيدٍ أَشَدَّ مِنَ الأُولَى، فَنَالَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَى مَرْوَانَ، فَشَكَا إِلَيْهِ مَا لَقِيَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ، وَدَخَلَ أَبُو سَعِيدٍ خَلْفَهُ عَلَى مَرْوَانَ، فَقَالَ: مَا لَكَ وَلِابْنِ أَخِيكَ يَا أَبَا سَعِيدٍ؟ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَلْيَدْفَعْهُ فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ»

صحيح البخاري (١ / ١٠٨)

اخرجه البخارى: ١\٧٢، وفى رواية ابن خزيمة: فَلْيَمْنَعْهُ مَرَّتَيْنِ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ»

صحيح ابن خزيمة (٢ / ١٦)

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ فَذَهَبَ أَحَدٌ يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلْيَمْنَعْهُ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ، فَإِنَّمَا ضَرَبْتَ الشَّيْطَانَ»

صحيح ابن خزيمة (٢ / ١٥)

قال الأعظمي: إسناده صحيح

ژباړه:

ابو صالح وايي، چې ما ابوسعيدخدري د جمعې په ورځ وليده، چې ستري ته يې لمونځ کاوه؛ نو د ابو معيط د قبيلې يوه ځوان غوښتل چې د ده مخې ته تېرشي؛ نو ابوسعيد ورله په سينه کې ديکه ورکړه؛ نو هغه کس بله لارد تېرېدو مونده نه کړه؛ نو بيايې اراده وکړه، چې تېر شي نو ابو سعيد له مخکې نه سخته ديکه ورکړه؛ نو دا ځوان له ابوسعيدڅخه خفه شه نو مروان ته لاړ او د ابوسعيد شکايت يې ورته وکړ؛ نو ابو سعيد تر ده

وروسته مروان ته ورغی مروان ابو سعيد ته و ويل دا ځوان دې ولې وهلی دی؟ ابوسعيد و ويل: ماله رسول اللهﷺ څخه اورېدلي دي، چې کله يو کس ستري ته لمونځ کوي او څوک د ده او د ستري تر مينځ تېرېږي ؛ نو منع يې دې کړي، که انکار يې وکړ؛ نو جنگ دې ورسره وکړي، ځکه دا شيطان دی

دا روايت بخاري راوړی دی او د ابن خزيمه په روايت کې دي، چې دوه ځل دې يې بند کړي که بند نه شه؛ نو جنگ دې ورسره وکړي او په بل روايت کې دي، چې تاله شيطان سره جنگ کړی دی.

٣: عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، قَالَ: مَرَرْتُ بِعُمَرَ بعد أَنْ جَلَسَ فِي آخِرِ صَلَاتِهِ حتى انظر ما يصنع فارتفع فدفع فى صدرى (بخارى: ١\٧٢، ابن ابي شيبة: ١\٢٨٤)

ژباړه:

زه په عمر ورتېرېدم، چې کله د لمانځه په پای کې کېناسته، چې وګورم څه کوي؛ نو هغه راپورته شه او ما له يې په سينه کې ديکه راکړه.

د ابن ابي شيبة په روايت کې ورسره دا هم دي چې:

أردت أن أمر بين يدي ابن عمر وانا غلام وهو يصلي، فانتهرني بتسبيحه.

فتح الباري لابن رجب (٤ / ٧٥)

ما وغوښتل، چې د ابن عمرﷺ مخې ته تېرشم او زه ماشوم وم؛ نو پر تسبيح يې ورتړلم (چې مه تېرېږه)

په بل روايت کې دي

«مَرَرْتُ إِلَى جَنْبِ ابْنِ عُمَرَ فَظَنَّ أَنِّي أَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَثَارَ ثَوْرَةً أَفْزَعَنِي، وَنَحَّانِي»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (٢ / ٢٣)

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ابن عمر ﷺ تر څنګ تېرېدم، هغه داسې ګومان وکړ، چې ګونډې د هغه مخې ته تېرېږم؛ نو په ماپسې داسې راوپارېده، چې زه يې و وېرولم او لرې شوم

پنځمه مسئله که ستره نه وي؛ نو د لمونځ کوونکي مخې ته په څومره فاصله کې تېرېدل صحيح دي؟

له سترې پرته لمونځ کول ګناه ده او سترې ته لمونځ کول ضروري دي، ځکه رسول الله ﷺ فرمايي

لا يصل إلا إلى سترة ولا تدع أحد يمر بين يديك فإن أبي فلتقاتله فإن معه القرين

صحيح ابن خزيمة (٢ / ٩)

ژباړه:

له سترې پرته لمونځ مه کوه او مه څوک مخې ته پرېږده، چې تېرشي که تېرېده جنګ ورسره وکړه

(ابن خزيمة: ٢|٠٩، ابن حبان: ٤|٤٥، الحاکم: ١|٢٥١، البيهقي: ٢|٢٦٨،)

په دې اړه ډېرحديثونه راغلي دي، چې د سترې پر فرضيت دلالت کوي

وګوره فتاوى الدين الخالص ٣|٥٥

بله دا خبره په پام کې نيول پکاردي، چې کوم کس د بې علمۍ يا سستياله امله په دې ګناه کې اخته شي؛ نو بيا تېرېدونکي ته پکاردي، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېر نشي، ځکه په دې کې سخته ګناه ده او رسول الله ﷺ فرمايي:

لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ

أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٣٦).

ژباړه

که دلمونځ کوونکي مخې ته تېرېدونکی پردې پوهه وی، چې په دې کې څومره ګناه ده: نو چې څلويښت کلونه ولاړ وی دا ورلره له تېرېدو نه غوره وه.

د ابن ماجه په روايت کې دسل کلونو روايت راغلی دی له کعب الاحبار ﷺ څخه نقل دي که چېرته دلمونځ کوونکي مخې ته تېرېدونکي ددې له ګناه نه خبر شي ؛ نو پرځمکه ننوتل به ورته له دې نه غوره ښکاره شي.

مشکوة: ١|٧٠، مؤطا امام مالک: ١|١٢١، مصنف عبدالرزاق: ٢|٢٠.

؛نو په دې اړه حتی الوسع احتياط پکاردی هسې نه، چې انسان په دې ګناه کې پرېووځي

اوس که يوکس بې سترې لمونځ کوي اوکس د ده مخې ته دتېرېدوضرورت لري: نو په څومره فاصله کې به له ده څخه اخوا تېرېږي؛نو په دې اړه خو يو ضعيف حديث په (ابوداود ١|٩١٠، طحاوی ١|٤٨٥ او بيهقي ٢|٢٧٥) کې راغلي دي، چې

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى غَيْرِ سُتْرَةٍ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ صَلَاتَهُ الْكَلْبُ وَالْحِمَارُ وَالْخِنْزِيرُ وَالْيَهُودِيُّ وَالْمَجُوسِيُّ وَالْمَرْأَةُ، وَيُجْزِئُ عَنْهُ إِذَا مَرُّوا بَيْنَ يَدَيْهِ عَلَى قَذْفَةٍ بِحَجَرٍ»

سنن أبي داود (١ / ١٨٧)

ژباړه:

((که په تاسې کې يو څوک پرته له سترې لمونځ کوي؛نو د ده لمونځ سپی، خر، خنځير، يهودي، مجوسي او ښځه ماتوي (ياني دغه شيان، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې ته تېر شي؛ نو دده لمونځ پرې ماتېږي) دومره لرې به ترې تېرېږي څومره فاصلې کې، چې کاڼی ویشتل کېږي (رمية بحجرقذفة بحجر)

لیکن داروایت کمزوری ؛ نو ځکه دلیل کېدای نشي.

دويم قول دادی چې: دلمونځ کوونکي له مخې نه درې ګزه وړاندې تېرېدل جائزدي داامام شافعی ؒ امام احمد ؒ اوابن حزم ؒ مذهب دی.

موږ ته هم دا قول راجح ښکاري دامام مالک ؒ نه نقل دي، چې ددې کس درکوع اوسجدې په ځای تېرېدل جائز نه دي، اوله دې نه اخوا تېرېدل جائزدي.

اواحناف دغټ او وړوکي جومات ترمينځ توپير کوي په واړه جومات کې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېدل مطلقاجائز نه ګڼي او په غټ جومات یا صحراء کې د لمونځ کوونکي د سجدې په ځای کې تېرېدل جائز نه ګڼي او خوا تېرېدل جائز ګڼي

(الفقه على المذاهب الاربعة: ١٩٢|١، المحلى لابن حزم)

په دې کې راجحه داده، چې د درې ګزو فاصله معتبره شي، ځکه په عرف کې د دې نه اخوا تېرېدل له ده څخه لرې شمېرلی شي-بله دا، چې لمونځ کوونکي ته حکم شوی، چې خپلې مخې ته تېرېدونکي منع کوي؛نو د دې نه دخپل توان مناسب مراد دی؛نوچې له ده نه درې ګزه اخواتېرېږي نودهغه پر لاس باندې منع کول دانسان له توان بهردي خصوصا کله، چې تشهدحالت کې وي یا درکوع او سجدې په حالت کې وي

بله دا، چې حديثونو کې راغي (بين يديه)؛ نو د انسان، چې د لاس نه اخوا تېرېږي ان شاء الله ګناه به نه وي اګرکه احتياط دادی، چې له دې نه هم اخوا انسان تيرشي

ځيني خلک وايي: چې ستره په مسجدکې ضروري نه ده، بلکې په

صحراء کې ضروري ده، لیکن د طه ده، بلکې په صحراء مسجد او کور وغيره په هر ځای کې سترې ته لمونځ کول ضروري دي د رسول الله ﷺ دا فرمان چې:

لا يصل إلا إلى سترة

(ابن خزيمة: ٢|١٧، ١٠)

إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَتِرْ، وَلْيَقْتَرِبْ مِنَ السُّتْرَةِ

شرح السنة للبغوي (٢ / ٤٤٧):

دا حديثونه عام دي دجومات اوصحراء توپير پکې نشته، بلکې له عمرفاروق ؓ څخه نقل دي:

وَرَأَى عُمَرُ " رَجُلًا يُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ، فَأَدْنَاهُ إِلَى سَارِيَةٍ، فَقَالَ: صَلِّ إِلَيْهَا"

صحيح البخاري (١ / ١٠٦)

ژباړه:

عمربن الخطاب ؓ يوسړی وليده چې دستنويه مينځ کې يې لمونځ کاوه؛ نويوې ستنې ته يې نږدې کړ او ورته يې و ويل دې ته لمونځ کوه

امام ابن حجر ؒ فرمايي:

وَأَرَادَ عُمَرُ بِذَلِكَ أَنْ تَكُونَ صَلَاتُهُ إِلَى سُتْرَةٍ.

فتح الباري لابن حجر (١ / ٥٧٧):

ژباړه:

عمر ؓ په دې کار سره دا غوښتل، چې د دې کس لمونځ سترې ته وشي

له انس ؓ څخه روايت دی:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: «لَقَدْ رَأَيْتُ كِبَارَ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَسَلَّمَ يَبْتَدِرُونَ السَّوَارِيَ عِنْدَ المَغْرِبِ»

صحيح البخاري (۱ / ۱۰۷)

ژباړه

ما د نبی ﷺ لوی لوی ملګري ولیدل، چې د ماښام دوه رکعتونو پرمهال به يې ستنو ته توندي کوله

د دې روايت په نقلولوسره د امام بخاری ﵀ موخه داده، چې صحابه کرامو ﵃ به په جومات کې هم د سترې اهتمام کاوه

رشیداحمد ګنګوهی ﵀ په لامع الدراری: ۲۱۲ ، ۵، کې لیکي:

فالاوجه عندي ان الامام البخاری اشاربالترجمة الی عدم تخصيص السترة بالصحراء

ژباړه

زما په اند غوره دا ده، چې امام بخاری په ترجمة الباب کې دې ته اشار کړې ده، چې ستره په صحراپورې خاص نه ده

يحيى بن ابی کثير ﵀ وايي:

«رَأَيْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، قَدْ نَصَبَ عَصًا يُصَلِّي إِلَيْهَا»

مصنف ابن أبي شيبة (۱ / ۲٤۸)

ژباړه

ما انس بن مالک ﵁ وليده، چې په مسجدحرام کې يې امسا ودرولې وه او لمونځ يې ورته کاوه

(ابن ابی شيبة: ۱\۳۱۰.طبقات ابن سعد: ۷\۱۱، الاوسط لابن المنذر: ۵\۷۹)

نافع ﵀ وايي:

كَانَ ابْنُ عُمَرَ، إِذَا لَمْ يَجِدْ سَبِيلًا إِلَى سَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ، قَالَ لِي:

«وَلِّنِي ظَهْرَكَ».

مصنف ابن أبي شيبة (۱ / ۲٥۰)

ژباړه

ابن عمر ﵄ به چې کله جومات کې ستن مونده نه کړه نوماته به يې وويل، چې ماته شاه راواړوه او کېنه، چې زه درڅخه ستره جوړه کړم

حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ السَّمَّانُ قَالَ رَأَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ يُصَلِّي إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (۱ / ۱۳٥)

ژباړه:

ماابوسعيدوليده، چې د جمعې په ورځ يې سترې ته لمونځ کاوه

د لاډېرتفصيل لپاره (فتاوى الدين الخالص : ۳\۵٦۳، آپکے مسائل اوران کاحل قرآن اورسنت کے روشنی میں. لمبشراحمدرباني: ۲\۱٦۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه طريقه

په خالص نيت ياني د الله ﷻ د راضي کولو په نيت د لمانځه اراده کول پکاردي او له اذانه نه مخکې له تاسره بايد دلمانځه فکر وي، چې اذان وشي او ته ورته مخکې له مخکې تيار يې، چې دا يې اعلى درجه، که داسې نه وي؛ نو تر اذانه وروسته: خو پکار ده، چې له واره ځان تيار کړې، ځکه اذان د دې مقصدلپاره دی، چې ځان تيار کړئ او د لمانځه لپاره له مخکې نه چمتووالی د مؤمنانوصفت دی.دا چې د لمانځه لپاره ځان تيار کړې او نيت دې هم صحيح وي ؛ نو بيا يو بل څه ته هم ضرورت دی، چې هغه زموږ د پيغبر طريقه ده، ځکه که په يو نېک کار ته څومره هم چمتووالی ونيسي او نيت هم پکې ښه وي ؛ خو چې د رسول الله ﷺ په طريقه نه وي ؛ نو هغه عبادت د الله ﷻ په اند د منلو وړ نه دی، بلکې الله ﷻ پرې انسان رانيسي ؛ نو دا چې له دې ځايه د سنت طريقې مطابق د لمانځه ډانچه وړاندې کېږي ياني هغه لمونځ وړاندې کېږي، چې له رسول الله ﷺ نه ډېرو او صحيحو حديثونو کې ثابته ده ؛ نو پکار ده، چې موږ او تاسې ورته ښه ځير شو هسې نه، چې هغه د پښتو متل «هندو سترې او الله ناراضه» نو پکار ده، چې نر، ښځې لويان او کوچينان په ټولو چارو کې ګډه د رسول الله ﷺ د تابعدارۍ کوښښ وکړو او په ځانګړي ډول په لمانځه کې، ځکه دا ډېر ارزښتمن عبادت دی.

اوس دا چې لمونځ پر ښځو او نرو فرض دی ؛ نو ايا د ښځو او د سړيو په لمانځه کې به څه توپير وي او که نه ؟ راځئ، چې د دلايلو په رڼا کې دغه مسئله وڅېړو، چې ښه مو پرې سرونه خلاص شي

شپږمه مسئله: د ښځو او سړيو په لمانځه کې توپير؟

ځينې خلک د ښځو او سړيو په لمانځه کې دا توپيرونه راوباسي، چې سړي به لاسونه ترغوږونو اوچتوي او ښځې به يې تراوږو او پتون به سره جلاساتي او ښځې به د سړي په څېر سجده نه کوي، بلکې ښځې به په ځمکه جوختېږي او سړی به قعده کې کينه پښه څملوي او ښۍ پښه به ودروي او ښځه به تورک کوي(ياني پر کوناټو به کښني)او سړی به لاس تر نامه لاندې ږدي او ښځه به لاسونه پرسينه ږدي او داسې نور: نو دا به له حديثو نه ثابت وي او که نه ؟ نو لوستونکي بايد لومړی پر دې پوهېږي، چې د لمانځه احکام دوه ډوله دي، چې يو يې بهرني احکام او بل يې دا خلي احکام بهرني احکام، لکه جمعه، اذان، عورت پټول، په صف کې يواځې ودرېدل، د لمانځه لپاره پرده کول او داسې نور.

نو په دې احکامو کې د سړيو او ښځو تر مينځ توپيرشته، ځکه په دې اړه صحيح حديث راغلی دي

دويم ډول: د لمانځه دننني احکام دي: نو په دې اړه صحيح او غوره خبره دا ده، چې د سړيو او ښځو د لمانځه په کيفيت او هيئت کې هيڅ توپيرنشته، ځکه رسول الله ﷺ خپل ټول امت ته دا ويلي دي، چې:

صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي.

صحيح البخاري (۱ / ۱۲۹)

داسې لمونځ کوئ څنګه، چې زه لمونځ کوم دا خطاب سړيو او ښځو ټولو ته متوجه دی او د رسول الله ﷺ د لمانځه طريقه الحمدلله د حديثونو په کتابونو کې تفصيلاً ذکر ده، چې د هر رکن په اړه به حديثونه وروسته د هر رکن په بيان کې به ان شاء الله راشي، چې هغه به د لومړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تکبیر(تکبیرتحریمه) په وخت تر کوم ځای پورې لاسونه اوچتول؟ لاسونه به یې پرکوم ځای تړل؟ سجده به یې څنګه کوله؟ او قعده به یې څنګه کوله؟

رسول الله ﷺ. چې څنګه لمونځ کړی دی پر سړو او ښځو دواړو باندې دا لازمه ده، چې د رسول الله ﷺ د لمانځه په شان لمونځ وکړي

اوس که څوک وایي، چې سمه ده رسول الله ﷺ سجده اوږده کړې ده، خپلې څنګلې یې له تخرګونو او ځمکې نه اوچتې او جلاساتلې دي، خپله ګېډه مبارکه یې له پتون نه لرې ساتله؛ خو ښځه به داسې سجده نه کوي؛ نو دا کس د خپلې خبرې د پخلي لپاره اړ دی، چې صحیح حدیث په دلیل کې وړاندې کړي؟

یا که څوک دا وایي، چې ښځه به د سړي په شان د تکبیرتحریمه پروخت لاسونه ترغوږونو نه اوچتوي یا ښځه به د سړي په څېر لاسونه نه تړي یا ښځه به د سړي په څېر په قعده کې نه کېني؛ نو دا کس به صحیح حدیثونه په دلیل کې وړاندې کوي اوکه وړاندې یې نه کړي؛ نو امت اړ نه دی، چې د صحیحوحدیثونو په مقابله کې پر ضعیفو او موضوعي روایتونو باندې عمل وکړي او یا یواځې د علماوو پر بې دلیله نظرونو او قیاسونو عمل وکړي، ځکه د عمل لپاره له صحیح حدیث نه دلیل پکار دی. دا چې د ښځو او سړیو د لمانځه د توپیر په اړه هیڅ صحیح حدیث نشته او دې بل لور ته خبره پر صحیحو حدیثو ثابته ده، چې د ښځو او سړو په لمانځه کې توپیر نشته؛ نو ولې له دې روښانه دلیلونو څخه مخ واړول شي؟

زه دلته په لنډو هغه دلیلونه وړاندې کوم، چې هغه د ښځې او سړي په لمانځه کې د توپیرنشت والي دلیل وي

د سړیو او ښځو په لمانځه کې توپیرنشته:

لومړی دلیل:

عَنْ أَبِي قِلَابَةَ قَالَ : حَدَّثَنَا مَالِكٌ أَتَيْنَا إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وَنَحْنُ شَبَبَةٌ مُتَقَارِبُونَ فَأَقَمْنَا عِنْدَهُ عِشْرِينَ يَوْمًا وَلَيْلَةً، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم رَحِيمًا رَفِيقًا فَلَمَّا ظَنَّ أَنَّا قَدِ اشْتَهَيْنَا أَهْلَنَا، أَوْ قَدِ اشْتَقْنَا سَأَلَنَا عَمَّنْ تَرَكْنَا بَعْدَنَا فَأَخْبَرْنَاهُ قَالَ ارْجِعُوا إِلَى أَهْلِيكُمْ فَأَقِيمُوا فِيهِمْ وَعَلِّمُوهُمْ وَمُرُوهُمْ - وَذَكَرَ أَشْيَاءَ أَحْفَظُهَا، أَوْ لاَ أَحْفَظُهَا - وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلاَةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ وَلْيَؤُمَّكُمْ أَكْبَرُكُمْ صحيح البخاري - حسب ترقيم فتح الباري - (۱ / ۱٦۲)

صحيح مسلم - مشكول وموافق للمطبوع (۲ / ۱۳٤)وفی الادب المفرد (ص ۹۷، والدارمی(۱|۲۲۹،)

ژباړه:

له ابوقلابه څخه روایت دی، چې موږ ته مالک بن حویرث حدیث بیان کړی، چې موږ نبی کریم ﷺ ته راغلو او موږ ځوانان او همزولي و؛ نو شل ورځې مو ور سره تېرې کړې او نبی کریم ﷺ شفقت کوونکی و، کله چې یې ګومان راغلی، چې زموږ کور والاوو ته مینه پیداشوې ده؛ نو له موږ نه یې د هغه چا په اړه وپوښتل، چې موږ په کورونو کې پرېښې وو، موږ ورته خبر ورکړ؛ نو ویې ویل خپلو کورونو ته ستانه شئ هلته و وسېږئ او ښوونه ورته وکړئ او امر ورته وکړئ او داسې ډېر شیان یې ذکر کړه، چې ځینې راته یاد دي اوځینې راته یاد نه دي او داسې لمونځ کوئ، لکه چې زه یې کوم.....ترپایه.

دا حدیث مبارک پر دې مسئله دلیل دی، چې د سړي او ښځې په لمانځه کې توپیر نشته. ځکه که چېرته د دوی په لمانځه کې توپیر وای؛ نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسول اللهﷺ به خامخا مالک بن حويرث او د هغه ملګرو ته بيان کړی وای او خصوصاً په داسې وخت کې، چې هغوی خپلو کورونو ته ستنېدل او خپل کور والاوو ته يې دين ورښووده.

البته د لمانځه، چې کوم بهرني احکام دي؛ نو په هغې کې د سړيو او ښځو ترمينځ توپير شته، ځکه هغه توپيرونه په صحيح حديثونو کې راغلي دي؛ خو په لمانځه کې دننه د سړيو او ښځو د لمانځه ترمينځ د توپيرپه اړه داسې صحيح حديث نه دي راغلي، چې په هغې کې د دې خبرې بيان وي، چې ښځه دې داسې لاسونه اوچتوي. داسې دې لاسونه تړي. داسې دې سجده کوي او دغه شان دې قعده کوي او سړی به يې د ښځې په څېر نکوي داسې څه حديث نشته دی.

دويم دليل:

رسول اللهﷺ خپل امت له دې نه منع کړی، چې په لمانځه کې له حيواناتو سره مشابهت وکړي. لکه موږ له دې څخه منع شوي يو، چې د سپي او د لېوه په څېر په سجده کې کېنو. لېچې پر زمکه وغوړوو. اوګوره بخاري مسلم ترمذی

دغه شان دنقرة الغراب (دکارغه په شان ټونګه وهلو) نه منع راغلي ده. لکه دا حديث او دا بحث وروسته تفصيلي راروان دی

اوګوره فتاوی الدين الخالص ۸۶\۴.

نو له دې حيواناتوسره له مشابهت کولو نه منع راغلې ده او دا سړيو او ښځو دواړو ته شامل دی. ياني څنګه، چې له دې حيواناتو سره ځان مشابه کول د سړی لپاره منع دي؛ نو د ښځې لپاره هم منع دي او ښکاره خبره ده، چې کله ښځه داسې سجده وکړي، چې جوخته وي ؛ نو له دې حيواناتو_سپي او لېوانو_سره يې مشابهت راځي

دريم دليل:

عدم نقل دی، ياني که چېرته د سړي او ښځې د لمانځه ترمينځ توپير وای؛ نو رسول اللهﷺ به اورومرو امت ته د دې بيان کړی وای، سره له دې، چې هيڅ صحيح حديث داسې نشته، چې پر دې دلالت وکړي، چې ګوندې د سړيو او ښځو په لمانځه کې توپيرشته رسول اللهﷺ؛ خو د دين ډېرې وړې او غتې مسئلې هم بيان کړي دي؛ نوکه چېرته د ښځې او سړي په لمانځه کې توپيروای؛ نوهغه به يې هم بيان کړی وای، سره له دې، چې له دې کار سره مسلمان د ورځې لږتر لږه پنځه ځله مخ کېږي.

څلورم دليل

امام بخاری رحمه الله په خپل صحيح کې (۱۱۴\۱۱) او تاريخ صغير ص (۹۰) او ابن ابی شيبة په خپل مصنف کې (۲۷۰\۱۱) روايت کوي

عن مکحول قال: وَكَانَتْ أُمُّ الدَّرْدَاءِ «تَجْلِسُ فِي صَلَاتِهَا جِلْسَةَ الرَّجُلِ وَكَانَتْ فَقِيهَةً».

ژباړه:

له مکحول څخه روايت دی، چې ام درداء به په لمانځه کې د سړيو په څېر کېناسته او دا فقيهه ښځه وه

د امام ابوحنيفة له استاد ابراهيم نخعي رحمه الله څخه نقل دي، هغه فرمايي

«تَقْعُدُ الْمَرْأَةُ فِي الصَّلَاةِ كَمَا يَقْعُدُ الرَّجُلُ»

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٤٢)

ژباړه:

ښځه به په لمانځه کې دسړيو په شان کېني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سړیو او ښځو د لمانځه ترمنځ د توپیر د نشتوالي په اړه د علماوو ویناوې

١. د امام بخاری ﷫ ٢. او دغه شان د امام ابراهیم نخعي ﷫ قول مخکې ذکر شو، هغه فرمايي: ښځه او سړی به په لمانځه کې یوشان کېږي

٣. حافظ ابن حجر عسقلاني﷫ په فتح الباری (٢٢٢/٢) کې لیکي:

لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى التَّفْرِقَةِ فِي الرَّفْعِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ وَعَنِ الْحَنَفِيَّةِ يَرْفَعُ الرَّجُلُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةُ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا

فتح الباري لابن حجر (٢ / ٢٢١):

ژباړه:

داسې حدیث نشته، چې د ښځې او سړي د لمانځه تر منځ پر توپیر دلالت وکړي، حنفیان وايي، چې سړی به لاسونه ترغوږونو او ښځه به يې تر اوږو او چتوي، ځکه دا د دې لپاره ډېر پټوونکي دي.

دا توپیر یواځې له احنافو علماوو نه نقل دی، چې سړی به ترغوږونو او ښځه به يې تراوږو پورې لاسونه اوچتوي (په دې عقلي وجه باندې چې، ځکه دا د ښځې لپاره ډېر ستر او پرده ده.

څلورم دلیل:

قاضي شوکاني ﷫ لیکي

وَاعْلَمْ أَنَّ هَذِهِ السُّنَّةَ تَشْتَرِكُ فِيهَا الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ وَلَمْ يَرِد مَا يَدُلُّ عَلَى الْفَرْقِ بَيْنَهُمَا فِيهَا، وَكَذَا لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى الْفَرْقِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ فِي مِقْدَارِ الرَّفْعِ.

نیل الأوطار (٢ / ٢١٤)

ژباړه

پر دې پوه شه، چې په دې سنت کې ښځه او سړی یوشان دي او پر توپیر

دلیل نشته او د لاسونو اوچتولو په اندازه کې هم په توپیرباندې دلیل نشته. وروسته بیا لیکي

وَرُوِيَ عَنْ الْحَنَفِيَّةِ أَنَّ الرَّجُلَ يَرْفَعُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةَ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا وَلَا دَلِيلَ عَلَى ذَلِكَ.

نیل الأوطار (٢ / ٢١٤)

ژباړه

له حنفیانو څخه نقل دي، چې سړی به لاسونه ترغوږونو او ښځه به يې تر اوږو پورته کوي : خو د دوی پر دې خبره څه دلیل نشته

پنځم دلیل:

علامه شمس الحق عظیم ابادي په عون المعبود شرح سنن ابی داود کې لیکي:

لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى التَّفْرِقَةِ فِي الرَّفْعِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ وَعَنِ الْحَنَفِيَّةِ يَرْفَعُ الرَّجُلُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةُ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا

فتح الباري لابن حجر (٢ / ٢٢١)

ژباړه

په توپیر د سړي او د ښځې په لمانځه کې د لاسونو په پورته کولو کې دلیل نشته او له حنفیانو نه نقل دي، چې سړی به لاسونه تر غوږونو او ښځه به يې تر اوږو پورته کوي ځکه په دې کې ستر ډېر دی

شپږم دلیل:

شیخ ابوالحسن عبدالله مبارکفوري صاحب په مرعاة شرح مشکوة کې لیکي:

واعلم أنه لم يرد ما يدل على الفرق بين الرجل والمرأة في محل الوضع،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومذهب الحنفية أن الرجل يضع اليدين تحت السرة والمرأة تضعهما على الصدر؛ لأنه أستر لها. ولا دليل على هذا الفرق من السنة ولا من قول الصحابي.

مرعاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (٣ / ٦٣)

ژباړه

پوه شه؛ چې د ښځو او سړيو په لمانځه کې د لاسونو کېښودو د توپير په اړه کوم دليل نشته، د سړيو او د ښځو د لاسونو کېښودو د ځای په اړه د حنفيانو مذهب دادی، چې سړی به لاسونه ترنامه لاندې ږدي او ښځه به يې پرسينه ږدي، ځکه په دې کې ستر ډېر دی او پر دې خبره نه له حديث نه دليل شته او نه له کوم صحابي نه څه دليل نشته

اووم دليل

محدث العصر امام الاالبانی ليکي:

كل ما تقدم من صفة صلاته صلى الله عليه وسلم يستوي فيه الرجال والنساء ولم يرد في السنة ما يقتض استثناء النساء من بعض ذلك بل إن عموم قوله صلى الله عليه وسلم: (صلوا كما رأيتموني أصلي) يشملهن وهو قول إبراهيم النخعي قال:

(تفعل المرأة في الصلاة كما يفعل الرجل)

أخرجه ابن أبي شيبة (١ / ٧٥ / ٢) بسند صحيح عنه ژباړه

مخکې، چې کوم د نبي کريمﷺ د لمانځه کيفيت بيان شه په دې کې سړي اوښځې يوشان دي او په سنت کې داسې څه نشته. چې له دغه عام نه د ښځې پر استثنا دلالت وکړي، بلکې د نبي ﷺ د دې وينا عموم، چې (صلوا كما رأيتموني أصلي) زمايه شان لمونځ کوئ دواړو ته شامل دی او دا د ابراهيم نخعی وينا هم ده، چې ويلي يې دي: ښځه به داسې لمونځ کوي،

لکه چې سړی يې کوي

صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم - الألباني (١ / ١٨٩)

صفة صلاة النبي للالبانی (ص: ٢٠٧)

اتم دليل:

امام ابن حزم رحمه الله ليکي

وَأَمَّا الْمَرْأَةُ - فَلَوْ كَانَ لَهَا حُكْمٌ بِخِلَافِ ذَلِكَ لَمَا أَغْفَلَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بَيَانَ ذَلِكَ

المحلى بالآثار (٣ / ٣٩)

ژباړه:

که د ښځې لپاره جلا حکم وای؛ نو نبي کريمﷺ به د هغې له بيانه نه وای غافله شوی

المحلی: ٣|٣٩) صفة الركوع والسجودالمطلوبة شرعا.

٩- د امام ابوحنيفة او امام مالک مذهب

علامه عينی حنفي په عمدة القاری شرح صحيح البخاری کې د دې روايت لاندې، چې ام درداء به په لمانځه کې د سړو په شان کېناسته، ليکي

فَدلَّ هَذَا على أَن الْمُسْتَحبَّ للْمَرْأَة أَن تجْلِس فِي التَّشَهُّد كَمَا يجلس الرجل، وَهُوَ أَن ينصب الْيُمْنَى ويفترش الْيُسْرَى، وَبِه قَالَ النَّخعِيّ وَأَبُو حنيفَة وَمَالك.

عمدة القاري شرح صحيح البخاري (٦ / ١٠١)

ژباړه:

دا حديث پر دې دليل شو، چې د ښځې لپاره ښه داده، چې په تشهد کې به د سړي په څېر کېني او هغه دا، چې ښی پښه به ودروي او چپه پښه به

وغوړوي او پردې نخعي، ابوحنيفة اوامام مالک قول کړى دى.

(عمدة القارى شرح صحيح البخارى للعينى : ٦|١٠١، وحاشية على البخارى : ١|١٤٤، للشيخ احمدعلى السهارنفورى)

١٠_دغه شان په فتاوى الدين الخالص ٨٧|۴ . ٨۴. کې

١١ شيخ ابوالحسن مبشراحمدربانى په خپل کتاب (آپ کے مسائل اوران کاحل ١|١٩٥ . ١٨٨) کې

١٢ حافظ محمدابراهيم سلفىرحمه الله په خپله رساله کې، چې پر دې موضوع باندې يې ليکې ده، چې د سړي او د ښځې په لمانځه کې هيڅ توپيرنشته. هم دا خبره واضحه کړې ده.

د حنفيانو د مذهب تجزيه

حنفيان علماء، چې په سجده. قعده. تکبير تحريمه کې د په لاس اوچتولوکې او پر سينه باندې لاس تړلو کې د سړيو او ښځو ترمينځ توپير کوي؛ نو دوى په دليل کې قياس پېش کوي. چې دا د ښځې لپاره ډېره د پردې خبره ده.

د دې ځواب دادى، چې که چېرته د رسول الله ﷺ لمونځ د ښځو د ستر او پردې خلاف وي: نو بيا نبي ﷺ ولې ښځو ته دا نه ويل، چې تاسې زما په څېر لمونځ مه کوئ؟ ځکه زما په لمانځه کې د ښځولپاره ډېره پرده نشته والعياذبالله؛ خو که دوى ووايي، چې رسول الله ﷺ؛ خو ښځوته ويلي دي، چې تاسې سجده جوخته کوئ او لاسونه تر اوږو پورې پورته کوئ، لکه دا روايت بيهقى ٢|٢٢٢ ، مجمع الزوائد ٢|١٠٣ ، مصنف عبدالرزاق ٣|١٣٨ ، ١٣٧ ، ابن ابى شيبة ١|٢٧٠ . کې ذکردي همدغه راز ځينې نورو روايتونه، چې حنفيانوپه دې اړه وړاندې کړي دي د دې ټولو ځواب دادى، چې حنفيانو کوم روايتونه وړاندې کړي دي هغه ټول کمزوري دي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغې کې يو هم صحيح حديث نشته او که چېرته په دې اړه صحيح حديث او اثرونه راغلي واى؛ نو اهل الحديث والسنة ؛ خو بيا له هرچاڅخه پردې د عمل کولو ډېر حقداروو. چې لومړى دوى پر دې عمل کړى واى

که څوک د حنفيانو د دليلونو د ضعف وجه معلومول غواړي: نوهغه دې فتاوى الدين الخالص (٨٥|۴. ٨۴)ته مراجعه وکړي

فائده:

تاسې وکتل د امام ابوحنيفه مذهب هم دا دى، چې ښځه به د سړي په څېر قعده کوي؛ خو خان ته د ابوحنيفة مقلدين ويونکي دا نه مني (فالى الله المشتكى هذا وبالله التوفيق).

اوومه مسئله: ښځوته د ښځې د امامت کولو حکم

بله مسئله دا ده چې ايا ښځې په ښځو ته امامتي کولاى شي او که نه ؟هو! کولاى يې شي او دا يو مستحب عمل دى، که څه هم د حنفي د فقهي په ځينې کتابونوکې دي، چې ښځې به يواځې خپل مينځ کې د جمعي لمونځ نه کوي او دا کار د دوى لپاره مکروه دى ؛ خو دغه خبره ناسمه ده او بې دليله ده او د ښځو لپاره په خپل مينځ کې په جمع سره لمونځ کول. چې يوه ښځه امامه شي او نورې ښځې د هغې مقتديانې شي، په دې طريقه د ښځولپاره جمع کول مستحب دي اوڅوک. چې خپل مينځ کې د ښځو جمع کول مکروه ګني: نو دا خبره يې خطاده په دې اړه له هغوى سره هيڅ صريح دليل نشته، چې پردې دلالت وکړي. ښځې په خپلو منځو کې جمع يانې د جمعې لمونځ نشي کولاى. بلکې هغوى د صريح او صحيح روايتونو په مقابله کې پر متشابهاتو باندې استدلال کوي، لکه دا خبره علامه ابن قيم رحمه اللهپه اعلام الموقعين_(٢|٣٧٢)کې هم بيان کړې ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردې خبره، چې د ښځولپاره په جمعې سره لمونځ کول په غير له کراهت ښخه جائزدی، بلکې مستحب دي، چې په دې اړه دلائل دا دي:

اول دليل: سنن ابی داود (٨٧\١) رقم ٥٩١، کې دي:

بَابُ إِمَامَةِ النِّسَاءِ

عَنْ أُمِّ وَرَقَةَ بِنْتِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نَوْفَلٍ الْأَنْصَارِيَّةِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا غَزَا بَدْرًا، قَالَتْ: قُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ائْذَنْ لِي فِي الْغَزْوِ مَعَكَ أُمَرِّضُ مَرْضَاكُمْ، لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنِي شَهَادَةً، قَالَ: «قَرِّي فِي بَيْتِكِ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَرْزُقُكِ الشَّهَادَةَ»، قَالَ: فَكَانَتْ تُسَمَّى الشَّهِيدَةُ، قَالَ: وَكَانَتْ قَدْ قَرَأَتِ الْقُرْآنَ فَاسْتَأْذَنَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تَتَّخِذَ فِي دَارِهَا مُؤَذِّنًا، فَأَذِنَ لَهَا . سنن أبي داود (١ / ١٦١)

[حكم الألباني] : حسن

ژباړه:

د ورقه له مورڅخه، چې د نوفل لورده روايت دی، چې نبي کريم ﷺ کله د بدر غزا وکړه. دا وايي: ما ورته وويل: ای د الله رسوله! ﷺ ماته د جهاد کولو اجازه راکړه، چې ستاسې د ناروغانو خدمت به کوم، کېدای شي الله ﷻ ما ته شهادت را په برخه کړي، نبي کريم ﷺ ورته وفرمايل: په کورکې کېنه الله ﷻ به تا ته شهادت درکړي، راوی وايي؛ نو دا شهيده وه راوی وايي دې قرآن لوستلی وه؛ نو له نبي ﷺ څخه يې په کورکې د يوه مؤذن نيولو اجازه وغوښته: نو اجازه يې ورته وکړه... حديث تر پايه ولوله.

او د دې حديث سند حسن دی (انظرصحيح ابی داود: ١١٨\١، رقم ٥٩١)

د ابوداود په بل روايت کې داهم دي، چې:

وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَزُورُهَا فِي بَيْتِهَا وَجَعَلَ لَهَا مُؤَذِّنًا يُؤَذِّنُ لَهَا، وَأَمَرَهَا أَنْ تَؤُمَّ أَهْلَ دَارِهَا، قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: فَأَنَا رَأَيْتُ مُؤَذِّنَهَا شَيْخًا كَبِيرًا.

سنن أبي داود (١ / ١٦٢)

[حكم الألباني] : حسن

و سنده حسن کمافی صحيح ابی داود: ١\٥٩٢، و ارواء الغليل: ٢\٣١، للالبانی

ژباړه:

نبي کريم ﷺ به د دې زنانه ملاقات لپاره کورته ورته او دې لره يې مؤذن هم مقرر کړ، چې دې ته به يې اذان کاوه او دايې ورته حکم وکړ، چې خپل کور والا ته امامت کوه او عبدالرحمن بن خلاد وايي: ما د هغې مؤذن وليده، چې ډېر بوډا وه.

دا حديث په نوروکتابونو د حديث کې هم شته اوګوره:

المنتقی لابن الجارود ص: ١٢٢، رقم: ٣٣٣، دارقطنی مع التعليق المغنی: ١\٤٠٣، السنن الکبری للبيهقی: ٣\١٣٠، والحاکم: ١\٢٠٣، واحمد: ٦\٤٠٥، وابوعلی الصواف فی حديثه : ٨٩، و محمد بن نصرالمروزی فی قيام الليل ص: ١٦٢، و نصب الرايه: ٢\٣٢، ٣١، و غيرهم)

علامه شمس الحق عظيم ابادی رحمه الله د دې حديث په شرح کې ليکي له دې حديث څخه دامسئله معلومه شوه، چې ښځو ته د ښځوامامتي کول او د دوی جمع کول صحيح او ثابت دي په امر د رسو ل الله ﷺ باندې

اوګوره عون المعبو، شرح سنن ابی داود

٢: عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا كَانَتْ «تُؤَذِّنُ، وَتُقِيمُ، وَتَؤُمُّ النِّسَاءَ، وَتَقُومُ وَسْطَهُنَّ»

المستدرك على الصحيحين للحاكم (١ / ٣٢٠)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اخرجه الحاكم : ۱\۲۰۳، وله طريق اخررواه عبدالرزاق فى مصنفه: ۳\۱۴۱، وفى المحلى: ۳\۱۳۶، والبيهقى: ۳\۱۳۱)

ژباړه

عطاء له عائشي ؓ ځخه روايت کوي، چې دې به اذان کاوه او ښځو ته به يې امامتې کوله؛ نو په مينځ کې به يې ودرېده.

عن ريطة الحنفية أن عائشة أمتهن وقامت بينهن في صلاة مكتوبة

مصنف عبد الرزاق - (۳ / ۱۴۱)

(قال النووى فى الخلاصة وسنده صحيح التعليق المغنى: ۱\۴۰۴)

ژباړه

له ريطه ځخه روايت دى، چې عائشي ؓ به دوى ته به يې د فرضي لمانځه امامتې کوله او په مينځ کې به يې ودرېدله (ياني د سړيو په څېر به له نورو ښځو نه مخکې نه ودرېدله، بلکې د لومړي صف په منځ کې به ودرېده).

او په همدې روايت کې دا هم راغلي دي، چې امامتې به يې کوله؛ نو د دوى سره به ودرېدله.

وله طريق اخر رواه ابن حزم في المحلى : ۱۳۶\۱

عَنْ تَمِيمَةَ بِنْتِ سَلَمَةَ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ: أَنَّهَا أَمَّتْ النِّسَاءَ فِي صَلَاةِ الْمَغْرِبِ فَقَامَتْ وَسَطَهُنَّ وَجَهَرَتْ بِالْقِرَاءَةِ

قَالَ عَلِيٌّ: هِيَ خِيرَةُ ثِقَةِ الثِّقَاتِ، وَهَذَا إِسْنَادٌ كَالذَّهَبِ.

المحلى بالآثار (۳ / ۱۳۶)

ژباړه

له تميمه ځخه روايت دى، چې عائشي ؓ به دوى ته د ماښام د لمانځه

امامتې کوله ؛ نو په مينځ کې به يې ودرېدله او په زوره به يې قرائت کاوه

په بل هغه روايت کې دي، چې امام محمد په کتاب الآثار کې نقل کړى دى، چې له ابراهيم نخعي ځخه روايت دى. عائشې ؓ به ښځو ته امامتې کوله، د رمضان مياشتې په مينځ کې

فائده:

د ام المؤمنين عايشي ؓ په دې حديث کې دا خبره په ډاګه شوه، چې ښځه د نورو ښځوليپاره امامتي کولاى شي او د فرض لمانځه امامتي هم کولاى شي

اتمه مسئله د لمانځه نيت

پرلمانځه تر ودرېدو له مخه په ژبه کوم اذکار يا دعاګانې ويل نشته، دا به نه کوې، چې نيت مې کړى زړه د اخلاصه ... يا نو يت ... او يا ځينې خلک د نيت په موخه دا آيت لولي:

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ [الانعام: ۷۹]

او دا بدعتونه دي، چې دې خلکو له ځانه جوړ کړي دي، په دين کې يې له سره هيڅ نښه او ځرک نشي تر سترګو کېداى؛ نو له دې کارونو نه ځان ساتل پکار دي. بس يواځې د الله ﷻ د رضا کولو نيت پکار دى ياني په دې فکر لمانځه ته ودرېدل پکار دي

البته په صف کې د ودرېدو پر مهال دا دعا راغلې:

اللَّهُمَّ آتِنِي أَفْضَلَ مَا تُؤْتِي عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ

تخريج الأحاديث المرفوعة المسندة في كتاب التاريخ الكبير للبخاري (۱ / ۵۳۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

اى الله ﷺ ما ته هغه غوره څه راکړه. چې ته يې خپلو نېکانو بنده ګانو ته ورکوې

که څه هم ددې روايت په سند کې لږ غوندې خبرې شته ؛خو سړى يې د فضائلو په درجه کې ويلاى شي ؛ خو له لمانځه نه مخکې څه اذکار يا څه دعاګاني نه دي راغلي

د لمانځه لپاره نيت کول فرض دي ‹ياني لمونځ کونکى به ارومرو له خپل ځان سره د لمانځه د کولو اراده کوي›

پر دې خبره دا حديث دليل دى

إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ٢)

ژباړه:

اعمال په نيتونو پورې اړه لري

د لمانځه لپاره په ژبه دا ويل، چې نيت مې کړى او نيت کوم، چې دومره رکعته لمونځ کوم په دې ډول لمونځ کول بدعت دي، دليل پرې دا دى، چې د الله له رسول څخه نه دي ثابت، ځکه رسول الله ډېر زيات لمونځونه کړي دي او د هيڅ لمونځ لپاره يې په ژبه هيڅ ډول الفاظ نه دي ويلي، بلکې په زړه کې به يې د لمانځه لپاره نيت کاوه.

دغه راز له صحابه کرامو څخه هم په ژبه د نيت ويل نه دي نقل او نه د دې امت له سلفو علماوو څخه چېرته نقل دي، چې هغوى په ژبه د لمانځه لپاره نيت ويلى وي

که چيري په ژبه نيت کول مستحب ياغوره عمل واى؛ نورسو ل الله صلى الله عليه وسلم، صحابه کرامو او د دين مشرانو، نورو سلفو علماوو

ولې په دې مستحب باندې عمل نه کاوه؟

لکه فتح القدير شرح الهدايه ‹۲۳۲/۱›، مرقات د ملا علي قاري ‹۹۵/۱› کې دي

قَالَ بَعْضُ الْحُفَّاظِ : لَمْ يَثْبُتْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِطَرِيقٍ صَحِيحٍ وَلَا ضَعِيفٍ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ الِافْتِتَاحِ أُصَلِّي كَذَا، وَلَا عَنْ أَحَدٍ مِنْ الصَّحَابَةِ وَالتَّابِعِينَ، بَلْ الْمَنْقُولُ أَنَّهُ كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إذَا قَامَ إلَى الصَّلَاةِ كَبَّرَ وَهَذِهِ بِدْعَةٌ

فتح القدير لكمال بن الهمام - (٢ / ٧)

ژباړه

ځينو حديثپوهانو ويلي دي، چې له نبي ﷺ څخه نه په صحيح او نه په ضعيف سند سره داسې نقل دي، چې هغه دې د لمانځه په پيل کې په ژبه داسې ويلي وي، چې دومره رکعتونه لمونځ کوم او همداشان نه له صحابه وو او تابعينو څخه په دې اړه څه نقل شته، چې ګوندې هغوى دې داسې کار کړى وي، بلکې داسې ترې نقل دي، چې کله به لمانځه ته پاڅېدل؛ نوالله اکبر به يې وايه او دا نور لفظونه ويل بدعت دي

دا چې په ژبه د نيت ويل نشته، ځکه له رسول الله ﷺ څخه نه دي ثابت او نه يې پرې حکم کړى دى دغه شان له صحابه کرامو او تابعينو څخه هم نه دي ثابت ؛ نو بيا څوک څه حق لري، چې دې ته مستحب، ياغوره عمل وايي.

پر دې خبره د ټولوعلماوو اتفاق دى، لکه څنګه چې پرموږ باندې د رسول الله ﷺ په فعل کې تابعداري فرض ده؛ نو دغه راز پر موږ باندې د يوه کار په نه کولو کې هم د رسول الله ﷺ فرض ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې لپاره، چې داخبره ښه روښانه شي په دې اړه د علماوو عبارتونو ته خير شئ

امام ابن قيم رحمه الله په اعلام الموقعين ۳۹۰ کې ليکلي دي

والثاني عدم نقلهم لما لو فعله لتوفرت هممهم ودواعيهم أو أكثرهم أو واحد منهم على نقله فحيث لم ينقله واحد منهم البتة ولا حدث به في مجمع أبدا علم أنه لم يكن وهذا كتركه التلفظ بالنية عند دخوله في الصلاة

إعلام الموقعين - (٢ / ٣٩٠)

مطلب دا، چې عدم نقل دليل دی خکه که داکار رسول الله عليه السلام کړی وی نوموږته به دهغه نه نقل شوی وی سره له دې نه چې صحابه کرامو هرفعل اوقول ته ښه متوجه وواودسنتوبه يې زيات اهتمام کوه

ملاعلي قاري په مرقات (۱/ ۹۵) کې فرمايلي دي

وَقِيلَ لَا يَجُوزُ التَّلَفُّظُ بِالنِّيَّةِ فَإِنَّهُ بِدْعَةٌ، وَالْمُتَابَعَةُ كَمَا تَكُونُ فِي الْفِعْلِ تَكُونُ فِي التَّرْكِ أَيْضًا.

مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (١ / ٤٢)

ژباړه

پر ژبه د نيت ويل روا نه دي، خکه دا بدعت دی او لکه چې د رسول الله ﷺ تابعداري په کولوکې وي: نو په نه کولوکې يې هم وي

شيخ عبدالحق دهلوي فرمايي

والاتباع كمايكون فى الفعل وجب كذافى الترك

د رسول الله ﷺ خبره منل، لکه چې په کولوکې وي: نو په نه کولوکې هم وي

مطلب داچې د يوکار(تعبدا)ياني د عبادت لپاره نه وي کړی پر موږ هم

دا فرض نه ده، چې هغه کار به نه کوو وګوره اللمعات ۱/ ۳۲] الردالمختار ۱/ ۲۷۹] کې هم دي

محدثين وايي په ژبه د نيت ويل له رسول الله ﷺ څخه نه په صحيح سند او نه په ضعيف سند سره ثابت دي

سوچ او فکر کول پکار دي، چې کله د يوه شي نقل له رسول الله ﷺ څخه نه په صحيح سند سره او نه په ضعيف سند سره ثابت وي، همدا شان نه له صحابه کرامو او نه له تابعينوڅخه ثابت وي؛ نو داسې کار کله مستحب کېدای شي؟

بلکې حقيقت دادی، چې د لمانځه لپاره په ژبه د نيت ويل يقيني بدعت دي د لا ډېر تفصيل لپاره د لاندينو کتابونو مطالعه کول پکار دي

الدرالسنية ۴/ ۲۷۵] کې دی، چې څوک تلفظ په نيت باندې مستحب ګڼي د دوی قول خطا او د ناپوهی پر بنسټ دی

دغه راز اغاثة اللهفان للامام ابن القيم (١٦٣/١) زادالمعاد (١٩٤/١) يا (٦٩/١) اعلام الموقعين (٣٩٠/٢)(٣٧٠/٢) فتاوى ثنائيه لمولانا ابوالوفا ثناء الله امرتسري (١٧٨/١) تلبيس ابليس ص (٢٥٣، ١٣٨) السنن والمبتدعات ص (٥٣) للشقيري فتح القدير شرح الهدايه (٢٣٢/١) مرقات (شرح مشكوة (٩٦/١، ٩٤) الامربالاتباع والنهى عن الابتداع ص (٢٩٥) للسيوطي فتاوى الدين الخالص (٤٥٩/١) تفصيلا مجوعة الفتاوى لشيخ الاسلام (٢٦٢/١٨)(٧٦٣/٢٢، ٢٣٧) عمدة الر عايه حاشيه شرح الوقايه (١٥٩/١) معجم البدع ص (٣١٣) للشيخ رائدصبري بن ابي علفه.

په دغو ټولو کتابونوکې دي، چې پر خوله باندې د لمانځه لپاره نيت ويل نشته او دا له رسول الله ﷺ، صحابه کرامو او تابعينو څخه ثابت نه دي

دغه رازمولوي محمدحسن صديقي نانتوي حنفي د كنز په حاشيه كې(۲۱/۱) ليكلي دي، چې ››بل هى بدعة‹‹ يانې دابدعت دى او څوک. چې په ژبه د نيت ويل لازم ګڼي؛ نو دهغوى دا خبره د منلو وړ نه ده

همداشان مجدد الف ثاني صاحب هم ويلي دي، چې په ژبه نيت ويل نه له رسول اللهﷺ نه ثابت دي، نه له صحابه كرامو‌رضي الله عنهم او نه له تابعينوڅخه نقل دي، بلكې دا كار بدعت دى

مكتوبات ص ۷۳، مكتوب نمبر ۱۸۶،درېيمه برخه

دغه شان علامه ابوالحسن مبشراحمدرباني حفظه الله هم دې ته بدعت وايي

په دې اړه وګوره اپكے مسائل اور...... (ستاسې مسائل او د هغې حل د قرآن اوسنت په رڼا كې) ص (۱۱۲) (۲۹ رجب ۱۴۲۴هـ

نهمه مسئله: لمانځه ته ودرېدل

لمانځه ته د ودرېدو طريقه داده، چې ټول بدن به قبلې ته مخامخ كړي. لكه چې د مسيئ الصلاة په حديث كې راځي

فَاسْتَقْبِلِ القِبْلَةَ

قبلې ته ځان مخامخ كړه، يا ټول په ټوله متوجه شه

چې سينه او پښې دې دواړه متوجه وي، ځكه كه پښې لرې كړې وي؛ نو صف هم نه سمېږي او د دې حكم خلاف هم راځي چې:

فَاسْتَقْبِلِ القِبْلَةَ

نبې ﷺ فرمايي، قبلې ته مخ واړوه، يا ټول بدن واړوه

فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ

ټول مخونه د كعبې لور ته واړوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسمه مسئله: په صف كې جوخت ودرېدل

په لمانځه كې به كوږ نه ودرېږي او چې پښې دې سمې كړي: نو ټول صف به سم شي كه په جمع كې وي؛ نو جوخت جوخت ودرېږي، ځكه چې دا د نبيﷺ امر او د علماوو تر منځ اتفاقي مسئله ده، چې داسې جوخت به ودرېږي

﴿كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَّرْصُوصٌ﴾ (رُصُّوا صُفُوفَكُمْ)

ژباړه:

صفونه داسې جوخت كړئ، لكه چې قلعه يې پرې لګول شوي وي

په منځ كې فرجه نه وي، لكه چې نبي ﷺ فرمايي

وَلَا تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ

سنن أبي داود (۱ / ۱۷۹)

ژباړه:

يانې د شيطان لپاره پكې تش ځايونه مه پرېږدئ

دا اتفاقي مسئله وه؛ خو زموږ دې متاخرينو دا حسدونه د دين په جامه كې رانويستل او دا يې داهلحديثو مسئله كړه، چې اهلحديث جوخت جوخت ودرېږي؛ نو موږ به وړاندې وړاندې ودرېږو او پدې مناظرې كول دا د ځينو خلكو عادت جوړشوى دى، سره له دې چې دا اتفاقي مسئله ده، فقه حنفي، شافعي، مالكي، په ټولوكې شته، دبېلګې په ډول د حنفي فقهې په نوموتي كتاب شامي كې يې ليكلي دي، چې په صف كې جلاجلا ودرېدل مكروه تحريمي دي، ځكه د الله نبيﷺ فرمايي

وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللَّهُ

سنن أبي داود (۱ / ۱۷۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

اوچاچې صف پرې کړه؛ نوالله به ده لره پرې کړي (ياني الله ﷻ به يې له خپل رحمت څخه جلاکړي)

وايي

داسې وعيدونه يواځې د واجبو د پرېښودو په اړه وي. له دې وجې نه جوخت ودرېدل واجب دي او((رُصُّوا صُفُوفَكُمْ، لَا تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ)) دا ټول احاديث ددې پر وجوب ګواه دي

انس بن مالک په خپل دور کې خپګان کړی دی، په هغه دورکې وايي ګوره د نبي ﷺ په زمانه کې به موږ سره جوخت جوخت ودرېدو(كنانلزق الْكَعْبَ بِالْكَعْبِ وَالقَدَمِ بِالقَدَمِ) د ابوداوود په روايت کې دي (والركبة بالركبة) او د غه مخکنی د بخاری روايت دی قدم له قدم سره يوځای کول. پړکی له پړکي سره يوځای کول او زنګون له زنګانه سره يوځای کول؛ نو هغه وايې اوس د نبي ﷺ تر وفات وروسته خلکو په صفونو کې نقصان پيداکړه (ولومددت الى احدهم رجلك لنفركما ينفرالبغل الشموس)که ته داپښه يوکس ته ورنږدې کړې؛ نو داسې به در څخه وتښتي. لکه چې متکبر پښې (لتي) وهونکی قچر تښتي

چې ته وروړاندې شې، هغه به لته ووهي، چې وړاندې شه هلکه ګرمي ده.

داروايت يې په التعليق المغني کې (چې د دارقطني حاشيه ده) نقل کړی دی او ابن حجر په فتح البارى کې هم راوړی دی او عظيم ابادي ورسره ليکلي دي دا خو د هغه زمانې خبره وه، زموږ زمانې ته راشه، چې پښه دې وروړاندې کړه لنفركماينفرالحمرالوحشية (د وحشي خره په څېر به درنه

منډه کړي) هغه پکې دا ويلي دي؛ نو له ځان نه وحشي خره جوړول نه دي پکار. دامسلمانان زموږ ورونه دي. که زموږ په تخرګ کې ودرېږي هم خير دی؛ خو د دې مطلب دا نه دی، چې سړی له ډېر تکلف څخه کار واخلي، څکه ځينې ملګري په دې مسئله کې غلو فی الدين والاشي، بيا د سړي د پښې د پاسه پښه ږدي، يا په صف کې دومره تنګ ودرېږي، چې په ټول صف کې، بيا پرېشان ولاړ وي او خشوع يې نه را جوړېږي، داسې هم مه کوئ. بلکې په صف کې داسې جوخت ؛ خو خپلې اندازې سره ودرېږه، ان شاءالله نه به په تکليف کېږي او فائده به هم درسېږي او دا څه اختلافي مسئله نه ده. بلکې اختلاف يواځې په دې کې دی، چې نږدې او جوخت ودرېدل په صف کې واجب دي او که سنت؟ نو د ځينو علماوو نظر دادی، چې په صف کې جوخت ودرېدل سنت دي او د محققينو علماوو قول دادی، چې نه په صف کې جوخت ودرېدل (ياني پښه له پښې او اوږه له اوږې سره لګول) واجب دي او دا قول راجح دی او په دې مسئله دلائل دادي

اول دليل امير المؤمنين في الحديث رئيس المحدثين امام بخاري په خپل صحيح کې باب راوړی دی (باب إِلْزَاقِ الْمَنْكِبِ بِالْمَنْكِبِ وَالْقَدَمِ بِالْقَدَمِ فِي الصَّفِّ.) يو له بل سره د اوږو او پړکو پيوسته کولو باب

بيايې وروسته د انس حديث راوړی دی، چې فرمايي

عن النبي صلى الله عليه وسلم قَالَ : « أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ وَتَرَاصُّوا، فَإِنِّى أَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِى ». قَالَ فَلَقَدْ رَأَيْتُ الرَّجُلَ يُلْزِقُ مَنْكِبَهُ بِمَنْكِبِ أَخِيهِ إِذَا قَامَ فِى الصَّلَاةِ ».

ژباړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له نبي ﷺ څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: خپل صفونه سم جوړ کړئ او جوخت جوخت ودرېږئ. څکه زه مو له شاڅخه وينم. انس بن مالک ﷺ فرمايي، چې موږ به اوږې له اوږو سره او پښې به مو له پښو سره لګولې،

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (٢ / ٢١)

امام ابن حزم په المحلی[٣٧٥/٢] کې فرمايي:

پر دې خبره د صحابه کرامو اجماع ده.

دويم دليل

وَقَالَ النُّعْمَانُ بْنُ بَشِيرٍ رَأَيْتُ الرَّجُلَ مِنَّا يُلْزِقُ كَعْبَهُ بِكَعْبِ صَاحِبِهِ.

ژباړه:

نعمان بن بشيروايي ما به خپل ټول ملګري ليدل، چې خپل پړکي به يې د ملګرو له پړکو سره لګول.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٨٥)

داحديث امام ابوداود په صحيح سند سره داسې نقل کړی دی:

قَالَ سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- عَلَى النَّاسِ بِوَجْهِهِ فَقَالَ « أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ ». ثَلاَثًا « وَاللَّهِ لَتُقِيمُنَّ صُفُوفَكُمْ أَوْ لَيُخَالِفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ ». قَالَ فَرَأَيْتُ الرَّجُلَ يُلْزِقُ مَنْكِبَهُ بِمَنْكِبِ صَاحِبِهِ وَرُكْبَتَهُ بِرُكْبَةِ صَاحِبِهِ وَكَعْبَهُ بِكَعْبِهِ

ژباړه:

له نعمان بن بشيرڅخه روايت دی، چې رسول الله ﷺ صحابه کرامو طرفته مخ راوګرځولو او ارشاد يې وفرمايه: خپل صفونه برابروئ او يا به الله تعالی ستاسې د زړونو ترمينځه اختلاف (اوپرېشاني) روالي. نعمان بن

بشيرفرمايي ما به صحابه کرام ليدل، چې خپله اوږه به يې دبل ملګري داوګې سره اوخپله ګوډه به يې دملګري له زنګون سره اوخپل پړکی به يې دملګري دپړکي سره پيوسته کاوه.

سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (١ / ٢٤٩)

داحديث د دې عمل پر وجوب دليل دی، څکه چې د نبي ﷺ په امر سره شوی دی او د هغه په مخکې ټولو صحابه وو په سخته پابندۍ سره تر سره کړې دی. حديث الفاظوته په پوره پاملرنې انصاف اواخلاص سره سوچ وکړې.

بله دا، چې صحابه وو دغه عمل دنبي ﷺ له امر (أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ) څخه معلوم کړی اوعملي کړی دی او نبي ﷺ پرې تقرير کړی (ياني غلی پرې پاتې شوی دی)

٣ ـ دريم دليل

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « أَلاَ تَصُفُّونَ كَمَا تَصُفُّ الْمَلاَئِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَلَّ وَعَزَّ ». قُلْنَا وَكَيْفَ تَصُفُّ الْمَلاَئِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ « يُتِمُّونَ الصُّفُوفَ الْمُقَدَّمَةَ وَيَتَرَاصُّونَ فِى الصَّفِّ »

.سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (١ / ٢٤٩)

ژباړه:

جابر بن سمره وايي، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: تاسې ولې داسې صفونه نه جوړوئ، لکه چې ملائک يې دالله پروړاندې جوړوي موږووېل، چې ملائک څنګه صفونه جوړوي؛ نووه يې ويل چې لومړی صف پوره کوي اوپه صف کې سره جوخت ودرېږي

دتراصي مانا ده تلاصق له يوبل سره داسې جوخت ودرېدل، لکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دېوال باندې قلايي لګېدلي وي

اوګوره النهايه في غريب الاثرلابن الاثير: ۲۲۷/۲]

ځلورم دليل

عن عبدالله بن عمر ـ رضى الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ:

« أَقِيمُوا الصُّفُوفَ، وَحَاذُوا بَيْنَ الْمَنَاكِبِ، وَسُدُّوا الْخَلَلَ، وَلِينُوا بِأَيْدِى إِخْوَانِكُمْ، وَلاَ تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ. وَمَنْ وَصَلَ صَفًّا وَصَلَهُ اللَّهُ، وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ».

رواه ابوداوود بسندصحيح: ۹۷/۱، رقم: ٦٦٦]

ژباړه:

له عبدالله بن عمررض څخه روايت دی چې نبي عليه السلام فرمايلي دي خپل صفونه برابر کړئ اواوداوګوترمينځ برابر والی راولئ: اوخالي ځايونه بند کړئ اودخپلو ورونو لاسونوته نرم شئ اوشيطان لره خالي ځايونه مه پرېږدئ، اوچې چاصف پيوسته کړ الله به يې دخپل رحمت سره پيوسته کړي اوچې چاصف پرېکړه نوالله به يې دخپل رحمت نه پرېکړي

دې حديث ته ځيرکېدل پکاردي، چې دوصل صفااوقطع صفاڅه حقيقت دی؟اوبيادرسول الله عليه السلام ښېروته هم ځير کېدل پکاردي، چې الله تعالی به ده لره(پرېکړي) نو تاته به پته و لګي، چې په صف کې جوخت ودرېدل واجب دي ځکه دا قسم وعيدونه دېرد واجب په پرېښودل باندې وي،

دا ټول حديثونه پر دې مسئله باندې دليل دی، چې په لمانځه کې صف په داسې طريقه جوړول واجب دي، چې د مقتديانوبه ديوبل سره اوګې

اوپښې لګېدلي وي، څوک، چې په لمانځه کې اوګې اوخپې نه لګوي دهغوی نه واجب پاتي دي او د دې خلاف هيڅ يو داسې صحيح حديث يا د يوه صحابي عمل نه دی راغلی، چې مقتديان به پښې او اوږې نه لګوي. بلکې امام ابن حزم خو په صف کې د جوخت ودرېدو په اړه د صحابه کرامواجماع نقل کړې ده

ددې مسئلې تفصيل په المحلى ۳۷۹/۱]مصنف عبدالرزاق ۵۷/۲]عون المعبود: ۲۵۰/۱]سلسلة الاحاديث الصحيحة: ۳۸/۱، رقم ۳۲]فتح الباري ۱۲۷/۲] فتاوی الدين الخالص ۲۴۹/۵] المجموع شرح المهذب ۲۲۲/۴، ۲۲۵] الدرالمختار: ۳۸۲/۱]کې اوګوره،

علامه ابن حجرمکي په کتاب الزاجر: ۱۴۲/۱]کې ليکي چې صف نه برابرول اوجوخت نزدې نه اودرېدل ګناه کبيره ده، ځکه دېرزيات وعيدونه په کې راغلي دي نوله دي امله ټولومسلمانانوله پکاردي، چې په دې باندې د عمل کولوکوښښ وکړي

يولسمه مسئله: د لومړي تکبير پر مهال د لاسونو اوچتول

په صف کې تر ودرېدو وروسته د لاسونو اوچتولو مسئله ده، د لاسونو اوچتول په دېرو صحيحو احاديثوکې تراوږو پورې هم راغلي دي او تر غوږونو پورې هم راغلي دي؛نو کله يې تر اوږو پورې اوچتوه اوکله يې تر غوږو پورې، چې دې ته تنوع فی العبادت وايي

په تکبيرتحريمه کې د لاسونو په پورته کولو د علماوو اجماع ده. په دې کې څوک هم اختلاف نلري، لکه ددې تفصيل په المجموع للنووی(۳۰۵\۳)کتاب الاجماع لابن المنذرص(۲۹)فتاوی الدين الخالص(۲۹\۴)کې ذکردی

کومو علماوو، چې په دې کې مذهبونه جوړکړي دي، چې زموږ په

مذهب کې تر غوږونو پورې د لاسونو اوچتول دي او د بل په مذهب کې تر اوږو پورې موږ به پر هغې عمل نه کوو او هغوی دې پردې عمل نه کوي: نو دا په دين کې تفريقې او ډله ډلبازي جوړول دي، بلکې موږ به دې ته ګورو که چېرته په سنت کې راغلي وي: نو پر دواړو طريقو به عمل ولې نه کوو؟ دا تفرقه پکې ولې پيداکړو، چې دا زموږ مذهب او دا ستا مذهب دی، بلکې چې په سنت کې ثابت شو :نو دغه ټولې طريقې بيا زموږ مذهب دی، کله به پر يوه طريقه عمل کوو او کله به پربله، ځکه چې دا دالله د نبي طريقه ده او د اسلام په مذهب کې بيا دغه ټولې طريقې خپلول پکار دي : خو هله چې له محمدرسول الله ﷺ نه په صحيح سند سره ثابت شي او کله چې په صحيح سند سره ثابت شي :نو بيا پکې نورو مذهبونو جوړولو ته اړتيا نشته يواځې همدغه د اسلام مذهب بس دی کنه، چې امام يې پخپله محمدرسول الله ﷺ دی

په بخاري او مسلم کې پر دې اړه ښه قوي حديثونه راغلي دي، چې لاس تر غوږونو پورې اوچتول نبی ﷺ ((إِلَى فُرُوعِ أُذُنَيْهِ)) ګوتې اوچتې کړې

همداشان اکثراحاديث په دې اړه دي، چې ((بَابٌ: إِلَى أَيْنَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ؟)) کوم ځای پورې يې راوړي دي، چې رسول الله ﷺ ګوتې اولاسونه اوچت کړه الی منکبيه تر اوږو پورې يې لاس اوچت کړه

په دې کې دريمه طريقه هم روا ده، هغه دا چې د يخنۍ په وخت کې، چې څادر سرې پر ځان غوړولی وي؛نو په داسې وخت کې ترسينې پورې د لاس اوچتول هم شته، د ابوداوود روايت دی، چې وائل بن حجر د يخنۍ په وخت کې لاس تر دغه ځايه اوچت کړ ی دی او د رفع اليدين دا طريقه غلطه ده، چې خينې خلک لاس تر سينې هم لاندې پورې اوچتوي، دا غلطه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکې ساز په ادب سره لاس اوچت کړه، ځکه دا: خو [illegible] الله ﷺ بندګي کوو د لمانځه دې هرحرکت اوسکنت کې بلا ډېرحکمتونه دي، که دا حکمتونه بيانول پيل کړو :نو ټول کال پرې لږېږي، دومره تفصيلي او ضروري احکام يې دي؛ خوهغه اوس نه بيانوو ؛ نو له دې امله د دې لاس اوچتولو ډېرحکمتونه دي لنډ حکمت يې دادی، چې دا دالله ﷺ د نبي طريقه ده، د الله بندګي ده، هغه ته عاجزي ده؛ نو دا عاجزي په عاجزۍ طريقې سره کول پکاردي، په ادب سره لاس اوچت کړه د دنيا شاته غورځول الله ﷺ ته توجه پيداکول دا پکې ستر حکمتونه دي؛ خو دغه خبرې پرېږده ؛نو لاس به تر دغه ځايه اوچتوې کله تر اوږو اوکله تر غوږونو پورې، لاس به هم قبلې ته مخامخ کوې، لکه په يوه کمزوري روايت کې راغلي دي او دغه صحيح حديث پکې دی

دولسمه مسئله: لاس پر نامه که پر سينه کېښودل پکار دي؟

لاس، چې دې اوچت کړ: نو تر اوچتولو وروسته به يې همداسې سينې ته راکوزوې اوکه سرې يې يو ځل زوړند کړي، بيا يې را اوچت کړي دا دواړه طريقې روا دي؛ خو ځينې خلک تر زوړندولو وروسته لاس بيا راپورته کول سنت ګڼي ؛ خو دا سنت نه ده، همداسې له غوږ نه سينې ته لاس راښکته کړه دا بالکل صحيح دی، لکه چې له سنت نه معلومېږي دغه طريقه به وکړې لاس به کېږدې صحيح حديثو ته چې سړی رجوع وکړي، عناد اوتعصب له ځانه لرې کړي، ځکه له عناد او تعصب سره زموږ څه کاردی ؟

که دالله نبي راته وايې چې پر زنګنونو يې کېږده؛ نو هلته به يې ږدو اوکه راته وايې، چې پر نامه يې کېږده؛ نو هلته به يې ږدو زموږ له تعصب سره کار نشته، بلکې زموږ له حق سره کار دی، چې په حقيقت کې څنګه وي هسې به يې کوو او چې کله په هغې کې موږ و پلټل؛ نو تر نامه لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس ایښودل په احادیثوکې نه دي راغلي دوه حدیثونه پکې راغلي دي، چې هغه هم کمزوري روایتونه دي، یو د علي ؓ اثر دی ابوداود راوړی دی په نسخه د ابن الاعرابي کې دي، سره له دې چې په هره نسخه کې هم نشته هغه وايي:

«مِنَ السُّنَّةِ وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : ضعيف

ژباړه:

په لمانځه کې سنت داده، چې لاس پرلاس کېښودل شي تر نامه لاندې.

دا حدیث که ثابت وای؛ نو په سر، سترګو به موږ او تاسې منلی، ځکه چې د الله د نبي طریقه به وای ؛خو دا حدیث له ډېرو وجهو له امله ثابت نه دی او منکر روایت دی، ځکه په سند کې یې زیاد بن زائد مجهول راوي دی او عبدالرحمن بن اسحق الواسطي راوي پکې دی، چې دا متروک الحدیث دی؛ نو دا حدیث غورځېدلی دی او له علي ؓ نه نقل نه دی که له هغه نه نقل وای ؛نو موږ ته په سر، سترګوقبول و، دویم روایت چې هغه ځینې خلک د دې لپاره وړاندې کوي، چې تر نامه لاندې د لاسونوکېښودل ترې ثابت کړي، هغه په ابن ابی شیبة کې راغلی د وائل بن حجر روایت دی، هغه وايي چې ما نبي ﷺ ولیده چې ښی لاس یې پر چپ لاس تر نامه لاندې کېښود، دکومو علماوو، چې تحقیق لږ کم دی، هغوی پر دې نه دي پوه شوي، چې دا روایت صحیح دی ؛ خو دا ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکي پکې ثابت نه دي، ځکه چې دابن ابي شيبة صحیح نسخې، چې په بېروت او مدینه کې چاپ شوي دي، ما خپله وکتلې. په هغې کې دا د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکي

نشته، بلکې دا ټکي د کراچۍ په هغه چاپ کې دي، چې دائرة المعارف چاپ کړې دی، یانې دا کراچیوال حدیث دی، نبوی حدیث نه دی، له دې امله د اثارالسنن لیکوال ویلي دي، سره له دې، چې هغه ښه متعصب سړی دی؛ خو بیا هم وایي صحیح خبره داده، چې دا((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکي من بعض النسایخ یامن بعض المطابع تېروتنه شوې ده. دا له نبي ﷺ څخه نقل نه دي، ځکه دا حدیث کټ مټ په مسلم کې راغلی دی او دار قطني هم راخیستی دی تاسې ورته لږ ځیر شئ:

«وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ مِنَ السُّنَّةِ»

سنن الدارقطني (٢ / ٣٢)

ژباړه:

په لمانځه کې سنت داده چې لاس پرلاس کېښودل شي.

دا هم کټ مټ هماغه روایت دی خو دغه ټکي ورسره نشته؛ نو دا دلیل دی د دې روایت پرخرابوالي؛ نو دا حدیث صحیح دی خو داجمله پکې ناسمه ده. له دې امله تر نامه لاندې د لاس کېښودو په اړه صحیح حدیث نشته یانې په لمانځه کې تر نامه لاندې لاس کېښودل په احادیثو کې نه دي نقل، بلکې پر دوو ځایونو به په لمانځه کې لاسونه کېښودل کېږي، ځکه په صحیحو احادیثو کې دوه ځایونه راغلي دي، یو دا دی چې تر سینې نه لږ لاندې او له نامه نه لږ بره پر دغه ځای یې کېږده.

ځینې خلک وایي پر دغه ځای د لاس کېښودو په اړه هیڅ صحیح حدیث نشته، د دوی دا خبره غلطه ده، ځکه په دې اړه تاسې صحیحو حدیثونو ته ځیر شئ، بخاري حدیث نقل کړی دی په[١٠٢]مخ کې، امام مالک ؒ په مؤطا کې نقل کړی دی له سهل بن سعد الساعدی حدیث دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وايي:

«كَانَ النَّاسُ يُؤْمَرُونَ أَنْ يَضَعَ الرَّجُلُ اليَدَ اليُمْنَى عَلَى ذِرَاعِهِ اليُسْرَى فِي الصَّلاَةِ»

صحيح البخاري (١ / ١٤٩)

ژباړه:

صحابه وو ته به حکم کېده، چې په لمانځه کې دې سړی ښی لاس پر لېچي باندې کېږدي.

دا امر به چا کاوه؟نبي ﷺ؛ خلک څوک ول؟صحابه؛ یاني صحابه وو ته داحکم شوی دی، له دې امله لاس کېښودل له واجباتو څخه دي، که چا لاسونه زوړند کړه دا بدعت دی، دا په سنت کې چېرته نه دي راغلي، څوک چې یې سنت ګڼې هغوی تېروتي دي، ځکه دا چېرته سنت کې نشته، لاس کېښودل ضروري دي، دا د بخاري روایت دی، ښه صحیح دی، د دې حدیث مانا په نسایي کې راغلې ده، دوائل بن حجرحدیث دی هغه داسې وایي، چې ما نبي ﷺ ولیده، ښی لاس یې پر چپ باندې کېښود.

عَلَى الْكَفِّ وَالرُّسْغِ، وَالسَّاعِدِ

ژباړه:

پر ورغوي مړوند او مټ باندې یې لاس کېښوده.

یاني دربواړه په یوه ځل مراد دي دا حدیث او د بخاري حدیث دواړه یوه مانا لري: خو الفاظ یې بېلا بېل دي اوس، چې ته لاس پر دغه طریقه کېږدې او بې تکلفه ودرېږې؛ نو لاسونه تر نامه نه ښکته کېږي؛ نو صحیح حدیث هم په لاس راغی او د لاس ایښودو ځای هم معلوم شه

(دویم نمبر)حسن حدیث درې څلورروایته دي، چې په مجموعي طریقو

سره حسن ته رسېږي، چې دغه بحث به د حدیثو د اصولو په لړ کې سړی کوي، دلته یې اوس نه شو کولای؛ خو ان شاءالله حسن حدیث دی همداشان د قبیصة بن هلب روایت. چې مسند احمد راوړی دی:

عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: " رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، وَرَأَيْتُهُ، قَالَ، يَضَعُ هَذِهِ عَلَى صَدْرِهِ " وَصَفَّ يَحْيَى: الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فَوْقَ الْمِفْصَلِ.

مسند أحمد ط الرسالة (٣٦ / ٢٩٩)

ژباړه:

((له قبیصه بن هلب له خپل پلار نه روایت کوي، هغه وایي. ما نبي ﷺ ولید، چې له ښي او کیڼ لوري به راګرځېده، همداشان وایي، چې ما نبي ﷺ ولید، چې لاسونه به یې پر سینه کېښودل او یحی ښی لاس پر کیڼ لاس د مړوند د پاسه کېښوده.))

په دې کې دادي، چې نبي ﷺ به ښی لاس پر چپ لاس باندې کېښوده ((الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فَوْقَ الْمِفْصَلِ)) د جوړ د پاسه ((عَلَى صَدْرِهِ)) دا روایت مسند احمد راوړی دی او رجال یې ټول ثقات او باوري دي، امام احمد پکې دی خپله راغلی دی، یحیی بن سعید القطان پکې دی، سفیان پکې دی سماک بن حرب پکې دی، چې دا ټول ثقات خلک دي بل دا چې سماک بن حرب استاد قبیصة بن هلب صحابي دی هغه پکې دی قبیصة پکې دی دا تابعي دی د صحابي زوی دی اویا یې شاګرد دی او دوه علماءکرامو د هغه توثیق کړی دی او د دې حدیث نور شواهد هم شته؛ نو دا حسن حدیث دی او له دې امله که پر مړوند باندې چېرته لاس کېږدې؛ نو ((عَلَى صَدْرِهِ)) هم راغلی دی بالکل په مری کې یې کېښودل هم غلوفی الدین ده ((لَا تَغْلُوْا

(c) ketabton.com: The Digital Library

فِيْ دِيْنِكُمْ)) يانې اى مومنانو په دين كې غلومه كوئ

او دا دلايل ناسم دي، چې وايي:

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ۝

راغلى دي؛ نو د ((وَ انْحَرْ)) مانا دانه ده (ضع يدک على النحر (پرمرى لاس كېږده)) دا د قرآن كريم د آيت تفسيرنه دى، عبدالله بن عباس ته د دې تفسير اسناد شوى دى؛خو سند يې ضعيف جداً دى كمزورى روايت دى.

دا هغه نه دي ويلي. بلكې د ((وَ انْحَرْ)) مانا ذبح كول دي او د قرآن ناسم تفسير كول نه دي پكار، الله رب العزة پر دې امر نه دى كړى، چې لاسونه پر مرى كېږدئ دا د قرآن مطلب نه دى ؛ نو دا په مرى د لاسونو كېښودل تكلف دى او ظاهره دا ده، چې دا د خشوع خلاف هم ده، پكارداده چې سرې پرسينه لاس كېږدي، په دې كې لږ ډېر ادب هم راځي او يا لږ بره د سينې پر ابتدا باندې كېږدي بلاتكلفه. يانې مه يې ډېر لاندې ږده او مه يې ډېر بره، پدغه ځاى كې.

پر سينه د لاسونو كېښودو په اړه حديثونه:

لومړى حديث:

عن وائل بن حجر قال: صليت مع رسول الله صلى الله عليه و سلم ووضع يده اليمنى على يده اليسرى على صدره

صحيح ابن خزيمة -موافق للمطبوع - (۱ / ۲٤۳)

ژباړه:

له وائل بن حجرڅخه روايت دى، چې له نبي عليه السلام سره مې لمونځ وكړه؛ نوښى لاس يې پر چپ د پاسه پرسېنه كېښود

والزيلعي في نصب الرايه: ۳۱٤/۱)والبيهقي في سننه: ۳۰/۲)من طريقين عنه

يقوى احدهماالآخركماقال الالباني في كتاب الجنائزص: ۱۱۸)

دې حديث شريف كې دا مسئله معلومه شوه، چې په لمانځه كې لاسونه پر سينه باندې تړل سنت طريقه ده او دا صحيح حديث دى، امام الباني په صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم ص ۸۸) كې دا حديث صحيح كړى دى، دغه شان په كتاب الجنائزص ۱۱۸)كې د دې حديث لپاره نور شواهد هم ذكر كړي. چې يو شاهد يې بيهقي (۳۰/۲)كې په دوو طريقو سره راغلى الباني صاحب فرمايي يو د بل تقويه كوي. دويم شاهد امام احمد په خپل مسند كې مرفوع حديث روارى دى، چې په هغې كې هم دا ذكر دي. راويان يې ټول ثقه دي. يواځې په قبيصه راوي كې يې اختلاف دى، چې ابن حبان اوعجلي اونسائي ورته مجهول ويلي دي. امام الباني فرمايي:

فمثله حديثه حسن في الشواهد داسې حديث په شواهدو كې حسن وي

كتاب الجنائز ۱۸۸)دغه شان له وائل بن حجر نه په بل سندسره هم نقل دي. لكه دا حديث طبراني (۲۲ / ۵۰)، ابن عدي (۲۱۲۲/۲) بزازرقم (۲۲۸) راوړي دي؛ نو دا حديث د وائل بن حجر د دې شواهدو په بنا باندې صحيح دى.

او د وائل بن حجر روايت ته نورو محدثينو هم صحيح ويلي دي. لكه هغه حوالې په لاندې ډول دي

۱: امام الباني، لكه دده عبارت مخكې ذكرشو.

۲: القول المقبول في شرح و تعليق صلاة الرسول ص (۳۳۹) كې شيخ ابو عبدالسلام عبدالرؤوف ليكلي دي، چې دا د وائل بن حجر حديث صحيح دى،

۳: په تسهيل الوصول الى تخريج صلوة الرسول ص (۲۰۰) كې شيخ ابو طاهر حافظ زبير علي زى حفظه الله، چې دا په جرح او تعديل كې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهارت لري، ليکلي دي، چې د وائل بن حجر حديث صحيح دی
دغه راز حافظ زبير علي زی ليکي:
د هلب روايت هم صحيح دی هغه روايت دا دی:

عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ : رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، وَرَأَيْتُهُ، قَالَ، يَضَعُ هَذِهِ عَلَى صَدْرِهِ

مسند أحمد موافقا لثلاث طبعات - (٥ / ٢٢٦)

ژباړه:

قبيصه له خپل پلار هلب نه روايت کوي، چې ما نبي وليده، چې له ښي او کيڼ لوري به راګرځېده او هلب وايي، چې (نبي) مې وليده، چې پر سينه يې لاسونه کېښودل.

دغه شان وائل بن حجر رض حديث، چې طبراني روايت کړی دی، هغه هم صحيح دی، دهلب روايت دآثار السنن مصنف هم حسن کړی دی سره له دې نه، چې هغه متعصب حنفي دی.

۴ نيل المرام حديث کې شيخ ابوعمر نورستاني ليکي
داحديث (حديث د وائل بن حجر) صحيح لغيره دی، د شواهد له امله.
نيل المرام شرح بلوغ المرام (۱/ ۲۱۷)

۵ په توضيح الاحکام من بلوغ المرام (۲/ ۳۰) کې عبدالله بن عبدالرحمن البسام ليکلي دي، چې د وائل بن حجر حديث صحيح دی او ليکي، چې دا حديث:

۶ ابن خزيمة هم صحيح کړی دی.
۷ امام ابن حبان هم صحيح کړی دی
۸ امام نووی هم په المجموع کې صحيح کړ ی دی.

۹ ابن القيم رحمه الله په زادالمعاد کې صحيح کړی دی
۱۰_شيخ مبارکفوري په تحفة الاحوذي (۱/ ۲۱۵) کې فرمايي دا حديث صحيح دی.
۱۱ ابن حجرهم صحيح کړی دی اوګوره تحفة الاحوذي (۱/ ۲۱۲)
۱۲ شيخ محمدحيات سندي حنفي هم ورته صحيح ويلي دي وګوره الدرة في اظهارغش نقدالصرةص (۲۷) دغه شان ابن اميرالحاج، چې احنافو ورته ابن الهمام ثاني وايي او صاحب د بحرالرائق له خبرو نه معلومېږي، چې هغوی هم دې ته صحيح ويلي دي. وګوره
تحفة الاحوذي (۱/ ۲۱۵) ابکار المنن ص (۱۰۷)
۱۳ مولاناابوالوفاء ثناء الله امرتسري ليکلي دي، چې په سينه باندې د لاس تړلو حديث ابن خزيمة په خپل صحيح کې راوړي دي او هغه ورته صحيح ويلي دي دغه شان مسنداحمد کې دقبيصة بن هلب روايت هم شته، چې هغه حسن حديث دی فتاوی ثنائيه (۱/ ۴۵۷)
۱۴ په عين الهداية شرح هدايه کې دي (۱/ ۴۵۰)، چې په سينه باندې د لاس تړلو حديث قوي دی،

دويم حديث

أَنَّ وَائِلَ بْنَ حُجْرٍ أَخْبَرَهُ قَالَ: "قُلْتُ لَأَنْظُرَنَّ إِلَى صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ يُصَلِّي، فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ فَقَامَ فَكَبَّرَ، وَرَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى حَاذَتَا بِأُذُنَيْهِ، ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى كَفِّهِ الْيُسْرَى وَالرُّسْغِ وَالسَّاعِدِ.الحديث------

سنن النسائي (٢ / ١٢٦)

[حكم الألباني] صحيح

رواه ابوداوود، والنسائي، و سنده صحيح انظر صحيح ابي داوود: ١/١٤٠،

(c) ketabton.com: The Digital Library

والنسائي: ١/١٩٤)

ژباړه:

له وائل بن حجرڅخه روایت دی، هغه وايي، ماوغوښتل چې د نبي ﷺ لمونځ وګارم، چې څنګه لمونځ کوي؛ نو ما ورته کتل، چې پاڅېده، الله اکبر يې وکړه، لاسونه يې اوچت کړه تردې چې له غوږونوسره يې برابرکړه بيايې ښی لاس پر کيڼ ورغوي، مړوند او مټ باندې کېښوده..... ترپايه.

له دې حديث نه ښکاره معلومېږي، چې لاسونه پرسينه باند ې کېښودل سنت طريقه ده، ځکه هرکس دې بغير له تعصب او ضد کولو نه تجربه وکړي، چې يوکس ښی لاس دکيڼ لاس پر مړوندباندې کېږدي نو وبه ګوري، چې لاسونه يې پر کوم ځای راځي!

ددې حديث په شان حديث په صحيح بخاري (۱۰۲/۱) او موطا (۱۴۳/۱) کې (هم راغلي دي د ابوداوود، نسائي، بخاري او د مؤطا په احاديثوکې ولوکه د سينې لفظ نشته ليکن دا؛ خو ضرور شته، چې د کيڼ لاس پر ورغوي مړونداو مټ باندې لاس کېږدې؛ نو لاس خپله پر سينه باندې راځي او مخکېنې حديث کې هم دا ذکر شوه، چې رسول الله ﷺ به پر سينه باندې لاسونه کېښودل

۳: دريم حديث په ابوداوود کې له طاووس نه په صحيح سندسره نقل دي، چې:

عَنْ طَاوُسٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «يَضَعُ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى يَدِهِ الْيُسْرَى، ثُمَّ يَشُدُّ بَيْنَهُمَا عَلَى صَدْرِهِ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : صحيح

ژباړه:

له طاوس نه نقل دي، چې نبي ﷺ به ښی لاس پرکيڼ لاس باندې کېښوده او بيابه يې پرسينه باندې کېښودل او دا به په لمانځه کې و.

دا حديث ابوداود رقم (۷۵۹، صحيح ابي داود للالباني کې، دغه شان ابوداود نسخه الاعرابي کې دي، چې دغه شان امام بيهقي په کتاب المعرفة والآثارکې هم دی. داحديث ولوکه مرسل دی ليکن دلته دټولوعلماووپه نزد دليل اوحجت دی، ځکه داحديث په بل سندسره متصل هم راغلی دی، لکه ارواء الغليل(۷۰/۲)کې ذکردي---اود احنافو په مذهب کې: خو مرسل حديث دليل ګڼل کېږي

فلامفرلهم عن هذاالحديث، نو له دې حديث نه يې تېښته نشته

وګوره تحفة الاحوذي (۲۱۲/۲، فتاوى الدين الخالص (۱۰۱/۴، ۹۴، تفصيلا.

د مسئلې لنډيز دا دی، چې په لمانځه کې په سينه باندې لاسونه تړل په صحيح حديثونوکې ثابت دي، لکه ددې تفصيل ذکرشو.

پرسينه باندې دلاس کېښودو په اړه د علماوو ويناوې

۱: د پيران پيرشيخ عبدالقادر جيلاني قول ((وضعوا اليمين على الشمال فوق السرة))

ای زمامريدانو! ښی لاس په کيڼ لاس باندې دنامه دپاسه په سينه کېږدئ غنية الطالبين ۴/۱)

۲: علامه صنعاني په سبل السلام(۲۵۹/۱)کې فرمايي:

والحديث (حديث وائل بن حجر) دَلِيلٌ عَلَى مَشْرُوعِيَّةِ الْوَضْعِ الْمَذْكُورِ فِي الصَّلَاةِ، وَمَحَلُّهُ عَلَى الصَّدْرِ كَمَا أَفَادَ هَذَا الْحَدِيثُ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سبل السلام (۱ / ۲۵۲)

ژباړه:

د وائل بن حجرحدیث په لمانځه کې د لاس پر کېښودلوباندې دلیل دی او ځای یې سینه ده، چې له دې حدیث نه څرګندېږي،

۳: مولانا ګوهررحمن په تفهیم المسائل (۲۹۷/۴) کې لیکي

پر سینه باندې لاس تړل، تر سینې لاندې لاس تړل او د نامه لاندې لاس تړل درې واړه په روایتونوکې موجود دي؛ خو بهتردا ده، چې په لمانځه کې تر نامه بره او له سینې نه لږ لاندې وتړل شي؛ خو په سینه باندې لاس تړل یا ترنامه لاندې لاس تړل هم ګناه نه ده.

۴: مولاناابوالحسن مبشراحمدرباني لیکي:

په لمانځه کې لاسونه دسینې له پاسه کېښودل پکاردي، چې له صحیح حدیثونونه (داطریقه) ثابته ده او تر سینې نه لاندې لاس تړلو والاحدیثونه نهایي کمزوري دي. اوګوره آپ کے مسائل اوران کاحل قران وسنت کی روشني میں: ۱/۱۲۷، ۱۲۶)

۵: علامه ابوالوفاء ثناء الله امرتسري په فتاوی ثنائیه (۴۵۷/۱، ۴۴۳) کې لیکي:

چې په سینه باندې دلاس تړلوحدیثونه په صحیح ابن خزیمة کې هم شته، چې هغې کې هم داشته، چې نبي کریم ﷺ په لمانځه کې پرسینه باندې لاسونه تړل او د مسنداحمدروایت هم حسن دی.

یادونه:

که څوک ووایي، چې په بخاري او مسلم کې؛ خو د سینې لفظ نشته دی؛ نوځنګه مولانا ابوالوفاء صاحب وایي، چې دا په بخاري او مسلم کې

دي.

ځواب:

دا دی، چې په بخاري او مسلم کې اګر که د سینې لفظ نشته؛ خو په هغې کې دا دی، چې په څنګل باندې لاس تړل سنت دي؛ خو چې په دې طریقه باندې یاني لاس پر څنګل کېږدي؛ نو خپله لاس پر سینه راځي، کنه نو تاسې خپله پرې تجربه کولای شئ، فلا اشکال.

۶: مشهورصوفي میرزا مظهرجان جانان شهیدحنفي په معمولاتوکې دي، چې

ودست رابرسینه می بستند وفرمودند که روایت راجح است از روایت زیرناف.

یاني هغه به په لمانځه کې لاسونه دسینې په برابرتړل او هغه به فرمایل، چې پر سینه باندې دتړلوباره کې. چې کوم روایتونه راغلي دي دا رجح دي له هغه روایتونو نه، چې تر نامه لاندې تړلو باندې دي

بحواله فتاوی رشیدیه ص(۳۰۹)د

۷: دغه شان په دستورالمفتي ص(۹۷)للشیخ یونس دهلوي رحمه الله

۸: شیخ خالدګرجاکهي په صلوة النبي کې ص(۱۵۷)

۹: علامه الباني رحمه الله په ارواء الغلیل کې(۲)کې هم ویلي دي، چې پرسینه باندې لاس تړل پکاردي

د احنافو دلائل او د هغې تجزیه

احناف یو استدلال په حدیث د وائل بن حجرکوي، چې مصنف ابن ابي شیبة (۱/ ۳۹۰) کې دي

«رَأَیْتُ النَّبِيَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَضَعَ یَمِینَهُ عَلَی شِمَالِهِ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٣٤٣)

ژباړه:

ما نبي ﷺ ولیده چې ښی لاس یې پر کیڼ باندې د نامه دلاندې کېښوده

ددې حدیث درجة (١) د مولانا تقي عثماني نه واوره.

هغه په درس ترمذي (٢٣/٢) کې وايي:

چې د احنافو ټولو نه ورومبی دلیل د وائل بن حجر دا روایت دی، چې ابن ابي شيبة راوړی دی، هغه وايي: لیکن د احقر (تقي عثماني) په نظر له دې روایت نه استدلال کمزوری دی، ځکه اول: خو د تحت السرة لفظ د ابن ابي په مطبوعه نسخوکې نشته دی او که چېرته څوک د ځینو نسخوحواله ورکوي، چې د ابن ابي شيبة په ځینو نسخوکې دا لفظ شته؛ نو بیا هم، چې دغه زیادت په ځینو نشته؛ نو دا لفظ ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ضرورمشکوک جوړوي، دغه شان له وائل بن حجر نه روایت دی مضطرب المتن دی، ځکه ځینو نسخوکې (علی صدره)، په ځینو کې ((عند صدره)) په ځینو کې ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) الفاظ روایت دي؛ نو د دغه سخت اضطراب په وخت کې د هیچا لپاره هم له دې حدیث نه استدلال کول مناسب نه دي

٢: دغه شان ددې حدیث درجة شیخ محمدحیات سندي حنفي داسې لیکي:

چې زموږاحناف په دې حدیث د وائل بن حجرباندې استدلال کوي ؛ خو دې حدیث کې ډېر کلام دی او بیا یې د دې ډېرلاملونه بیان کړي، چې د هغې حاصل دا دی، چې په دې کې د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) یانې لاسونه تر نامه لاندې کېښودلو لفظ نشته دی، ځکه که چېرته دا لفظ په دې حدیث کې موجود وای؛ نو بیا پخوانیو احنافو ددې حدیث نه ولې استدلال نه کاوه؟.

دغه شان حدیث د وائل بن حجر ډېرو کتابونوکې ذکرشوی دی او په یوه کې هم د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) لفظ نشته

اوګوره: الدرة في اظهار غش نقد الصرة (ص: ٩٩، ٢٧) د محمد حیات سندي حنفي.

لنډیز:

دا چې د وائل بن حجر په حدیث کې د (تحت السرة) لفظ نه دی ثابت او په دې باندې خپله احناف علماء هم اقرارکوي، چې د دې روایت نور تفصیل کتلای شئ په ابکارالمنن للمبارکفوري ص (١١٧) کې دغه شان تعلیق اثارالسنن ص (٩٠) کې وغیره کې کتلای شئ

٢ د احنافو دویم دلیل

«مِنَ السُّنَّةِ وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : ضعيف

اخرجه ابوداوود: ١١٧/١، والبيهقي: ٣١/٢، وابن ابي شيبة: ٣٩١/١، والدارقطني: ٢٨٦/١

درجة الحديث:

دا حدیث ضعیف جدا (سخت ضعیف دی) او ددې حدیث ضعیف کېدو څلور لاملونه دي

١: لومړی لامل:

په دې کې عبدالرحمن بن اسحق الواسطي راوي دی او دا په اتفاق محدثینو سره ضعیف دی

امام احمد او امام ابوحاتم فرمايي: دا منکر الحديث دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام ابن معين فرمايي: ليس بشيئ (هيڅ شی نه دی)

امام بخاري فرمايي: فيه نظر (په ده کې خبرې شته)

امام بيهقي فرمايي: هو متروک (داپرېښودل شوی دی)

٢: دويمه وجهه د ضعف دا ده: چې ددې حديث په سند کې زيادبن زيد السوائی دی او د ده باره کې راځي

هو لايعرف ياني دا معلوم نه دی. وګوره التعليق المغني على سنن الدارقطني (٢٨٢/١) الدرايه على هامش الهداية (١٠١/١) الارواء (٩٢/٢) رقم (٣٥٣)

٣ دريمه وجهه د ضعف دا ده، چې ددې حديث په سند کې اضطراب دی (پريشاني) ده او کله د نعمان بن سعد نه او هغه د علي رض نه روايت کوي او کله د سيار ابي الحکم نه او هغه د ابووائل نه روايت کوي

وګوره: ابوداود (١١٧/١) ارواء الغليل تفصيلا (٧٠/٢، ٦٩) للشيخ الالباني

۴ څلورمه وجهه د ضعف داده، چې د علي ؓ نه ددې روايت په خلاف بل روايت هم راغلی دی او هغه داسې، چې د علي ؓ نه روايت دی، چې هغه به د نامه نه پورته لاسونه نه تړل

لکه، دا حديث امام بيهقي (٣٢/١) کې راوړی دی او حسن کړی يې دی امام بخاري (١٥٩/١) معلق راوړی دغه شان امام ابوداود (١١٧/١) نسخة الاعرابي، امام نووي دمسلم په شرح (١٧٣/١) کې ددې حديث په اړه فرمايي:

وهو حديث متفق على تضعيفه

ژباړه:

د دې حديث په کمزوري کېدو اتفاق دی.

او دا خبره يې په المجموع (٣١٣/٣) کې هم ليکلې ده

همداشان امام بيهقي وايي

قَالَ الْبَيْهَقِيُّ فِي الْمَعْرِفَةِ: لَا يَثْبُتُ إِسْنَادُهُ، تَفَرَّدَ بِهِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِسْحَاقَ الْوَاسِطِيُّ، وَهُوَ مَتْرُوكٌ.

نصب الراية (١ / ٣١٤)

ژباړه:

امام بيهقي په معرفة کې وايي، چې ددې حديث سند ثابت نه دی او دا يواځې عبدالرحمن بن اسحق روايت کړی دی او دا متروک راوي دی، په دې اړه نصب الرايه للزيلعي (٣١۴/١) وګوره!

حافظ ابن حجر په فتح الباري (١٨٢/٢) کې په دې اړه فرمايي:

وهو حديث ضعيف

ژباړه

د علي ؓ دا حديث ضعيف دی.

په دې اړه امام الباني ليکي:

د علي ؓ دغه روايت ضعيف دی

(ارواء العليل (٦٩/٢)

د احنافو دريم دليل

د ابو مجلز او ابراهيم نخعي اثر ذکر کوي، چې هغوی به تر نامه لاندې لاسونه کېښودل، لکه په ابن ابي شيبه (٣٩١/١) کې دا روايتونه دي

ددې استدلال درجه او ځواب:

لومړی:

دا د علماوو عمل دی او د علماوو عمل څوک په دليل کې نشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې کولای او نه د هغوی عمل دلیل کېدای شي

دویم

له ابو مجلز نه خو پر سینه باندې هم د لاسونو کېښودل ثابت دي او دا چې د هغه له عمل نه تر نامه لاندې د لاسونو په کېښود استدلال کوي؛ نو پر سینه باندې دلاسونو کېښودو استدلال هم ترې وکړه. ځکه دواړه له هغه نه ثابت دي، داچې له هغه نه دواړه ثابت دي له دې امله د احنافو دا استدلال هم ناسم دی، په دې اړه ‹ابکار المنن ص ۱۲۳› وګوره.

همداشان له ابراهیم نخعي نه. چې په کوم سند سره دا عمل نقل دی په هغې کې ربیع بن صبیح او هغه سیئ الحفظ راوي یاني حافظه یې بې کاره ده او ضعیف دی. په دې اړه ‹التقریب لابن حجر. وابکار المنن ص ۱۲۳›

امام ابن حبان فرمایي:

كان ربيع بن صبيح من عباد أهل الْبَصْرَة وزهادهم، وَكَانَ يشبه بَيته بالليل ببيت النحل بكثرة التهجد الا ان الحديث لم يكن من صناعته، فكان يهم فيما يروى كثيراً حتى وقع فى حديثه منا كير من حيث لايشعر، لايعجبني الاحتجاج به إذا انفرد.

ژباړه:

ربیع بن صبیح د بصرې په عابدانو او زاهدانو کې شمار و. د ده کور په د شپې د تهجدو د ډېروالي له امله به شاتو د مچیو په څېر و؛ خو حدیث یې مسلک نه و یانې په حدیثو کې یې مهارت نه درلود؛ نو له دې امله به ده په خپلو ډېرو روایتونو کې وهم پېښېده یانې ډېر به پکې تېروته، ان تر دې. چې په ناشعوري توګه به منکر روایتو نه ترې رامنځته کېدل او کله، چې دا یواځې روایت وکړي ؛نو زه له هغې نه دلیل نیول نه خوښوم. په دې اړه

وګورئ

(الثقات لابن حبان: (۲۹۹/۶)

همداشان امام یحی بن معین رحمه الله او امام نسایي دا ضعیف بللی دی

(المغني في الضفاء(۳٤۷/۱، شمېره ۲۰۹۶)

له دې نه ثابتېږي، چې د ابراهیم نخعي تابعي له اثر نه هم د احنافو استدلال ضعیف دی. احناف پر دې سربېره په دې اړه ځینې نور اثار وړاندې کوي؛خو هغه هم ضعیف دي او ځینې خو یې لا له سره بې بنسټه دي، چې ددې خبرې تفصیل د امام الباني له خولې واورئ هغه فرمايي

تنبیه:

وضعهما على الصدر هوالذي ثبت فى السنة.

ژباړه:

په لمانځه کې دواړه لاسونه پر سینه کېښودل په سنتو کې ثابت دي

بیا لیکي:

و خلافه اما ضعيف او لا اصل له.

ژباړه:

او ددې طریقې خلاف یا کمزوري او یا بې بنسټه دي

(صفة الصلاة النبي ص: ۸۸)

علامه بدر الدین عیني حنفي رحمه الله د صحیح البخاري شارح لیکي:

و يستدل علماءنا الحنفيه بدلائل غير وثيقه.

ژباړه:

زموږ احناف علماء تر نامه لاندې د لاسونو کېښودو په اړه له بې باورو روایتونو څخه استدلال کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ابکار المنن: ص: ۱۱۸)

همداشان ابن امیر الحاج د منیة المصلی شارح او ابن نجیم د بحر الرایق لیکوال فرمایي:

أَنَّ الثَّابِتَ مِنْ السُّنَّةِ وَضْعُ الْيَمِينِ عَلَى الشِّمَالِ وَلَمْ يَثْبُتْ حَدِيثٌ يُوجِبُ تَعْيِينَ الْمَحَلِّ الَّذِي يَكُونُ فِيهِ الْوَضْعُ مِنْ الْبَدَنِ إلَّا حَدِيثَ وَائِلٍ الْمَذْكُورَ

البحر الرائق شرح كنز الدقائق ومنحة الخالق وتكملة الطوري (۱ / ۳۲۰)

ژباړ:

په سنتو کې ښی لاس پر کیڼ لاس کېښودل ثابت دي او د ځای ټاکلو په اړه (چې لاس به پر کوم ځای ږدي) د وائل بن حجر له دغه ذکر شوي روایت پرته بل کوم روایت ثابت نه دی.

البحرالرائق: ۳۰۳/۱، ابکارالمنن ص(۱۱۹) د پیغمبر لمونځ (۱۹۵)

دې باره کې نور تفصیل په فتاوی الدین الخالص (۱۰۱/۴، ۹۴) کې کتل پکار دي

دغه شان ابکارالمنن للمبارکفوري تفصیلا ارواءالغلیل (۲۹/۲) احکام الجنائز للشیخ الالباني ص (۱۱۷)، و صفة صلاة النبي ص (۸۸) آپ کی مسائل اور ان کا حل قران اورسنت کی روشني مین (۱۲۵/۱) لمولاناابوالحسن مبشراحمدرباني حفظه الله: ۱۱۰، شعبان ۱۴۲۴هـ

دیارلسمه مسئله: په لمانځه کې کوم ځای ته کتل روا او پکار دي.

بیا چې دې لاس کېښود؛ نو ستا لپاره دوو ځایونو ته کتل روا دي یو خپلې مخې ته کتل، یاني امام کتل، چې هغه ته ګورې او دا په ډېرو حدیثونوکې راغلي دي، چې امام ته کتل یاني خپلې مخې ته کتل روا دي؛ خو غوره او افضله طریقه داده چې د سجدې ځای ته ګورې، لکه پر دې

اړه لاندېنی حدیث ګواه دی، چې نبي ﷺ انس ؓ ته فرمایي:

"يَا أَنَسُ اجْعَلْ بَصَرَكَ حَيْثُ تَسْجُدُ"

السنن الكبرى للبيهقي (۲ / ۴۰۳)

ژباړه:

ای انسه !د سجدې ځای ته ګوره.

یاني د سجدې ځای ته ښکته ګوره، په دې کې خشوع هم ډېره ده او د سړي ادب هم پدې سره ډېر برابرېږي ((فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ)) کې علماوو یوه مانا دا کړې ده، چې اخوادېخوا نه ګوري، ښکته ځمکې ته ګوري؛ نو په دې طریقه به ستا لمونځ پیل شي.

دا خبره له یاده مه باسئ، چې په لمانځه کې یو افعال دي او بل اقوال، چې په لمانځه ودرېدې؛ نو بیا به کارونه کوې اواذکار به وایې، ذکر او فعل باندې به ستا لمونځ روان وي.

څوارلسمه مسئله: له فاتحې نه مخکې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې.

په دې ځای کې شپږ اوه ذکرونه راغلي دي د دې جمع کول روا نه دي، ځکه د الله نبي په دې ځای کې دغه ذکرونه نه دي راجمع کړي؛ نو کله یو وایه او کله بل، په ډېرو اذکارو یادولوکې دا فائده وي، چې د سړي توجه ښه جوړېږي، چې یواځې یو ذکر دې راټینګ کړی وي او هماغه د تل لپاره وایې؛ نو ورسره به عادت شي او د عادت له امله توجه درې ورې کېږي.

لومړی ذکر:

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ»

هم نبی ﷺ ویلی ده، په صحیح حدیث کې راغلي دي، همداشان عمربن الخطاب ؓ په فرض لمانځه کې په جهر سره دا دعا لوستې ده، لکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي روايت ته خير شئ

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، قَالَ: كَانَ عُمَرُ، إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ صَوْتَهُ يُسْمِعُنَا «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢١٠)

ژباړه

ابوبکر موږ ته حدیث بیان کړی دی. هغه وایي، چې معاویه موږ ته له اعمش نه، هغه یې له ابراهیم نه او هغه یې له اسود نه. اسود وایي، چې عمر ؓ به کله لمونځ پیلاوه، نو په لوړ غږ به یې موږ ته «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ» را اوروله

پر دې سربېره په مسلم کې روایت دی، چې عمر بن الخطاب په فرض لمانځه کې په جهر دا ذکر وکړه یاني خلکو ته یې تعلیم ورکاوه چې ګورئ په لمانځه کې ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ...)) شته. کوم خلک چې وایي ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ)) په ضعیف حدیث کې دي او یا وایي، چې دا ذکر ثابت نه دی: نو د هغوی دا خبره غلطه ده او د پوهې د نشتوالي پر بنسټ یې کوي

یاني دا دعا شته او په فرضو کې. چې یې وایې: نو داسي به وایي

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»

او په تهجدو کې همدغه ذکر په لږ تغیر سره په لاندې ډول دی

دویم ذکر

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ، اللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

ځکه چې په تهجدو کې به نبي ﷺ ورسره دا الفاظ زیاتول

دا ذکر امام ابوحنیفة ؒ امام احمد ؒ غوره کړی هم دی او وایي، چې دا په لمانځه کې ډېر ویل پکار دي. ولې؟ ځکه په دې کې د الله ﷻ صفات ډېر دي. موږ وایو غوره کول یې هم صحیح دي. ځکه چې په سنت کې نقل دي، ویل یې پکار دي: خو د غوره کولو مانا دانه ده. چې همدا یو ذکر به وایي او نور به شاته غورځوي، دا زموږ د عوامو مسلمانانو نقصان دی، چې نور ذکرونه ورته نه دي زده او همدا یو ذکر یې راکلک کړی وي. سره له دې، چې دلته نور اذکار هم شته. هغه هم ویل پکار دي، چې هغه تر دې ډېر غوره دي

دریم ډول

د صحیحین په قوي حدیث کې دي هغه دادی. ابوهریرة ؓ وایي

يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِسْكَاتُكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالقِرَاءَةِ مَا تَقُولُ؟

صحيح البخاري (١ / ١٤٩)

ژباړه

ای د الله ﷻ رسوله! ته چې الله اکبر وکړې او الحمد دې نه وي پیل کړې او په دې وخت کې ته غلی کېږې (په دې غلي کېدو کې) ته څه وایې ؟ هغه ﷺ وفرمایل زه پکې داوایم

اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ، كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ المَشْرِقِ وَالمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالبَرَدِ".

دا ډېره بهترینه او خوږه دعا ده او د الله نبي څه ګنهګار نه وه: خو موږ ته یې تعلیم راکړی دی او ډېره ګټوره دعا یې راښوولې ده او که د دې دعا د ګټو بیانول پیل کړو :نو درې ورځې به هغه ونیسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلورم ذکر:

تر دې بله لنډه دعا هم راغلې ده، که له سړي سره وخت لږ وي؛ نو کولای شي، چې دا لنډه ((اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) دعا ووايي او دا دعا په درېيو ځايو کې ويل کېدای شي

لومړی مقام: تر فاتحې له مخه ياني د سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ... پرځای.

لکه انس ﷺ وايي، چې يوصحابي راغی او نبي ﷺ په جمع ولاړ و، دغه صحابي په چټکۍ سره راغی او سا لنډی پرې لګېدلی و، څوک چې په چټکۍ راشي؛ نو ساه يې بنده بنده کېږي؛ نوله خولې څخه يې دا ذکر په زوره غېراختياري راووت، هغه الله اکبروکړ اوداسې يې وويل:

(اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.....

ترپايه پر جهرباندې؛نو نبي ﷺ واورېده، چې کله يې سلام وګرځاوه ؛نو وېې پوښتل، چې:

أَيُّكُمُ الْمُتَكَلِّمُ بِالْكَلِمَاتِ، ؟

دا خبر ې چاکولې؟ خلک ټول چپ شول، ووېريدل بيا يې وفرمايل داخبرې چاکولې؟درې ځله يې داخبره وکړه؛ نو هغه صحابی وويل، چې يارسول الله ما کولې ((جِئْتُ وَقَدْ حَفَزَنِيَ النَّفَسُ)) ساه لنډی راباندې لګيدلی و، تادې مې وه؛ نو دا زماله خولې څخه ووتل، نبي ﷺ ورته وفرمايل:

« لَقَدْ رَأَيْتُ اثْنَيْ عَشَرَ مَلَكًا يَبْتَدِرُونَهَا أَيُّهُمْ يَرْفَعُهَا»

صحيح مسلم (۱ / ۴۱۹)

ژباړه:

مادولس ملائک وليدل چې وه يې ليکي او بره يې وخېژوي يوه ويل،

چې زه داکلمات خېژوم اوبل ويل زه يې خېژوم

د دې حکمت د حديثو په کتابونوکې موږ وايو، چې داملائک ولې پسې را منډه وهي او ليکي يې، د دې مطلب دادی، چې دا ملائک هم الله ﷻ خوشحالوي، ملائک هم د الله ﷻ مخلوق دی، د الله ﷻ دخوشحالولوکوښښ کوي او دا کلمات د الله ﷻ ډېرخوښ دي؛ نو دوی دا کلمات وړي، چې يا الله ستا فلاني بنده دغسې کلمات ويلي دي؛ نو الله ﷻ له دغه ملائک څخه خوشحالېږي، چې تا داسې خوږې کلمې ماته راوړې؛ نوځکه په هغې پسې منډه وهي، داملائک په منځ کې واسطه ده، چې له هغه نه الله ﷻ دومره خوشحالېږي؛ نو له تا نه به څومره خوشحالېږي؟،

دويم مقام: تر رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ وروسته حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ ويل.

په دې ځای کې ددې کلماتو د ويلو د مخکې په پرتله ډېر فضيلت دی، لکه يوه صحابي تر سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ وروسته رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ وويل او تر دې وروسته يې دا وويله:

حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ

نبیﷺ تر سلام ستنولو وروسته وپوښتل، چې «مَنِ الْمُتَكَلِّمُ» داخبرې چاکولې؟خلک چپ شول؛نو بيا يې وپوښتل، چې دا خبرې چا کولې، بيا يې وويله چاکولې دوه درې ځله يې پوښتنه وکړه، هغه صحابي وويل، چې ای د الله ﷻ رسوله! دغه خبرې ماکولې؛ نو نبيﷺ وفرمايل

«رَأَيْتُ بِضْعَةً وَثَلَاثِينَ مَلَكًا يَبْتَدِرُونَهَا أَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا أَوَّلُ»

صحيح البخاري (۱ / ۱۵۹)

ژباړه:

ما څه دپاسه دېرشت ملائک وليدل، چې په دې هڅه کې ول، چې څوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

به دا كلمات لومړی ليکي

نو پدغه مقام کې دومره راغلي دي يانې څه د پاسه دېرشتو ملائکو کوښښ کاوه، چې کوم يو به لومړی دغه کلمات ليکي. اوس زموږ لمونځونو ته ګوره، بس د ((سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) له ويلو سره سم له واړه ((الله اکبر)) کوو، داڅه لمونځ دی؟ نه پکې ((رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ)) وي او ((حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) خو له سره پېژني نه؛ نو له څومره ګټې نه سرى بې برخې کېږي، نه يې امامان وايي او نه يې مقتديان. اکثر امامان هم په دې ځاى کې دامام ابوحنيفة ﷺ پر يوه مرجوح قول باندې عمل کوي، چې ((رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ)) د امام لپاره نشته بس يواځې ((سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) ووايي، بيا غلی ولاړ وي؛ نو درز الله اکبر کوي. دا څومره لوى تاوان دى، چې زموږ دغه ورونه پکې ښکېل دي

دريم مقام: په لمانځه کې د پرنجي پرمهال هم دا دعا لوستل کېږي

د رفاعة بن رافع حديث دى

صَلَّيْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَطَسْتُ، فَقُلْتُ: الحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، مُبَارَكًا عَلَيْهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ، فَقَالَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟»، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ، ثُمَّ قَالَهَا الثَّانِيَةَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟»، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ، ثُمَّ قَالَهَا الثَّالِثَةَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟» فَقَالَ رِفَاعَةُ بْنُ رَافِعٍ ابْنُ عَفْرَاءَ: أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «كَيْفَ قُلْتَ؟»، قَالَ: قُلْتُ: الحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ مُبَارَكًا عَلَيْهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَقَدْ ابْتَدَرَهَا بِضْعَةٌ وَثَلَاثُونَ مَلَكًا، أَيُّهُمْ يَصْعَدُ بِهَا»

سنن الترمذي ت شاكر (٢ / ٢٥٥)

ژباړه

«په رسول الله ﷺ پسې مې لمونځ کاوه، پرنجى مې وکړ؛ نو دغه پورتني الفاظ مې وويل، نبي ﷺ چې له لمانځه اوزګار شو، مخ يې راواړاوه او ويې فرمايل، په لمانځه کې دا خبرې چاکولې. خلک غلي شول، تر دې چې دا خبره يې درې ځلې تکرار کړه؛ نو رفاعه بن رافع ابن عفرا وويل، چې اى د الله رسوله! دا خبرې ما کولې. نبي ﷺ وپوښته، چې څنګه دې ويل. ماورته دغه کلمات وويل؛ نو رسول الله ﷺ وفرمايل، چې په هغه ذات مې دې قسم وي، چې ساه د هغه په لاس کې ده، په دغو کلماتو پسې څه دپاسه دېرشت ملائک په منډه راغلل، چې کوم يو به يې بره وړي»

په دې کې دا الفاظ زيات دي، ځيني علماء هغه حديث او دا يو کوي؛ خوظاهر دا ده، لکه چې له احاديثو نه معلومېږي، چې دا جلاجلا پېښې دي، رسول الله ﷺ چې سلام واړوه وه يې ويل داخبرې چاکولې؟ ټول چپ شول چاشيطانه هم نه کوله دوه درې ځله يې بيا هغه صحابي خپله وويل، چې ما کولې. نبي ﷺ وويل چې څه د پاسه دېرشت ملائک ماوليدل چې دا ذکر يې بره اوچتاوه. له دې حديث نه دامعلومېږي، چې د پرنجي پرمهال هم د دې دعا لوستل راغلي دي اويه فرض لمانځه کې هم ((اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ)) ويل کېږي؛ خو بل څوک به ځواب نه ورکوي. په لمانځه کې به چاته ځواب نه ورکوې، چې ((يرحمک الله)) او له لمانځه نه بهر دا ځواب له واجباتوڅخه دى؛ نو په دې درېيو مقاماتوکې دا ذکر راغلى دى. چې يو د((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ)) پرځاى لنډ ذکر((الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) چې دا په تراويحوکې ډېر په کار راځي بل د تادۍ پر مهال، د سهر په سنتو کې هم پکارراځي، کله چې وخت لږ وي؛ نو لنډ ذکر وکړي اوفائده پکې ډېره ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم ذکر : د سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ پر ځای

اللّٰهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ كَثِيرًا، وَسُبْحَانَ اللّٰهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

ژباړه:

الله ﷻ ډېرلوی دی او ډېر د کمال صفتونه لري او الله ﷻ لره پاکي ده سبا او بېگا.

دااکثر په تهجدو او نوافلوکې راغلی دی؛ خو فرائضوکې، چې کوم ذکر دی هغه په لاندې ډول دي:

پنځم ذکر:

جابر بن عبدالله وايي نبيﷺ به چې کله لمونځ پيلاوه؛نو تر الله اکبر وروسته به يې لاندېني کلمات ويل:

«إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ. اللّٰهُمَّ اهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَعْمَالِ وَأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَقِنِي سَيِّئَ الْأَعْمَالِ وَسَيِّئَ الْأَخْلَاقِ لَا يَقِي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ»

سنن النسائي (۲ / ۱۲۹)

شپږم ذکر:

«وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، اللّٰهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذَنْبِي، فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ، لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا، لَا

يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ، آمَنْتُ بِكَ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ»

سنن الترمذي ت شاكر (۵ / ۴۸۵)

دا ډېره اوږده دعا ده دا په مشکوة کې راغلې ده په صحيح حديث کې او د فرض لمانځه په اړه ده که چېرته درته زده وي ؛نو دا پکې وايه ؛ نو دې مقام کې تقريباً شپږ اوه ذکره راغلي دي او په نوافلوکې؛ خو ډېر زيات دي، په ځانگړي ډول په تهجدوکې.

ابن عباس رضی الله عنهما وايي، نبي ﷺ، چې به کله د شپې پر تهجدو ودرېده؛نو لاندېني کلمات به يې پکې ويل:

" اللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ، اللّٰهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ، وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، لاَ إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ - أَوْ: لاَ إِلَهَ غَيْرُكَ - "

صحيح البخاري (۲ / ۴۸)

دا دومره خوږه دعا ده، چې سړی په لمانځه ودرېږي، دا شروع کړي او په توجه سره يې وايي؛ نو لمونځ به ډېره خوند درکوي، دا بيا په تهجدوکې ويل شوې ده، ځينې اذکار په تهجدو کې راغلي دي او ځينې په فرض لمونځونو کې لنډه دا، چې په دې ځايونو کې ډېر ذکرونه راغلي دي، هغه وايه، له هغې نه، چې اوزگار شوې، بيا به اعوذ بالله ووايې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسمه مسئله د تعوذ یانې ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) بېلابېلې کلمې

د ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) درې څلور کلمې دي:خو غوره يې دا ده «أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، مِنْ هَمْزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ» دا يکې کامله کلمه ده او پر دې سربېره نورې کلمې جائز دي. لکه يواځې «أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ » يا «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ وَهَمْزِهِ» چې ((السَّمِيعِ الْعَلِيمِ)) ترې لرې کړې. يا دواړه جمع کړه ورسره. يا دواړه ترې لرې کړه او يا دا يو ترې لرې کړه يا دا بل اولنۍ داهم راغلي دي. چې « أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» ځکه دا هم په يوه مرسل روايت کې راغلي دي او په مصنف د عبدالرزاق کې په دې اړه مرفوع حديث هم راغلی دی؛ نوله دې امله دا هم ويلای شي : خو هغه د لومړني ذکر په اړه راغلی حديث ډېر قوي دی او الفاظ يې هم جامع دي

شپاړلسمه مسئله په هر رکعت کې تعوذ لوستل څنګه دي ؟

د اعوذبالله په اړه دوه نظرونه دي، ځينې وايي. چې دا په هر رکعت کې تر فاتحې له مخه يې لوستل اړين دي او نور وايي. چې دا په هر رکعت کې لوستل اړين نه دي. بلکې يواځې په لومړي رکعت کې يې لوستل اړين دي د لومړي نظر پلويان امام شافعي رحمه الله او بيهقي له ابن سيرين رحمه الله څخه هم نقل کړي، چې ده به په هر رکعت کې تر فاتحې له مخه اعوذبالله لوسته

(سنن کبرى: ٢\٣٦)

همداشان شيخ الباني، امام ابن حزم او امام نووي هم همدغه نظر غوره بللی

(المجموع: ٣\٣٢٦)

خو امام عطا رحمه الله، ثوري رحمه الله، او امام ابوحنيفه رحمه الله بيا داسې نظر لري، چې

نه يواځې په لومړي رکعت کې به تعوذ وايي او په هر رکعت کې يې لوستل نشته. او دوی دا دليل وړاندې کوي. چې په حديث کې راځي

وَإِذَا نَهَضَ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ لَمْ يَسْكُتْ، وَقَالَ: {الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

يانې نبي ﷺ به په دويم رکعت کې نه غلی کېده، بلکې له واره به يې فاتحه شروع کوله

خو شيخ الباني په تمام المنه (١٧٢) کې له دې حديث نه داسې ځواب کړی دی، چې په دې کې تاويل دی او هغه داچې له سکتې نه موخه د لومړي رکعت معلومه سکته ده، يانې د لومړي رکعت په څېر اوږده سکته به يې نه کوله او ددې دا مانا نه ده، چې ګوندې تعوذ به يې نه لوسته

خو دغه تاويل د حديث د ظاهر خلاف دی، ځکه که له سکتې نه موخه هغه معهوده يانې معلومه سکته واخيستل شي؛ نو بيا په دې حديث کې څه ستره فائده نه راوځي، ځکه بيا : خو پکار وه، چې داسې يې ويلی وای (لم يدع بدعاء الاستفتاح) بلکې دلته راوي عموم بيانوي، چې له سره به نه غلی کېده پرته له بسم الله نه.

او شيخ الباني دا دليل ويلی دی، چې د الله ﷻ دا عامه وينا

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ۝

پر دې دليل دی، چې په هر رکعت کې د اعوذبالله لوستل پکار دي :

خو دا استدلال بعيد دی، ځکه دا په عموم سره د ځانګړي عبادت ثابتول دي او له عموم نه ځانګړی عبادت نه ثابتېږي او دا ډول استدلال ناسم وي، ځکه له دې نه ډېر بدعتونه رامنځته کېږي. بل دا چې نبي ﷺ پر قرآن ښه پوهېده او له هغه نه په هر رکعت کې تعوذ نه دی ثابت : نو د دې خبرې اړتيا نشته، چې موږ له عمومياتو نه په زوره په دغه ځای کې تعوذ ثابت کړو، بل دا چې مثلاً د څلور رکعتيز لمانځه څلور واړه رکعتونه د يو قرءت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په منزله دي، چې په يو ركعت كې تعوذ وويل شو: نو دا كافي دى او پر قرآن عمل وشو.

همداشان كه موږ دغه عموم وا خلو ؛ نو بيا كه څوك قراني دعاګانې لولي ؛ نو بيا خو هغه هم دا حكم متوجه دى، چې تعوذ ووايه؛ نو هلته به هم تعوذ وايي؟ كه دغه خبره ومنو ؛ نو بيا خو له هرې قرآني دعا نه مخكې بايد اعوذبالله ولوستل شي، سره له دې چې د قرآني دعاګانو نه مخكې له رسول الله ﷺ نه تعوذ نه دى ثابت.

د سنت تابعداري دا ده، چې تعوذ يواځې په لومړي ركعت پورې خاص شي، له همدې امله علامه شوكاني ؒ د دې مانا داسې كوي:

لم يسكت اى للثناء و دعاء الاستفتاح والتعوذ(نقله في المرعاة (۳\۱۰۱) او همدغه شان تحقيق حافظ ابن القيم ؒ په زادالمعاد(۱\۲۳۴) كې ذكر كړى دى، هغه فرمايي:

په دويم ركعت كې د تعوذ ويلو په اړه دوه قوله دي او دا دوه روايته له امام احمد رحمه الله نه هم او حنابله وو دا دواړه پر دې بناء كړي دي، چې د لمانځه قراءت يو قراءت كې، چې يوه استعاذه پكې بسيا شي او كه نه د هر ركعت بېل قراءت دى ؟؛ نو پر دې خبره خو اتفاق دى، چې استفتاح ؛ خو د ټول لمانځه لپاره ده ؛ نو همدغه شان دې تعوذ هم د ټول لمانځه لپاره شي او دا ظاهره ده او بيا يې دغه حديث د ابو هريرة ؓ ((لم يسكت)) د دليل په توګه وړاندې كړى او ويلي يې دي، چې يوه استعاذه ځكه بس ده، ځكه چې د دواړو قراء تونو تر منځ سكوت يانې چوپتيا نه ده راغلې، بلكې ذكر پكې راغلى دى ؛ نو دا په منزله د يوه قراءت شو، چې د هغې په منځ كې تسبيح، تحميد، تهليل او پر نبي ﷺ درود راغلى دى، بيا فرمايي:

والاكتفاء باستعاذة واحدة اظهر او همدغه ډول خبره په فقه السنة (۱\۱۳۳)كې سيد سابق هم ذكر كړې ده، والله اعلم. په دې اړه وګورئ فتوى الدين الخالص(۴\۱۱۲)

اوولسمه مسئله: په امام پسې د فاتحې لوستل

تر تعوذ ((أَعُوذُ بِاللَّهِ ...)) وروسته ((بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ)) او تر بِسْمِ اللَّهِ بيا فاتحه ويل كېږي.

دا((أَعُوذُ بِاللَّهِ او بِسْمِ اللَّهِ)) به امام او مقتدي دواړه فاتحه وايي او په ځانله لمانځه كې به يې هم وايي، ځكه چې د فاتحې ويل پر ټولوضروري دي؛ نو ټول به يې وايي او ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) له فاتحې سره تړاو لري.

فاتحه د عامو علماوو په اند فرض او داحنافو په اند واجب ده او واجب هم فرضو ته نږدې شى دى: نو له دې امله فاتحه به هرومرو وايي [ياني]باتفاق العلماء فاتحه شته. اختلاف يواځې په دې كې د ى. چې په امام پسې يې به وايي كه نه؟په لنډون سره به يې ووايم. چې په دې اړه د علماوو درې نظرونه دي.

لومړى نظر: په امام پسې د فاتحې د نه لوستو په اړه

ددې نظر پلويان وايي، چې په امام پسې ولاړ يې ؛نو له سره فاتحه مه وايه، ځكه الله ﷻ په قرآن كريم كې فرمايلي دي چې:

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا

ژباړه:

كله چې قرآن لوستل كېږي، غوږ ورته كېږدئ.

همداشان د جابر ؓ حسن روايت دى، چې رسول الله ﷺ فرمايي:

«مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ، فَقِرَاءَةُ الْإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ»

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنن ابن ماجه (١ / ٢٧٧)

ژباړه:

د چا چې امام وي (یانې په امام پسې ولاړ وي)؛نو د ده لپاره د امام قرءت بس دی

او عبدالله بن عمر، زیدبن ثابت (رضي الله عنهما) او ځینو نورو صحابه وو ویلي دي، چې:

«لَا قِرَاءَةَ مَعَ الْإِمَامِ فِي شَيْءٍ»

سنن النسائي (٢ / ١٦٠)

ژباړه:

له امام سره یوځای قراءت نشته.

نو د دې علماءکرامو ذهن دغې لور ته تللی دی، چې فاتحه هم نشته نه به یې وایې؛ نو دغه علماء په دغه درجه کې معذور دي. لکه وروسته داخبره لږ تفصیلي وړاندې کوو، چې فائده وشي.

دویم نظر

بل نظر دا دی، چې په جهري لمونځونوکې به یې نه وایې او په سري لمونځونو کې به یې وایې او په جهر کې به امام ته غوږ ږدې او په پټ لمانځه کې یې خپله وایه. لکه دا امام مالک ته منسوب نظر دی او هم امام احمد ته یې نسبت دی، شیخ الاسلام ابن تیمیة﷫ په خپله فتاوی کې دا نظر غوره کړی دی او همداشان البانی په خپل کتاب (صفة الصلاة) کې همدا غوره ګڼلی دی او دا لاندینی حدیث یې د دلیل په توګه وړاندې کړی دی، چې ګوره صحابه ووپه جهري لمونځونوکې قراءت پرېښی دی.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ مِنْ صَلَاةٍ جَهَرَ

فِيهَا بِالْقِرَاءَةِ فَقَالَ: «هَلْ قَرَأَ مَعِي أَحَدٌ مِنْكُمْ آنِفًا؟» قَالَ رَجُلٌ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «إِنِّي أَقُولُ مَا لِي أُنَازَعُ الْقُرْآنَ» قَالَ: فَانْتَهَى النَّاسُ عَنِ الْقِرَاءَةِ فِيمَا جَهَرَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْقِرَاءَةِ مِنَ الصَّلَاةِ حِينَ سَمِعُوا ذَلِكَ.

سنن النسائي (٢ / ١٤٠)

ژباړه:

((له ابو هریرة رضي الله عنه نه روایت دی، چې نبي ﷺ له یوه جهري لمانځه نه راوګرځېده او فرمایل، چې ایا په تاسې کې چا له ماسره اوس قرائت وکړه، یوه کس وویل، چې هو! ای د الله ﷺ رسوله! نو نبي ﷺ وویل، چې زه وایم کنه، چې له ماسره ولې په قرآن کې جګړه کېږي، راوي وایي، چې تر دې خبرې اورېدو وروسته خلک په جهري لمانځه کې خلک له قرائت نه منع شول.))

درېیم نظر

درېیم او حق نظر دا دی، چې جهري او سري دواړو لمونځونو کې به په امام پسې فاتحه لولې او پر دې باندې عمل پکاردی، ځکه چې په دې کې احتیاط هم دی او هیڅ صحیح حدیث یې په خلاف کې نه دی راغلی او د دنیا پر مخ هیڅ صحیح مرفوع حدیث د دې خلاف نشته.

پر دې اړه دلیل او بیا د هغې ملاتړ واوره، دلیل دا دی، چې رسول الله ﷺ یو جهري لمونځ وکړه، چې د سهر، ماښام او یا د ماسختن لمونځ و، کله چې له لمانځه څخه راوګرځېده؛ نو ویې فرمایل: «لَعَلَّكُمْ تَقْرَءُونَ خَلْفَ إِمَامِكُمْ؟» شاید تاسې په امام پسې وروسته قراءت کوئ (قُلْنَا: نَعَمْ) په بل روایت کې داسې الفاظ دي (قُلْنَا: أَجَلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ) مونږ قراءت کوو، رسول الله وفرما یل زه وایم چې: « مَالِي أُنَازَعُ الْقُرْآنَ؟» له ماسره د قرآن

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لوستلو کې ولې جګړه کېږي، چې زه قران وايم او پکې خطا کېږم دا ولې؟ نو دا ستاسې د شور له امله.

د أُنَازَعُ الْقُرْآنَ مقصد دا دی، چې تاسې شور کوئ؛ نو قرآن زما ذهن ته نه راځي (فلا تقرؤو بشيئ) تاسو قرائت مه کوئ هيڅ شی مه وايئ (الا بام القران) يواځې فاتحه لولئ؛ نو دا به مستحبه وي؟ نه

« فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا»

دهغه چا لمونځ نه کېږي، چې فاتحه ونه لولي.

دا بالکل صريح نص دی، بل لفظ داسې دی.

فَلَا تَقْرَءُوا بِشَيْءٍ مِنَ الْقُرْآنِ إِذَا جَهَرْتُ إِلَّا بِأُمِّ الْقُرْآنِ.

سنن أبي داود (١ / ٢١٨)

ژباړه:

په ما پسې له فاتحې پرته نور قرائت مه کوئ، چې کله زه جهر کوم.

د((فَلَا تَقْرَءُوا، إِذَا جَهَرْتُ)) مقصد دا دی، چې په جهري لمونځ کې به يواځې فاتحه وايې او سورت به ورسره نه لولې او په سري لمونځ کې سورت هم ورسره لوستلی شی، ځکه په دې اړه درې حديث راغلي دي، چې په سري لمانځه کې به سورت هم ورسره لولې او په جهري لمانځه کې به په امام پسې يواځې فاتحه لولې، دا حديث بالکل صحيح دی، درې ځلورسنده لري اوروغ دي دا چې چاضعيف کړی دی؛ نو هغوی هسې د تعصب له امله دې ته ضعيف ويی دی او تعصبونه نه دي پکار او په دې مانا نږدې (١٢) حديث راغلي دي او دا قول غوره دی ولې؟ ځکه چې:

١: يو خو په دې کې احتياط دی، بل صحيح صريح حديث پکې دی او د دې په مقابل کې صريح مرفوع حديث نشته.

٢: علامه عبدالحی په التعليق الممجد کې ليکلي دي، چې فاتحه ځکه ويل پکار دي که چا فاتحه په امام پسې ولوسته ؛نو ټول علماء وايي، چې لمونځ يې صحيح دی يانې باجماع المسلمين د ده لمونځ وشه او هيڅ يو عالم هم داسې نه وايي چې دداسې کس لمونځ فاسد شه او که په امام پسې دې فاتحه ونه لوسته؛ نو ډېر علماء داسې وايي، چې لمونځ دې ونه شه، لکه امام شافعیؒ وايي، چې په امام پسې بې فاتحې لمونځ فاسد شه، امام بخاریؒ يې هم فاسد بولي او امام احمدؒ وايي دا لمونځ نه کېږي، ډېر حديثپوهان وايي، چې دا لمونځ نه کېږي؛ نو له دې امله پر هغه قول عمل وکړه، چې ټول امت پرې فتوی درکوي، چې لمونځ دې وشه او په هغه قول عمل مه کوه، چې ډېر امت درته وايي، چې لمونځ دې ونه شه دا ډېره سود منه خبره ده.

٣: د دې په مقابل کې هيڅ داسې قوي روايت نشته او دا روايت، چې:

«مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ، فَقِرَاءَةُ الْإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ»

دی نو لومړی ؛ خو دا حديث کمزوری دی او که ثابت شي؛ نو د قرائت په اړه دی، چې په اما م پسې به قرائت نه کوې؛ نو په دې روايت کې د فاتحې له لوستو نه ؛خو څه منع نه ده راغلې او فاتحه رسول الله ﷺ له قرائت نه ويستلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتلسمه مسئله: په اما م پسې د سورت فاتحې لوستو حکم

په امام پسې د مقتدي لپاره په سرې اوجهري لمونځونوکې فاتحه لوستل فرض دي په دې خبره دلائل دادي:

۱: عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ : لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ..وفي رواية « لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِأُمِّ الْقُرْآنِ »

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (۱ / ۱۹۲)

صحيح مسلم ـ مشكول وموافق للمطبوع - (۲ / ۹)

اخرجه البخاري: ۱/۱۰٤)ومع

الفتح: ۲/۲۳۶، و مسلم: ۱/۳۹٤، ۱۶۹، و ابوداوود رقم: ۸۲۲، والنسائي: ۲/۱۳۸، ۱۳ ۷، و ابن خزيمة: ٤۸۸، والترمذي: ۲٤۷، وابن ماجة: ۸۳۷، واحمد: ۵/۳۱٤، والحميدي: ۳۸۶، والبيهقي: ۲/۱۶٤، ۳۸، و ابن ابي شيبة: ۱/۳۶۰، والشافعي في المسند: ۱/۵۷، والبغوي في شرح السنة: ۲/۲۰۰.

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې سورة فاتحه پکې ونه وايي، په: بل روايت کې راغلي دي د هغه چالمونځ نه کېږي، چې ام القران په کې ونه وايي، دا حديث عام دی په دې کې دهيچادلمانځه تخصيص نشته دی، امام وي که مقتدي وي اوکه يواځي لمونځ کونکی وي دا ټول په دې حديث کې داخل دي، البتة که چېرته صحيح او صريح حديث راشي، چې مقتدي به فاتحه خلف الامام نه وايي؛ نوبيا به مقتدي له دې څخه مستثنی وي: خو داسې هيڅ صحيح او صريح حديث نشته دی، چې هغې کې دا وي، چې مقتدي به سورت فاتحه نه لولي امام پسې.

له دې امله داحديث عام دی په دې کې امام او مقتدي دواړه داخل دي ګڼوعلماوودا حديث ددې لپاره ذکرکړی، چې مقتدي به هم قرائت خلف الامام کوي، لکه ددې تفصيل دادی چې:

۱: امام الفقهاء والمحدثين اميرالمؤمنين في الحديث امام بخاري په خپل الجامع الصحيح کې(۱/۱۰۴)په دې حديث باندې داسې باب لګولی دی:

باب وجوب القراءة للإمام والمأموم في الصلوات كلها في الحضر والسفر وما يجهر فيها وما يخافت.

ياني په دې باب کې دا بيان دی، چې فاتحه لوستل په امام او مقتدي دواړو باندې په ټولو لمونځونو کې سفر وي، که حضر، جهري وي که خفيه په ټولوکې فرض ده ـ تر دې باب وروسته امام بخاري دا حديث ذکرکړی دی، چې

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

د هغه چالمونځ نه کېږي، چې په لمانځه کې سورت فاتحه ونه لولي.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (۱ / ۱۹۲)

۲: امام ترمذي پردې حديث داسې باب لګولی دی:

باب [ما جاء] في القراءة خلف الإمام

په دې باب کې هغه حديثونه بيانېږي، چې په امام پسې دمقتدي دقرائت باره کې راغلي دي.

۳: ابن ماجه (۱/ ۱۴۰)کې هم داباب تړلی دی: باب القرائة خلف الامام ددې باب تړلونه وروسته يې داحديث ذکرکړی دی، چې

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه شان نورو محدثينو هم دا حديث د دې لپاره ذکرکړی، چې مقتدي به په امام پسې سورت فاتحه ضرور لولي:

دغه شان علامه قسطلاني د مذکوره حديث په شرح کې ليکي:

اى في كل ركعة منفردا او إماما أو مأموما سواءا اسر الامام او جهر.

ژباړه:

ياني په هرركعت کې به يې لولي ځانله وي که امام وي که مقتدي وي اوامام په جهرقرائت کوي اوکه په پټه

قسطلاني شرح البخاري (۴۳۹/۲)

دغه شان علامه کرماني دبخاري په شرح(۴۳۹/۵)کې ليکي:

وفي الحديث دليل على ان قرائة الفاتحة واجب على الامام والماموم فى الصلوات كلها

ژباړه:

حديث په دې مسئله باندې دليل دی، چې فاتحه لوستل پرامام اومقتدي باندې په ټولولمونځونوکې فرض ده،

دمحدثينواودهغوی دشارحينودويناوونه جوته شوه، چې داحديث لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ امام اومقتدي دواړوته شامل دی،

نو يوکس دې دانه وايي، چې دې حديث کې خو د مقتدي ذکرنشته نو تاسې دا حديث څنګه ددې لپاره دليل کې پيش کوي، چې امام پسې به مقتدي هم قرات لولي، ځکه بل روايت کې تصريح راغلي ده په دې باندې.

عن عبادة بن الصامت قال: قال رسول الله ﷺ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ خلف الامام(اخرجه البيهقي في كتاب القرائة خلف الامام ص: ۵۶،

رقم: ۱۳۴)و اسناده صحيح كما قاله انور شاه كشميري في فص الختام ص: ۱۴۷)

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې په امام پسې فاتحه ونه لولي .

نودې حديث نه دامسئله ښکاره معلومه شوه، چې مقتدي به امام پسې سورت فاتحه ضرور لولي، که يې ونه لولي؛ نو لمونځ يې نه کېږي.

۲: دويم دليل:

عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِأَصْحَابِهِ، فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ أَقْبَلَ عَلَيْهِمْ بِوَجْهِهِ فَقَالَ: «أَتَقْرَءُونَ فِي صَلَاتِكُمْ خَلْفَ الْإِمَامِ وَالْإِمَامُ يَقْرَأُ؟» فَسَكَتُوا، فَقَالَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقَالَ قَائِلٌ - أَوْ قَالَ قَائِلُونَ - إِنَّا لَنَفْعَلُ، قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا لِيَقْرَأْ أَحَدُكُمْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فِي نَفْسِهِ»

[حكم حسين سليم أسد] : إسناده جيد

اخرجه البخاري في جزء القرائة ص (۵۵) والبيهقي فى كتاب القرائة ص (۵۸) وفي السنن (۱۶۶/۲) قال الهيثمي في المجمع (۱۱۰/۳) رواه الطبراني وابويعلى ورواه ابن حبان في صحيحه (۱۶۲/۵، ۱۵۲) رقم: ۱۱۴۴و۱۸۵۲) والطبراني في الاوسط (۲۶۸۰) واخرجه الدارقطني (۳۳۳/۱) رقم: ۱۲۷۳ والخطيب في تاريخه (۱۷۶/۱۳، ۱۵۷) وقال الهيثمي رجاله ثقات وصححه الشيخ شيب الارناووط في صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان (۱۵۳/۵)

ژباړه:

له انس ﷺ څخه روايت دی، چې نبي ﷺ يو ځل خپلو ملګرو ته لمونځ کاوه؛ نو چې کله يې لمونځ پوره کړه؛ نو مخ يې راواړوه او و يې فرمايل: اياتاسې په لمانځه کې په امام پسې قرائت کوئ؟درې ځل يې داخبره وکړه؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو يوه كس و ويل، چې هو! مونږ دا كاركوو: و يې فرمايل داكارمه كوئ او هر يو كس دې فاتحه له ځان سره لولي.

يادونه:

د((في نفسه)) مانا ملا علي قاري رحمه الله كوي، چې سراً غير جهر (ياني په پټه به يې وايي نه په ښكاره)

دغه شان امام بيهقي په كتاب القرائة ص(١٧) كې ليكي:

ان يتلفظ بهاسرادون الجهربها.

ياني تلفظ به پرې كوي په پټه جهربه پكې نه كوي وګوره المرعات(١١٢/٣)

٣: عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَقْرَؤُونَ خَلْفِي؟» قَالُوا: نَعَمْ إِنَّا لَنَهُذُّ هَذًّا قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِأُمِّ الْقُرْآنِ»

القراءة خلف الإمام للبخاري (١ / ١٨)

ژباړه:

عمروبن شعيب دخپل نيكه په واسطه له نبي عليه السلام څخه نقل كوي، چې نبي عليه السلام وفرمايل: تاسې له ما نه وروسته قرائت كوئ؟ نو مونږ وويل هو! يا رسول الله په تلوار تلوار قرائت كوو؛ نو هغه وفرمايل: دا كار مه كوئ صرف سورت فاتحه لولئ.

اخرجه البخاري في جزء القرائة ص(١٨)رقم: ٣٤، والبيهقي في كتاب القرائة خلف الامام ص (١٦٧) والدار قطني (٣١٨/١) والبغوي في شرح السنة (٨٢)

د انس رضي الله عنه دروايت په شان دا رنګ د عمرو بن شعيب د روايت په شان روايت له ابوقتادة او نور صحابه كرامو نه هم نقل دى، وګوره كتاب القرائة للبيهقي ص (٦٢) مسنداحمد (٨١/٥) كنزالعمال رقم: ٢٢٩٦٨، مجمع الزوائد(١١١/٢)

يادونه:

د انس، عمرو بن شعيب او ابوقتادة رضي الله عنهم له روايت څخه دا معلومه شوه په كومو حديثونوكې، چې له قرائت نه منع راغلې ده، له هغې نه مراد د سورت فاتحې نه علاوه بل سورت ويل دي، او هر چې سورت فاتحه ده نو ددې لوستل په امام پسې په ټولولمونځونوكې ضروري دي، هغه جهري وي كه سري، يواځې په جهري لمونځ كې دسورت فاتحې نه علاوه بل سورت لوستل منع دي ليكن سورت فاتحه به په جهري كې هم لولي.

څلورم دليل:

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الصُّبْحِ، فَثَقُلَتْ عَلَيْهِ الْقِرَاءَةُ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: «إِنِّي لَأَرَاكُمْ تَقْرَؤُونَ وَرَاءَ إِمَامِكُمْ؟» قَالَ: قُلْنَا: أَجَلْ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذًّا قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِأُمِّ الْكِتَابِ؛ فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا»

صحيح ابن خزيمة (٣ / ٣٦)

اخرجه احمد: (٣٢٢/٥، ٣١٣)والبيهقي في كتاب القرائة ص(٤٤)وابن حبان في صحيحه (١٥٦/٥، ٩٥، ٨٦) رقم: ١٨٤٨، ١٧٩٢، ١٧٨٥) والحاكم في المستدرك (٢٣٨/١) والبخاري في جزء القرائة ص (٢٥٨، ٦٤) و ابوداوود (٨٢٣/١، ١٢٧) والترمذي (٦٩/١) رقم: ٣١١، وابن حزم في المحلي (٢٣٦/٣) وقال الشيخ شعيب الارناووط في تعليقه وتحقيقه علي ابن حبان (١٥٦/٥، ٩٥، ٨٦) اسناده قويُ وقال الدارقطني والترمذي اسناده حسن وصححه ابن خزيمة وابن حبان

ژباړه:

له عبادة بن صامت رضي الله عنه څخه روايت دى چې يوځل مونږ ته نبي ﷺ د سهار لمونځ كاوه؛ نو قرائت وربانديې دروند شه، كله چې له لمانځه نه

راوستون شه وه يې فرمايل

زما په ګومان تاسې په امام پسې قرائت کوئ؟ موږ وويل هو! اى دالله رسوله! په تادى قرائت کوو. هغهﷺ فرمايل دا مه کوئ، بلکې يواځې سورة فاتحه لولئ، ځکه د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې دا ونه لولي

داحديث صحيح دي او شيخ شعيب الار ناووط هم ورته قوي ويلي دي، چې د دې تفصيل په صحيح ابن حبان(۵/ ۸۲)کې وګوره.

دغه شان داحديث امام نسائي په السنن الكبرى: رقم: ۹۰۲، سنن النسائي (۲/ ۱۴۱) امام بخاري په خلق افعال العباد کې ص (۲۷)، جزءالقرائة (۲۵) دارقطني (۱/ ۳۱۸) رقم: ۱۲۰۷) المسند الجامع (۸/ ۲۱) رقم (۵۵۴۴) طحاوي په معانى الا ثارکې راوړى دى وګوره امام الكلام لعبدالحى لكهنوي تفصيلا له دې حديث نه دا مسئله معلومه شوه، چې مقتدي به هم په جهرې لمونځونو کې په امام پسې سورت فاتحه لولي، د عبادة بن صامت حديث په دې باره کې امام خطابي فرمايي

هذالحديث صريح بان قراءة الفاتحة واجبة على من خلف الامام سواء جهربالقراءة اوخافت بهاواسناده جيد لاطعن فيه

(عون المعبود: ۳/ ۳۲)

ژباړه:

داحديث په دې مسئله باندې دليل دى، چې دفاتحې لوستل فرض دي په مقتديانوباندې كه اما جهركوي اوكه په پټه قرائت كوي، اوسندېې بې عيبه دى،

دعبادة بن صامت دروايت په اړه عبدالحى لكهنوي ليكي

ان حديث عبادة صحيح او حسن عند جماعة من المحدثين الخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عبادة حديث د محدثينو په اند صحيح دى او ياحسن، په دې اړه وګوره غيث الغمام حاشية امام الكلام للعلامة عبدالحى لكهنوي، ورسائل اللكهنوي (۳/ ۲۲۲) وعمدة الرعاية (۱/ ۱۷۴) او څوک، چې وايي د عبادة حديث منسوخ دى د هغوى وينا خطا ده، لكه ملا عبدالحى صاحب له ملاعلي قاري نه نقل كوي.

قال القاري ولعل هذاهوالناسخ لماتقدم الخ

كېداى شي دا د مخكې لپاره ناسخ وي

ددې نه وروسته علامه عبدالحى صاحب ليكي:

و فيه نظر ظاهر اما او لا فلان النسخ لا يثبت بالا حتمال.

په دې کې ښکاره کمزوري ده، ځکه نسخ په کېد اى شي نه ثابتېږي

بل ځاى ليكي

ان دعوى كون حديث عبادة منسوخا بحديث (و اذا قرء فانصتوا) مردود لعدم علم بالتاريخ وللخصم ان يدعي العكس فصار دعوى منعكسة.

ژباړه:

د عبادة د حديث د منسوخ والي دعوه كول په (و اذا قرا فانصتو) والا روايت سره دا نه منل كېږي، ځكه د تاريخ تعين نشته او كېداى شي مقابل لوري داسې ووايي، چې دغه حديث منسوخ دى؛ نو بيا به دعوى بدله شي،

وګوره: امام الكلام، مجموعه رسائل اللكهنوي(۳/ ۲۲۲)

۵: پنځم دليل:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِأُمِّ الْقُرْآنِ فَهِيَ خِدَاجٌ» ثَلَاثًا غَيْرُ تَمَامٍ. فَقِيلَ لِأَبِي هُرَيْرَةَ: إِنَّا نَكُونُ وَرَاءَ الْإِمَامِ؟ فَقَالَ: «اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ» ؛ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(c) ketabton.com: The Digital Library

يَقُولُ: " قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى: قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نِصْفَيْنِ، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ......

صحيح مسلم (١ / ٢٩٦)

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبی عليه السلام فرمايلي دي: څوک چې داسې لمونځ وکړي، چې فاتحه په کې ونه لولي نودانيمګړی وي-پوره نه وي- درې کرته يې داخبره وکړه؛ نوابوهريرة ته وويل شول مونږ؛خوکله په امام پسې ولاړيوهغه ورته وويل دځان سره يې پټه وايه ځکه ماله رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي دي، چې الله تعالى فرمايلي دي: ما لمونځ زما او د بنده ترمينځ وېشلی دی، حديث تر اخره ولوله

حافظ عبدالبر په خپل کتاب الاستذکارکې ليکي:

وفى حديث ابى هريرة هذامن الفقه ايجاب القرائة بالفاتحة فى كل صلاةوان الصلاة اذالم يقرأفيهابفاتحة الكتاب فهى خداج والخداج النقصان والفسادومن ذالک قولهم أخدجت الناقة ا ذاولدت قبل تمام وقتهاوقبل تمام الخلقة وذالک نتاج فاسد اه

ژباړه:

دابوهريره په حديث کې له فقهي مسائلوڅخه يوه مسئله داده، چې په هرلمانځه کې دسورت فاتحې لوستل واجب دي اوکله چې سورت فاتحه ونه لوستل شي نوداخداج وي اوخداج نيمګړتيااوخرابتياته ويلی شي له همدې مانې نه داويناد‌عربوهم ده چې(اخدجت الناقة)اوښه نقصاني شوه، چې کله له خپل وخت اواندامونودپوره کېدوله مخه بچی راوړي اودانيمګړی پېداېښت وي

امام زرقاني په شرح دمؤطا (١٥٩/١) کې ليکي:

فهوحجة قوية على وجوب قرائتهافى كل صلاة

دابوهريرة حديث په هرلمانځه کې دسورة فاتحې دلوستلوپه فرضيت قوي او مضبوط دليل دی همدغه راز له ابوهريرة څخه روايت دی، چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تُجْزِئُ صَلَاةٌ لَا يَقْرَأُ فِيهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ» قُلْتُ: فَإِنْ كُنْتُ خَلْفَ الْإِمَامِ، فَأَخَذَ بِيَدِي، وَقَالَ: اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ يَا فَارِسِيُّ "

قال الأعظمي: إسناده صحيح

اخرجه ابن خزيمة (٢٤٨/١)رقم: ٤٩٠، وابن حبان كمافي الموارد: ١٢٦، رقم: ٤٥٧، قال الاعظمي واسناده صحيح وصححه النووي في شرح مسلم: ١٧٠/١، وهوفي ابن حبان(١٣٩/٣)

ژباړه:

له ابو هريرة ﷺ نه روايت دی، چې رسول الله فرمايلي دي هغه لمونځ نه کېږي، چې سورة فاتاتحه پکې ونه لوستل شي ماوويل: که ته امام پسې ولاړيې؟ راوي وايي: زما لاس يې ونيوه، راته يې وويل له ځان سره يې وايه ای دفارس-ايران-اوسېدونکيه!

امام نووی په شرح دمسلم کې ليکي:

اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ فَمَعْنَاهُ اقْرَأْهَا سِرًّا بِحَيْثُ تُسْمِعُ نَفْسَكَ وَأَمَّا مَا حَمَلَهُ عَلَيْهِ بَعْضُ الْمَالِكِيَّةِ وَغَيْرُهُمْ أَنَّ الْمُرَادَ تَدَبُّرُ ذَلِكَ وَتَذَكُّرُهُ فَلَا يُقْبَلُ لِأَنَّ الْقِرَاءَةَ لَا تُطْلَقُ إلا على حركةاللسان بحيث يسمع نفسه ولهذا اتَّفَقُوا عَلَى أَنَّ الْجُنُبَ لَوْ تَدَبَّرَ الْقُرْآنَ بِقَلْبِهِ مِنْ غَيْرِ حَرَكَةِ لِسَانِهِ لَا يَكُونُ قَارِئًا مُرْتَكِبًا لِقِرَاءَةِ الْجُنُبِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

الْمُحَرَّمَة

شرح النووي على مسلم (٤ / ١٠٣)

ژباړه:

په حدیث کې د (اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ) مانا دا ده، چې ځان سره يې په قلاره کراره وايه، چې پخپله يې اوري، اوبعض مالكيان، چې له دې څخه تدبراخستى دى، نو دا خبره نه شي قبلېداى، ځکه د قرائت اطلاق د ژبې په خوځولو کېږي، چې خپله يې اوري. له همدې امله دوى اتفاق کړى، چې جنب که په قران کې سوچ وکړه اوپه خوله يې ونه ويلونو داګناهګارنه دى، ځکه ده هغه قرائت نه دى کړى، کوم چې پرده باندې حرام وه

ملاعلي قاري په المرقات (٢/٥٤٩) کې ليکي:

اقرأبهافي نفسک اى إقرأهافي نفسک سراغيرجهر.

له ځان سره يې په پټه وايه په زوره يې مه وايه

د قرائت خلف الامام په اړه د صحابه کرامو اثار

١: عَنْ يَزِيدَ بْنِ شَرِيكٍ , أَنَّهُ سَأَلَ عُمَرَ عَنِ الْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ فَقَالَ: «اقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ» , قُلْتُ: وَإِنْ كُنْتَ أَنْتَ؟ , قَالَ: «وَإِنْ كُنْتُ أَنَا» , قُلْتُ: وَإِنْ جَهَرْتَ؟ , قَالَ: «وَإِنْ جَهَرْتُ» . رُوَاتُهُ كُلُّهُمْ ثِقَاتٌ

سنن الدارقطني (٢ / ٩٦)

اخرجه البيهقي في كتاب القرائة ص (١٧) و في السنن الكبرى ((٢/١٦٧)) و في مختصر الخلافيات (١/٤٠٥) والدارقطني (١/٣١٧) قال الدارقطني رواته كلهم ثقات وصححه معلقه ايضارقم (١١٩٨) والصنعاني في مصنفه (٢/١٣١) واخرجه البخارى فى جزئه ص (١٨) ثم رواه الدارقطنى باسناد اخر وقال صحيح واخرجه

ابن ابي شيبة (١/٣٧٣) وابن حزم فى المحلى (٢/٢٦٦) والحاكم فى المستدرك (١/٩٠٨، ٢٣٩) وصححه الذهبي

ژباړه:

له يزيدبن شريک څخه روايت دى، چې ده له عمربن خطاب نه د فاتحې خلف الامام باره کې وپوښتل هغه ووېل: وايه يې: ماورته ووېل که تاپسې ولاړ يم؟هغه ووېل بيايې هم وايه ماورته ووېل که ته جهرکوې هغه ووېل نوهم يې وايه

٢: عن حسان بن عطية ان اباالدرداء قال: لاتترک الفاتحة خلف الامام جهراولم يجهر

اخرجه البيهقى فى السنن الكبرى(٢/١٧٠)وكتاب القرائة ص (١٠١) رقم: ٢٢٩.

ژباړه:

له حسان بن عطيه څخه روايت دى، چې ابوالدرداء فرمايلي دي: فاتحه خلف الامام مه پرېږده که هغه په جهرقرائت کوي اوپه پټه

٣: عَنْ ثَابِتٍ , عَنْ أَنَسٍ , قَالَ: " كَانَ يَأْمُرُنَا بِالْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ قَالَ: وَكُنْتُ أَقُومُ إِلَى جَنْبِ أَنَسٍ فَيَقْرَأُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ مِنَ الْمُفَصَّلِ وَيُسْمِعُنَا قِرَاءَتَهُ لِنَأْخُذَ عَنْهُ "

القراءة خلف الإمام للبيهقي (١ / ١٠١)

كتاب القرائة خلف الامام ص(١٠١)رقم: ٢٣١،

ژباړه:

ثابت له انس څخه روايت کوي، چې انس به موږ ته په قرائت خلف الامام امرکاوه، راوي وايي: زه به دانس څنګه ته ودرېدم نوهغه به فاتحه لوستله اويوسورته به يې ورسره دمفصلاتونه هم ملګرى کاوه موږته به يې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرائت را اوراوه چې موږيې ترې یادکړو.

٤: عَنْ عَطَاءٍ , عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ , رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «اقْرَأْ خَلْفَ الْإِمَامِ جَهَرَ أَوْ لَمْ يَجْهَرْ»

القراءة خلف الإمام للبيهقي (١ / ٩٦)

كتاب القرائة للبيهقى(٩٦)رقم: ٢١٠، ومثله في ابن ابي شيبة: ٣٧٤/١) والطحاوي(٢٠٦/١)

بل روايت کې دي کوم، چې حافظ ابن عبدالبرراوړی دی (١٣١/٢، تحقيق الكلام (١٠٢/١)

ژباړه:

عطاء له ابن عباس څخه روايت کوي، چې په امام پسې قرائت کوه که هغه په زوره قرائت کوي اوکه په پټه.

دي باره کې نورحديثونه هم شته اودصحابه کرامواثرونه هم په کې ذبردي لکه دبعض نومونه دادي،

١١: له ابن عمرڅخه روايت دی، چې هغه به امام پسې روسته قرائت کاوه.

جزء القرائة للبخاري ص (٣٥) رقم: ٢٠، كتاب القرائة للبيهقى ص(٩٧)

١٢: عن اميرالمؤمنين على ابن ابي طالب رضى الله عنه انه كان يامران يقرا خلف الامام في الركعتين الاولين بفاتحة الكتاب وسورة، وفي الاخريين بفاتحة الكتاب عَنْ عَلِيٍّ , رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ «كَانَ يَأْمُرُ أَنْ يُقْرَأَ خَلْفَ الْإِمَامِ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ وَفِي الْأُخْرَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ»

اخرجه البهقي في السنن الكبرى(١٦٨/٢)وفى القرائة خلف الامام

ص(٩٣)مختصر الخلافيات(٤٠٥/١)والدارقطنى (٣٢٢/١)رقم: ١٢١٦، وقال اسناده صحيح والحاكم فى المستدرک(٣٦٦/١، ٣٦٥)وصححه ووافقه الذهبي

ژباړه:

له على ابن ابوطالب څخه روايت دی، چې ده به په لومړنيوركعتونوكې دفاتحې اوديوسورت په لوستلوپه امام پسې امركاوه، اوپه وروستنيوكې به يې دفاتحې په لوستلوامركاوه.

١٣: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي الْهُذَيْلِ , قَالَ: سَأَلْتُ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ [ص: ٩٤] رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: " أَقْرَأُ خَلْفَ الْإِمَامِ؟ قَالَ: نَعَمْ "

اخرجه البيهقي في مختصرالخلافيات(٤٠٦/١)وفي كتاب القرائة خلف الامام ص(٩٤، ٩٣)والدارقطني(١١٩٩)

ژباړه له ابوالهذيل څخه روايت دی، چې ده له ابي بن كعب څخه وپوښتل: ايازه په امام پسې قرائت کوم؟هغه وويل: هو!کوه يې.

بل روايت کې دي

عن حسان بن عطية ان ابالدرداء قال: لاتترک فاتحة الكتاب خلف الامام جهراولم يجهر

رواه البيهقي فى السنن الكبرى(١٧٠/٢)وكتاب القرائة خلف الامام(١٠١)

١۴: ابوهريرة هم دقرائت خلف الامام قائل او فاعل وه، لكه دهغه روايت مخکې ذکرشو.

١۵: معاذبن جبل رضى الله عنه

١۶: عبدالله بن مغفل رضى الله عنه

١٧: جابربن عبدالله رضى الله عنه

١٨: عبادة بن صامت رضى الله عنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٩: ابوسعيدالخدري رضى الله عنه

٢٠_عائشة ام المؤمنين رضى الله عنها

٢١: عبدالله بن مسعود رضى الله عنه

٢٢: عمران بن حصين رضى الله عنه

٢٣: عبدالله بن عمروبن العاص رضى الله عنهما

٢۴: هشام بن عامر رضى الله عنه

٢۵: عبدالله بن عمر رضى الله عنه

ددې ټولوصحابه وو رضى الله عنهم څخه روايت دى، چې دوى په امام پسې قرائت كاوه

د قرائت خلف الامام په اړه د تابعينو اثار

دغه شان دېې شمېره تابعينونه نقل دي، چې دوى به امام پسې قرائت كاوه، لكه اما بخارى فرمايي:

وقال الحسن، وسعيدبن جبير، وميمون بن مهران، ومالايحصى من التابعين واهل العلم انه يقراخلف الامام وان جهر، وكانت عائشة تامربالقرائة خلف الامام.

جزء القرائة ص: ٢٨، رقم: ٣٠، وكتاب القرائة خلف الامام للبيهقى ص: ٩٩، رقم: ٢٢٢، والمجموع للنووى: ٣/٣٦٥، نو دا د بې شمېره تابعينو او نورو علماوو مذهب دى.

اوځوك، چې دصحابه كراموا ودتابعينوداثرونوتفصيل په دې مسئله كې غواړي؛نوهغه لپاره داكتابونه كتل پكاردي،

١/جزء القرائة خلف الامام للبخارى: ٢/كتاب القرائة للبيهقى، ٣/خيرالكلام فى وجوب الفاتحة خلف الامام للعلامة مولاناحافظ

محمدصاحب گوندلوى، ٤/الكواكب الدرية فى وجوب الفاتحة خلف الامام فى الجهرية للشيخ ابوطاهرزبيرعلى زئى، ٥/امام الكلام مع غيث الغمام للعلامة عبدالحى لكهنوى، ٦/تحقيق الكلام للعلامة المحدث المباركفورى، ٧/السنن الكبرى للبيهقى، ٨/مختصرالخلافيات

دامذكوره كتابونه مستقل په همدې موضوع باندې ليكل شوي دي اوپه دې ټولوكتابونوكې داذكردي، چې مقتدي به په جهري اوسري دواړولمونځونوكې سورت فاتحه لولي كه فرض وي كه نفل اما پسې وي كه ځانله.

د قرائت خلف الامام په اړه د علماوو يناوې

١: دتابعينوقولونه؛خومخكې ذكرشول، چې بې شمېره تابعين دقرائت خلف الامام قائل وواوحواله هم وكړل شوه.

٢: امام بخارى لكه دوى په خپل صحيح كې باب لګولى دى: باب وجوب القرائة فى الصلوات كلهافى الحضروالسفروماىجهرفيهاومايخافت، دغه شان په دې موضوع باندې يې مستقل كتاب ليكلى دى، چې دهغې نوم: جزء القرائة خلف الامام دى

٣: امام بيهقى، ده هم په دې باره كې مستقل كتاب ليكلى دى كتاب القرائة

۴: امام نووى په المجموع كې(٢/٣٢٦)اوپه شرح دمسلم كې (١/١٢٩)

۵: مولانانذيرحسين محدث دهلوى فتاوى نذيريه (١/٣٩٢)

٦: علامه ابوطيب صديق حسن خان په الروضة الندية (١/١٨٨)كې

٧: فتاوى اللجنة، چې دا د سعودي د (٧) اوو غتيو علماوو فتاوى ده (٢/٣٨۴) كې داسې ليكلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

والصحيح من اقوال العلماء وجوب قرائة الفاتحة فى الصلاة على المنفرد والماموم والامام فى الصلاة الجهرية والسرية لصحة الادلة الدالة على ذالك وخصوصها.

ژباړه:

سمه خبره دعلماوودويناوونه داده، چې د فاتحې لوستل پرامام، مقتدي اوځانله لمونځ كونكي باندې په جهري اوسري لمونځونوكې فرض ده، ځكه كوم دلائل، چې پردې راغلي هغه صحيح اوخاص دي،

۸: امام ابن حزم المحلى (۲۲۵/۲)

۹: مولاناحافظ محمدصاحب گوندلوى، په خيرالكلام فى وجوب الفاتحة خلف الامام كې

۱۰_حافظ زبيرعلى زئي په الكواكب الدرية فى وجوب القرائة خلف الامام فى الجهرية كې

۱۱: فتاوى الدين الخالص ۱۴۲/۴، ۱۲۴، كې يوه قيمتي رساله ليكلى شوي ده: مسک الختام فى القرائة خلف الامام

۱۳: الشيخ ابوالحسن مبشراحمدرباني په (آپ کے مسائل اور ان كا حل: ۱۲۷/۱)

۱۴: علامه ابن باز په فتاوى هيئة كبار العلماء كې: ۲۰۰/۱، او فتاوى اسلاميه ۲۲۰/۱.

۱۵: مولانا ابو الوفاء ثناء الله امرتسرى په فتاوى ثنائيه: ۵۵۵/۱، كې

۱۶: شيخ صالح الفوزان په الملخص الفقهى كې: ۹۰/۱، كې

۱۷: ابوعبدالسلام عبدالرؤوف په القول المقبول فى شرح وتعليق صلاة الرسول صلى الله عليه وسلم(۳۷۰)كې

۱۸: الشيخ عبيدالله المباركفوري په المرعاة: ۱۱۳/۳، ۱۰۳، كې

۲۰_علامه صنعاني په سبل السلام كې: ۲۲۱/۱،كې

۲۱: علامه عبدالحى لكنوى په امام الكلام مع غيث الغمام: ۲۲۷، كې مجموعه رسائل اللكهنوى: ۲۲۷/۳،التعليق الممجدص: ۱۰۱، كې

۲۲: علامه ابوطيب محمدشمس الحق عظيم ابادى په عون المعبودشرح سنن ابى داوودكې: ۳۲/۳، كې ليكي:

قلت القرائة خلف الامام فيمااسروفيماجهرهذاهوالحق، واليه ذهب الشافعى واسحق والاوزاعى والليث بن سعدوابوثور، وبه قال عروة بن الزبيروسعيدبن جبيروالحسن البصرى ومكحول

ژباړه:

زه وايم، چې په امام پسې په جهري اوسري لمونځونوكې قرائت حق دى، او دا د امام شافعى، اسحق، اوزاعى، ليث، ابوثور، عروة بن زبير، سعيد بن جبير، حسن بصري او مكحول رايه هم ده. (عون المعبود: ۳۲/۳، للعظيم ابادى)

۲۳: الاما الجليل المحقق محمود محمد خطاب السبكى په المنهل العذب المورود شرح سنن ابى داوود: ۲۴۵/۵، كې

۲۴: حافظ ابن حجر په فتح البارى كې: ۱۹۲/۱

۲۵: علامه ابن قدامة په المغنى كې ۵۲۷/۱.

۲۲: امام احمد بن عبدالرحمن البناء په بلوغ الامانى شرح الفتح الربانى: ۲۰۰/۳، كې

۲۷: شاه ولى الله محدث دهلوي په حجة الله البالغة كې: ۹/۲.

۲۸: شيخ ابو عمر عبدالعزيز النورستاني د پيغمبر لمونځ كې: ۲۰۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢٩: شيخ حبيب الله سلفي په هداية الصلاة کې: ٥٣.

٣٠_ امام زيدالدين ابوالفضل عبدالرحيم بن الحسين العراقي او د هغه زوی ابوزرعة په کتاب طرح التثريب فی شرح التقريب ٢٧٩/٢، کې

٣١: شيخ ابو عبد الاحد عبدالرحيم مسلم دوست په کشف الابهام عن حقيقة قرائة الفاتحة خلف الامام کې

٣٢: علامه شيخ ابوزکريا (عبدالسلام) الرستمی حفظه الله ورعاه په خپل کتاب (لمونځ په رڼاد احاديثو کې)

دې ټولو علماوو په دغه مذکوره کتابونو کې ليکلي دي، چې مقتدي به په امام پسې جهري اوسري دواړو لمونځونو کې سورت فاتحه لولي.

محققين احناف او فاتحه خلف الامام

محققين احناف هم په سري لمونځونو کې دفاتحې خلف الامام قائل دي لکه،

١: علامه عبدالحی لکهنوی په دې باندې مستقل کتاب ليکلی دی امام الکلام اونوموړی په جهري لمونځونو کې هم دفاتحې خلف الامام قائل دی، لکه مخکې يې وينا وې تېرې شوې

٢: امام محمد رحمه الله

٣: اما ابوحنيفة رحمه الله نه هم روايت دی، چې مقتدي په سري لمونځونو کې امام پسې قرات کولی شي وګوره عمدة الرعاية: ١٧٣/١، غيث الغمام ص: ٢١٢، ١٥٢)

٤: ابوحفص کبير

٥: شيخ التسليم هروی

٦: ملاعلی قاری حنفی

٧: شاه عبدالعزيز صاحب امام الکلام لمولانا عبدالحی تفصيلا

٨: شيخ ګوهررحمن تفهيم المسائل: ٢٩٣/٤.

٩: شاه اسمعيل شهيد صاحب تنوير العينين ص ٥٤

١٠_شاه ولی الله صاحب حجة الله البالغة: ٩/٢)

١١: علامه ابن ابی العزالحنفی، التنبيه علی مشکلات الهداية ٥٩٢/٢

١٢: علامه عينی حنفی کماقال العلامة عبدالحی لکهنوی فی غيث الغمام ص ١٥٢)

١٣: شاه عبدالرحيم د شاه ولي الله والد صاحب: غيث الغمام

١٤: ملا جيون حنفي تفسيرات احمدية ٢٢٧.

د مقابل لوري دلائل او د هغې تجزيه

کوم خلق، چې امام پسې دسورت فاتحې دلوستلوقائل نه دي، نوصحيح او حقه خبره داده، چې د دوی لپاره هيڅ داسې دليل نشته، چې هغه د سورت فاتحې په نه لوستلودلالت وکړي او کوم ته، چې دوی دلائل وايي؛ نوهغه ټول عمومات دي، چې څه؛خو پکې صحيح نه دي اوکوم، چې صحيح دي؛ نوهغه صريح نه دي او هيڅ داسې صحيح، صريح دليل له دوی سره نشته، چې هغه د سورت فاتحې په نه لوستلودليل شي،

اول دليل: يې دادی،

قران کريم کې دي، و اذا قرئ القران فاستمعوا له وانصتوا لعلکم ترحمون کله، چې قران لوستل کېږي نو غوږ ورته کېږدئ او چپ شئ، دې لپاره، چې رحم درباندې وکړی شي

٢: په حديث کې دي مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ فَقِرَاءَةُ الإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ.

سنن الدارقطني ـ تدقيق مکتب التحقيق - (٢ / ١٠٧)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چا چې امام وي نو د امام قرائت ده لره قرائت دی

۳ په بل حديث کې دي

«وَإِذَا قَرَأَ فَأَنْصِتُوا»

سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (۱ / ۱۳۵)

کله چې امام قرائت کوي نوتاسې چپ شئ

٤: فَانْتَهَى النَّاسُ عَنِ الْقِرَاءَةِ

القراءة خلف الإمام للبخاري ـ مشكول - (۱ / ۵۷)

خلک له قرائت څخه بند شول

او دغه شان نور حديثونه ذکرکوي؛ نو دا ټول ګوماني دلائل يو هم په منع د قرائت خلف الامام باندې دليل نشي جوړيدای، بلکې څوک، چې دا په دليل کې ذکر کوي د هغوی استدلال ناسم دی، لکه دې باره کې ډېرو علماوو دا خبره کړې ده.

موږ يواځې د علامه عبدالحی لکهنوی حنفی وينا (ګواه ازخانه) په بناء باندې ذکرکوم، علامه عبدالحی صاحب په التعليق الممجد على مؤطا محمد ص: ۱۰۱، کې داسې ليکي:

لم يرد في حديث مرفوع صحيح: النهى عن قرائة الفاتحة خلف الامام.وكل ماذكروا فيه: امالا اصل له واما لايصح

ژباړه:

په هيڅ يوصحيح مرفوع حديث کې په امام پسې دفاتحې له لوستلومنع نه ده راغلې اوکوم، چې دوی پيش کوي نو يا؛ خو بالکل شته نه او يا صحيح نه دي

لنډيز:

په صحيح اوصريح حديثونو سره سورت فاتحه له قرات نه مستثنی ده او په جهري لمونځونوکې امام پسې دسورت فاتحې نه علاوه بل سورت لوستل منع دي اوپه امام پسې دسورت په لوستلوباندې امر راغلی دی

لکه دعبادة بن صامت په حديث کې دي. چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

۱: فلا تقرؤوا بشيءٍ من القران اذاجهرتُ الابام القران.

ژباړه

کله، چې زه په جهرقرائت کوم نو تاسې له سورت فاتحې پرته نور قرائت مه کوئ

۲: فلا تفعلوا الابام القران، فانه لاصلاة لمن لم يقرابها.

ژباړه:

صرف فاتحه لولئ، ځکه دهغه چا لمونځ نه کېږي، چې دا ونه لولي بل روايت کې دي

۳: لاصلاة لمن لم يقرابفاتحة الكتاب خلف الامام.

ژباړه:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې امام پسې سورت فاتحه ونه لولي.

۴ دابوهريرة رضی الله عنه وينا ده: اقرا بها فى نفسک

ژباړه:

له ځان سره يې وايه.

۵: دعمرفاروق رضی الله عنه ارشاد دی:

و ان جهرت (اګر که زه په جهر سره قرائت کوم خو ته ما پسې سورت فاتحه وايه) چې ددې ټولوحديثونوحوالی سره دتفصيل نه مخکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذكرشوي،

؛نوځوک، چې په دې حديثونوعمل نه کوي اوددې پرخلاف دقرائت خلف الامام دمنع لپاره دليلونه وايي اواستدلال ترې کوي؛نودهغوی خبره خطاده لکه مخکې ذکرشو، چې په کوموحديثونوکې، چې دقرائت نه منع راغلي ده هغه عام دي اوپه هغې کې دنفس قرائت څخه منع راغلي ده اودقرائة الفاتحة خلف الامام حديثونه خاص دي اوپه سورت فاتحه ويلوباندې روستوداامام نه امرراغلی دی، اوداداصولوعامه قاعده ده، چې: العام يقضى على العام خاص دليل عام دليل ختموي.

ياني کله، چې په مسئله کې خاص دليل راشي؛نوبياپه عام دليل باندې استدلال کول غلط وي؛ نو له قرائت نه دمنع والاحديثونوکې لفظ دقرائت راغلی دی، اوداعام لفظ دی، فاتحې اوسورت دواړوته شامل دی، ليکن رسول الله صلى الله عليه وسلم داتخصيص وفرمايلو، چې سورت فاتحه امام پسې لولئ اود دې نه پرته بل سورت، چې کله امام په جهرقرائت کوي مه لولئ

او دې مسئله کې صحيح او صريح حديثونه او د صحابه کرامو ويناوې راغلي دي، چې د مقتدي لپاره قرائت الفاتحه خلف الامام ضروري ده. لکه څينې له هغې نه مخکې ذکرشول؛ نو اوس هم، چې څوک ددې په مقابله کې په عموماتواومتشابهاتوباندې دليل نيسي اودسورت فاتحه قرائت په امام پسې منع کوي؛نويقينا، چې ددې خلکودليل نيول ناسم اوکمزوري دي

څيني حنفيان صاحبان په دې مسئله کې د درواغو څخه کاراخلي اوددې په ذريعه سبب سره امام پسې دسورت فاتحې لوستلوڅخه د خلکو د منع کولولوکوښښ کوي، لکه

۱: حنفی مقلدليکي:

ډېرو صحابه کرامو به په امام پسې سورت فاتحه نه لوستله

۲: بياپه رسول الله صلى الله عليه وسلم باندې دروغ تړي اوليکي:

رسول الله امرکړی، چې مقتدي دې په امام پسې فاتحه پرېږدي

۳: بياليکي: دا د ډېرو صحابه کرامو نه نقل دي او د ډېرو تابعينو وينا ده، چې امام پسې به فاتحه نه لولي

۴: بيا ليکي: د غيّر مقلدينو په اند د دغه صحابه کرامو لمونځ ونشو تراخره.

دمذکورحنفي ددرواغوځواب

۱: د ټولو نه اول؛ خو د(الفقه على المذاهب الاربعة: ۲۳۰/۱) په مصنف باندې دروغ افتراء اوغلط بياني وکړه، ځکه په دې کې د (فاتحې) لفظ نشته دا خالص دروغ دي. لکه (الفقه على المذاهب الاربعة: ۲۳۰/۱) کې دي

وقدنقل منع الماموم من القرائة عن ثمانين نفرامن كبارالصحابة الخ

دقرائت نه د مقتدي منع کول له اتيا (۸۰) غټو غټو صحابه وونه نقل شوي دي؛ نو دلته منع دقرائت راغلي ده اودفاتحې نه ده راغلې. اوموږمخکې ووېل، چې دقرائت نه دمنع په حديثونوکې د(قرائت)لفظ نه مراددسورت فاتحې نه پرته په جهري لمونځونوکې بل سورت لوستل مراد دي، له فاتحې څخه منع نه ده راغلي، بلکې له صحابه کراموڅخه؛په صحيح اوصريح حديثونوکې نقل دي، چې هغوی به فاتحه لوستله اوپه دې باندې يې حکم کاوه، چې ددې تفصيل مخکې تيرشو، اوس د دغه صحابه کرامونومونه صرف يادوم اوتفصيل يې مخکې تيرشوی دی.

۱: عمرفاروق رضی الله عنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢: علی بن ابی طالب رضی الله عنه

٣: عبدالله بن مغفل رضی الله عنه

٤ جابربن عبدالله رضی الله عنه

٥: عبادة بن صامت رضی الله عنه

٦: معاذبن جبل رضی الله عنه

٧: ابی بن کعب رضی الله عنه

٨: ابوسعیدالخدری رضی الله عنه

٩: عائشة ام المؤمنین رضی الله عنها

١٠_عبدالله بن مسعود رضی الله عنه

١١ عمران بن حصین رضی الله عنه

١٢: عبدالله بن عمروبن العاص رضی الله عنه

١٣: هشام بن عامر رضی الله عنه

١٤: عبدالله بن عمر رضی الله عنه

١٥: ابودرداء رضی الله عنه

١٦: عبدالله بن عباس رضی الله عنه

١٧: انس رضی الله عنه

له دې ټولوصحابه ووڅخه په صحیح اوصریح الفاظوکې دانقل دي، چې دوی به سورت فاتحه لوستله یابه یې په سورت فاتحه لوستلو باندې امرکاوه ددې نه علاوه نوروصحابه کرام هم شته، چې هغه په (جزء القراءة للامام البخاری کتاب القرائة للبیهقی) کې تفصیلا ذکردی؛نواوس، چې څوک ددې صحابه وویه دغو صریحواوخاصواومحکمو ویناووباندې عمل نه کوي اوددې په مقابله کې په عموماتو او متشابهاتو باندې عمل کوي اودقرائت خلف الامام نه خپله منع کېږي یانورخلق منع کوي نو ایا دا د علم

او د عقل تقاضا ده؟ ایا دا په زیغ (کوږ والي) کې داخل نه ده.

اوکه بالفرض دیوصحابي اثردې باره کې راشي، چې فاتحه دمقتدي لپاره ویل نشته نوبیاهم ترته خپل اصل اوعامه اتفاقي قاعده باندې به عمل کولای شي، چې(قول الصحابی حجة اذالم ینفه شیئ اخرمن السنة)دصحابي وینادلیل وي، چې کله یې بل مرفوع حدیث نفي نه کړي،

امام الکلام(٢٣٥)احیاء السنن لاشر ف علی تهانوی (٣٩) مرقاة شرح مشکوة(٢/٢٣٤)اعلاء السنن(١/٥٠٩، ١٣٤، ١١٦)حکم الذکربالجهر سرفرازخان صفدر (١٠٥)ردالمختار(١/٥٥٠)

دې ټولوکتابونوکې دي، چې کله مثلادیوصحابي قول درسو ل الله صلی الله علیه وسلم دوینا سره خلاف راشي؛نودصحابي قول حجت نه وي، درسول الله صلی الله علیه وسلم دحدیث په مقابله کې به دده قول نه اخستل کېږي.تاسي ته ښه معلومه شوه، چې دلته خلاف راځي اوکه نه؟ځکه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي: دمقتدي لپاره دفاتحې نه پرته لمونځ نه کېږي، بل حدیث کې دي، چې امام پسې فاتحه وایه دفاتحې نه پرته قرائت مه کوه، اوس مثلایوصحابي نه په صحیح صریح سندسره نقل شو، چې فاتحه مه وایه؛نودایمان اودمخکنی قاعدې تقاضاڅه ده؟

بل دا، چې څه صحیح شو، چې ددې صحابي نه نقل شو، چې فاتحه مه وایئ، اودنوروبې شمېره صحابه کرامونه نقل دي، چې فاتحه وایئ؛نو، چې کله د ددوو صحابه یادوه علماوویادوه عواموختلاف راشي؛نوالله تعالی موږته قران کې په څه خبره امرکوي؟

((فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ [النساء: ٥٩]

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

چې کله مو په يوشي کې جنګ راشي نو الله اورسول ته يې واپس کړئ که پرالله اواخرت ايمان لرئ؛نورسول الله صلى الله عليه وسلم خوفرمايي، چې پرته دفاتحې نه لمونځ نه کېږي؛نويه همدې خبره به عمل وي

۲: د دغه حنفي مقلد دويمه خبره داوه، چې:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي، چې مقتدي به په امام پسې فاتحه نه وايي،

ځواب:

مقلدصاحب! دا حديث چېرته دى اوسند يې څنګه دى؟دا په رسول الله صلى الله عليه وسلم باندې درواغ تړل دي.

هو! دا شته، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي، چې دهغه کس لمونځ نه کېږي، چې امام پسې وروستو فاتحه ونه وايي (لکه مخکې ذکر شول)

دغه شان رسول الله دا هم فرمايلي دي، چې ما پسې وروسته قرائت مه کوئ، البتة سورت فاتحه لولئ، ځکه د سورت فاتحې نه پرته لمونځ نه کېږي؛ نو د دغه حنفي مقلد څخه سوال دا دى، چې څنګه رسول الله د فاتحې نه منع کوي او بل مقام کې په همدغه فاتحې لوستلوباندې حکم کوي؟

حقيقت دادى، چې داسې صحيح اوصريح حديث نشته دى، چې په هغې کې امام پسې دفاتحې ويلونه منع راغلي وي، لکه مخکې دعلامه عبدالحى صاحب نه همداخبره نقل کړى شوه، نومحکم پرېښودل اومتشابهاتوپسې ورپسې کېدل داهل زيغ کاروي.

۳: ددغه مقلددريمه خبره داوه: چې ډېرصحابه کراماوتابعينوامام

پسې فاتحه پرېښې وه.

ځواب:

دصحابه کرامومتعلق خومخکې ذکرشو، چې دهيڅ يوصحابي نه دارو ايت نشته دى، چې هغه بعينه سورت فاتحه پرېښې وي.اودتابعينوپه باره کې داويل، چې ډېروتابعينوبه فاتحه خلف الامام نه ويله داهم ښکاره درواغ دي، ځکه امام بخارى په خپل کتاب جزء القرائة کې داسې ليکي

وقال الحسن وسعيدبن جبيروميمون بن مهران ومالا يحصى من التابعين واهل العلم انه يقراخلف الامام وان جهروكانت عائشة تامربالقرائة خلف الامام.

ژباړه:

حسن بصرى اوسعيدبن جبيرميمون بن مهران اوداسې ګڼ شميرتابعين اوعلماء و ويلي دي، چې امام پسې به فاتحه لولي ولوکه امام په زوره قرائت کوي اوعائشې به په قرائت خلف الامام امرفرمايلو

جزء القرائة ص (۲۸) رقم: ۳۰، کتاب القرائة خلف الامام للبيهقى (۹۹) رقم: ۲۲۲، والمجموع للنووى: ۳۲۵/۳،

هو! د ګڼو تابعينو نه به دا قول نقل وى، چې قرات مه کوئ، ليکن موږ بار بار وويل، چې فاتحه دقرائت نه مستثنى، اوخاصه شوې ده. په نص درسول الله صلى الله عليه وسلم سره

۴: د حنفي مقلد د څلورمې خبرې ځواب دا دى، چې دا خالص درواغ او افتراء ده، چې ځينې نا اهله احناف يې په غيرمقلدينو پسې کوي، بلکې دې باره کې زموږ فتوى داوره:

د فاتحې پرېښودونکي يا د ټولو سنتو پرېښودونکي څلورډوله دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی

هغه علماء چې اجتهاد يې کړی دی يانې مجتهدين دي، ائمه دي خپل کوښښ يې وکړه او ذهن يې دې ته ورسېده چې د فاتحې لوستل نشته يانې په دې امت کې د ځينو علماوو ذهن دې ته رسېدلی دی؛ نو د هغوی لمونځ کېږي او الله ﷻ به ورته اجر هم ورکوي او د هغوی په اړه به موږ داسې وايو، چې مجتهد مخطئ في هذه المسئلة عالم دی، اجتهاد يې کړی دی او په خپل اجتهاد تېروتي دي. الله به ورته يو اجر ورکوي او لمونځ يې هم شوی دی او د دوی په اړه به موږ نه وايو، چې لمونځ يې فاسد دی، ځکه د اسلام اصول داسې دي، نبی ﷺ فرمايي، که مجتهد په خپل اجتهاد کې خطا شي؛ نو الله ﷻ ورته يو اجر ورکوي.

دويم

هغه ناپوه کس، چې له هيڅ نه خبر نه دی او ملايانو ورته ويلي، چې د ((وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) نه به اخوا ته نور لمونځ نه وايي او هغه يې د نا خبر تيا له امله نه وايي، له دې مسئلې څخه بالکل خبر نه دی او چا نه دی خبر کړی، تنبيه يې نه ده ورکړې؛ نو دا د هغه جاهل کس لپاره عذر دی او د دې عذر له امله هغه هم معاف دی څه به ورته نه وايي، چې ستا لمونځ نه دی شوی؛ خو دا هله، چې دا مسئله ورته نه وي رسېدلې؛ نو جاهل دی معاف دی، لکه موږ ټول تر اوسه نه پوهېدو د ناپوهۍ له امله مو خلک هم منع کړي دي، چې په امام پسې د ((لَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) نه اخوا لمونځ مه وايئ؛ نو د جهالت له امله، چې چا تر اوسه پورې په امام پسې تر ((لَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) پورې لمونځ لوستلی وي؛ نو هغه معاف دی او اوس که څوک ناپوهه وي هغه هم معاف دی.

درېيم

هغه کس، چې تر ((وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) پورې لمونځ وايي او دا مسئله وروروسېده، چې په امام پسې فاتحه لوستل پکاردي، پر دې اړه حديث راغلي دي او هغه بيا هم بې باکي وکړه او هماغه خپله طريقه يې راټينګه کړې وه، چې پلاراو نيکه څه ور ښوولې وه او پر دې مسئله پروانه کوي، داسې هم نه وايي، چې دا حديث نه منم؛ خو بې پروا دی؛ نو داسې انسان په لويه خطره کې ښکېل دی او داسې نه وايو. چې دا لمونځ يې فاسد شه ؛خو په غټ خطر کې پروت دی. ځکه چې په نبوي سنت يې له سره غوږ ونه ګراوه دا خو د بل چا کاردی، چې سړي ته دې ديني خبرې بيان شي او داپرې له سره غوږ نه ګروي. داډېره دسخت زړتوب او د زړه د مړ کېدو خبره ده، دا د بل چاکاردی؛ نو دا سړی فاسق دی او ددې وېره شته، چې الله ﷻ يې دغه لمونځ قبول نه کړي

څلورم

هغه کس، چې ښه صحيح حديث وروروسېدل او ښه پرې پوه شه، ترمذی، بخاری ابوداود ټول يې وکتل؛ نو دا لا په ضد کې راغی، چې زموږ د امام صاحب مذهب دا دی او فاتحه دې نه وايم او مناظره پرې کوم او ددې مقابله کوم؛ نو ددې سړي د لمانځه غم مه کوه د ده د ايمان غم وکړئ، چې دا کافر شوی دی که نه قرآن داسې وايي

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ

ژباړه:

ستاپه رب مې دې قسم وي که داخلک تر هغې مؤمنان وي چې ستا پرېکړه (فيصله) ونه مني

دا وایي ښه حدیث شته؛ خو زه دا نشم منلای، ځکه چې

ماراقول ابوحنیفة کافی است ماراقال قال بکار نیست.

زما لپاره دامام ابوحنیفة قول بس دی او ((قال قال)) مې پکارنه دي دا کافر دی مسلمان نه دی او داسې مقلد کافر وي ټول مقلدین کافرنه دي. په دوی کې معذورهم شته. ښه او دینداره خلک هم پکې شته: خوهغه څوک چې له نبوي سنتو سره ضد کوي د هغه دایمان غم وکړه او ورته ووایه، چې په الله ایمان راوړه. ځکه داسې کس له دین څخه وتلی دی او قاعده د دین په هره مسئله کې کارېږي، یانې یو څوک به یا د اجتهاد له امله تېروتی وي؛ نو دا ګنهګارنه دی. یابه دناپوهی له امله وي؛نو داهم نه ګنهګارېږي اوکه دبې باکۍ له امله یې پرېښې دي؛نو دا کس فاسق دی اوکه دضدله امله یې پرېږدي؛ نو دا کافردی.

نولسمه مسئله په فاتحه لوستلو کې سنت طریقه

په لمانځه کې دفاتحې سورة د لوستو سنت طریقه داده، چې پر هر آیت باندې وقف وشي. لکه الحمدلله رب العلمین (وقف وکړه) الرحمن الرحیم (وقف وکړه) ملک یوم الدین (وقف وکړه) که څه هم په پرلپسې ډول یانې پر یوه ساه باندې د فاتحې لوستل روا دي : خو د سنت مطابق نه دي، د نبي ﷺ طریقه دا وه، چې پر هر آیت باندې به یې وقف کاوه او د قراءت په باب دهغه طریقه دا وه، چې مد به یې راښکه (کان یمد) په قرائت کې به هغه مدونه کول او په احادیثو کې د مد اصطلاح دې ته وایي، چې د (واو، الف، یا) حروف علت، چې کله راشي دې لره زوروزکړې یانې لږ اوږدوالی ورکړې، لکه الحمدلله رب العلمیـــــــــن او ژر ژر به یې نه لولې، ځکه ژر ژر لوستل یې ناسم دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر ایت باندې وقف کول، اوقرائت کې مدکول، او د خپل وس مطابق بې تکلفه اواز خوږول.

«زَيِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ، فَإِنَّ الصَّوْتَ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْنًا»

المستدرك على الصحيحين للحاكم (۱ / ۷٦۸)

ژباړه:

قرآن پر خپلو غږونو ښکلی کړئ، ځکه خوږ غږ لاپسې دقران ښکلا زیاتوي

یانې سست قران به نه وایې دادسست طریقه ده چې لنډاوزرقرائت وایي قرائت هله خوندکوي چې زړه ژوندی وي دزړه دژوندنښه داده چې قران په شوق سره وایي به مزه باندې وایې خوندترې اخلې اوزړه چې کله مړوي نوبیاخانه پوري کوي صرف ی ډېرامامان به تاسېګورئ چې لمونځ کوي رکعت پوره کوي فقط چې یوڅه قرائت ووایي اورکعت پوره شي داغم ورسره نه وي چې له لمانځه څخه خونداخستل پکاردي الله رضاکول پدې پکاردي دهغه پرې ادب پکاردیموږبه بل چارددخپل ځان لپاره کووچېموږلره توجه پکارده زړه کې ژوندپیداکول ضروري دي زړه ژوندی کړه داسې قران وایه چې دلالت کوي ستادزړه په ژوندباندې بې تکلفه شوق سره وایه ولوکه کله دې زړه هم نه کیده الله درلره شوق پیداکوي قران په شوق اوجذبې سره لوستل پکاردي

براء بن عازب وایي

سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "يَقْرَأُ: وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ فِي الْعِشَاءِ، وَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ صَوْتًا مِنْهُ أَوْ قِرَاءَةً"

صحيح البخاري (۱ / ۱۵۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

((ما له نبي ښځه واورېدل د ماخوستن په لمانځه کې يې (والتين. والزيتون) سورة لوسته، ما له نبي پرته د بل چا دومره خوږ غږ نه و اورېدلی))

شلمه مسئله: په خفيه لمونځونو کې د مقتدي لپاره د فاتحې نه علاوه د نورقرات کولو حکم

د مقتدي لپاره امام پسې په جهري لمونځونوکې له فاتحې نه پرته بل سورت ويل نه دي جائز. بلکې مقتدي به په جهري لمونځ کې امام پسې صرف سورت فاتحه وايي اوکله، چې امام په قلاره قرات کوي ياپه جهرسره قرات کوي، ليکن مقتدي دامام نه لرې وي اودامام اوازنه اوري؛نوپه دې دواړوصورتونوکې دمقتدي لپاره دسورت فاتحې نه پرته بل يوسورت ويل غوره دي

پردې خبره دليل دادی

۱: عن علی ابن ابی طالب انه کان يامرويحب ان يقراخلف الامام فی الظهر والعصر بفاتحة الکتاب و سورة و فی الاخريين بفاتحة الکتاب.

اخرجه الدارقطني: ۱|۳۲۳، وقال اسناده صحيح واخرجه البخاری ونحوه فی کتاب القرائة للبيهقی ص: ۹۳، رقم: ۱۹۶، ۱۹۵،

ژباړه:

له علی بن ابی طالب ښځه روايت دی، چې ده به د ماسپښين اومازديګرکې په لومړنورکعتونوکې امام پسې فاتحه او يوسورت لوستل خوښول او امر به يې هم پرې کاوه اوپه وروستنوکې صرف سورت فاتحه همدارازله په يوبل روايت کې ترې نقل دي، چې فرمايلي يې دي

اذالم يجهرالامام فی الصلاة فاقرابام الکتاب وسورة فی الاولیین من الظهروالعصر، وفی الاخريين من الظهروالعصروفي الاخرة من المغرب وفي الاخريين من العشاء

(اخرجه الدارقطني: ۱|۳۲۲، وهذا اسنادصحيح)

ژباړه

کله، چې امام په جهرقرائة نه کوي: نو ته د ماسپښين او مازديګر په لومړنيو دوه رکعتونوکې فاتحه او يوسورت وايه، همدغه شان په روستني رکعت د ماښام او په روستنيو دوه رکعتونو د ماسخوتن کې (سورت فاتحه او يو بل سورت وايه)

۲: عن جابربن عبدالله (رضي الله عنه-قال: کنانقرافي الظهروالعصرخلف الامام في الرکعتين الاولیين بفاتحة الکتاب وسورة وفی الاخريين بفاتحة الکتاب

رواه ابن ماجة: ۱|۱٤۰، رقم: ۸٤۳، کمافی الارواء: ۲|۲۸۸، رقم: ۵۰۶، وصفة الصلاة للالباني ص(۱۰۰) وصححه الشيخ في صحيح ابن ماجة والارواء

ژباړه:

له جابرښځه روايت دی، چې موږبه په ماسپښين اومازديګرپه لومړنيوركعتونوکې فاتحه اويوسورت لوسته اويه وروستنيوکې به مو فاتحه لوستله

۳: عن عمربن ابي سحيم قال: کان عبدالله بن مغفل المزني صاحب رسول الله صلی الله عليه وسلم يعلمناان نقراخلف الامام في الظهروالعصرفی الرکعتين الاولیين بفاتحة الکتاب وسورة وفی الاخريين بفاتحة الکتاب

اخرجه البيهقي في کتاب القرائة خلف الامام ص: ۱۰۲، رقم: ۲۳۵، والبخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

في جزء القرائة ص: ٣٥، رقم: ٦١.

ژباړه:

له عمر بن ابي سحيم څخه روايت دی، چې عبدالله بن مغفل د نبي عليه السلام ملګری، به موږ ته را ښودل، چې په ماسپښين او مازديګر کې په امام پسې په لومړنيو رکعتونو کې سورت فاتحه او يو سورت ووايو او په وروستنيو کې صرف سورت فاتحه ولولو.

٤: عن ثابت عن انس قال: كان يامرنابالقرائة خلف الامام قال: وكنت اقوم الي جنب انس فيقرا بفاتحة الكتاب وسورة من المفصل ويسمعناقرائته لنا خذ عنه (كتاب القرائة) ص (١٠١) رقم: ٢٣١،

ژباړه:

ثابت له انس څخه روايت کوي، چې موږ ته به يې په فاتحه خلف الامام باندې امر کاوه، ثابت وايي: زه به د انس خوا ته ودرېدم نو هغه به فاتحه او يو سورت د مفصلاتو نه لوسته او موږ ته به يې را اورولو، چې موږ يې ترې يادکړو،

٥: عن عبادة بن صامت ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لاصلاة لمن لم يقرابام القران وفي رواية فصاعدا-رواه مسلم: ١|١٦٩،

و في رواية فما زاد كما رواه البيهقي: ٢|٥٩، صفة صلاة النبي للالباني ص: ٧٣،

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې سورت فاتحه اوله دې نه زيات ونه وايي

فصاعدالفظ ته ځيني علماء شاذ وايي، چې دامتكلم فيه دی خوراجح داده، چې داصحيح روايت دی:خوفصاعدادلته صرف دجوازلپاره دی، لکه ددې تفصيل په المرعات دمبارکفوري، درس ترمذي اوداسې نوروکې کتلای شئ

ددې ذکرشويورواياتونه؛خويوه دامسئله معلومه شوه، چې مقتدي لپاره په امام پسې دسورت فاتحې لوستلوسره يوبل سورت ويل مستحب دي بله مسئله ترې نه داهم ثابته شوه، چې سورت فاتحه لوستل منسوخ نه دي لکه څنګه، چې ځيني خلکويولنډشان ځواب زده کړی دی، چې کله د ده له مذهب يارايې خلاف يوحديث راشي نوسمدست وايي دامنسوخ دی نودلته څه ناسخ نشته، بل دا چې عمر بن ابی سحيم دغه شان ثابت وغيره تابعين دي او دوی ته عبدالله بن مغفل دا د رسول الله صلی الله عليه وسلم له وفات څخه وروسته وښودله ثابت له انس نه فاتحه خلف الامام سره دسورت نه اورېدلې ده،

د لا ډېر تفصيل لپاره فتاوی الدين الخالص: ١٨٦\٤، وګوره هذا و بالله تعالی التوفيق

يوويشتمه مسئله: تر ((وَ لَا الضَّآلِّيْنَ)) وروسته امين ويل او د هغې اړوند مسئلې

تر ((وَ لَا الضَّآلِّيْنَ)) وروسته امين ويل پکار دي او په امين ويلو کې قاعده داده که پټ لمونځ وه په پټه به يي وايي، که جهري لمونځ و؛نو جهر به کوې، ځکه امين د فاتحې تابع دی، که فاتحه په جهر وه دابه هم په جهر وي او که فاتحه په پټه وه دابه هم په پټه وي او دا هسې کمزورې مسئلې دي، چې ځيني خلک وايي امين دعا ده او دعاپه پټه ويل پکاردي دا؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوقياس دی دا الله نبی ته رجوع وکړه، چې هغه څنګه کړي دي. هغه امين په جهر کړی دی، بل دا، چې دا فاتحه ګڼې دعانه ده؟دې ته سورة الدعا یانې (د دعا سورة) وايي : نو بيا هغه څنګه په جهر وايې. دا چې هغه په جهر وايې ؛نودې يوټکي څه ګناه کړې ده، چې دا پټ وايي او د جهر خلاف يې کوې دا ډېره کمزورې خبره ده چې ځينې خلک يې کوي او کبدای شي، چې هغوی ته دا حديث نه وي رسېدلی، چې له دې امله هغوی د اللهﷺ په وړاندې معذوردي (ان شاءالله) خو که څوک سره له علمه د دې سنت خلاف کوي؛ نو هغه به معذور نه وي، څکه موږ ته دامسئله رارسېدلې ده .

که څه هم ځيني کسان د ښکاره (په جهر) د امين ويلو ډېرمخالفت کوي او په پټه باندې دامين ويلو په باره کې څه فتوی هم راوړي، چې ځينې دليلونه يې دادي،

۱: ادعوا ربکم تضرعا وخفية

۲: واذکرربک في نفسک تضرعاوخفية ودون الجهرمن القول

۳: قال قداجيبت دعوتکماوقال عطاامين دعاء(بخاری: ۱\۱۰۷)

٤: عن علقمة بن وائل عن ابيه ان النبی صلي الله عليه وسلم قراغيرالمغضوب عليهم ولاالضالين فقال امين وخفض بهاصوته رواه الترمذي: ۱\۵۸، والبيهقي: ۲\۵۷.

٥: عن ابي وائل قال: کان عمروعلي لا يجهران ببسم الله الرحمن الرحيم و لا بالتعوذ و لا بالتامين رواه الطحاوي: ۱\۱۵۰، وابن جرير

٦: روينا عن عبدالرحمن بن ابي ليلي ان عمربن الخطاب قال: يخفي الامام اربعاً: التعوذ، و بسم الله الرحمن الرحيم، و آمين، و ربنا لک الحمد. المحلي لابن حزم

۷: عن علقمة والاسودعن ابن مسعودقال: يخفي الامام ثلاثاً: بسم الله الرحمن الرحيم، و آمين، المحلي لابن حزم: ۲\۲۰٦.

۸: عن الحسن ان سمرة بن جندب وعمران بن حصين تذاكرافحدث سمرة بن جندب انه حفظ عن رسول الله صلي الله عليه وسلم سکتتين سکتةًاذاکبروسکتةًاذافرغ من قرائة غيرالمغضوب عليهم ولاالضالين فحفظ سمرةُوانکرعليه عمران بن حصين، فکتبافي ذالک الیٰأبی بن کعب وکان فی کتابه اليهمااوفی رده عليهماان سمرة قدحفظ راوه ابوداوود: ۱\۱۲۰، والترمذي: ۱\۵۹.

ځواب

د امين په اړه؛ خو علماوو مستقل کتابونه ليکلي دي. چې دهغې کتل پکاردي؛ خو زه دلته د پورتنيو هغو دليلونولنډه تجزيه ذکرکوم، چې د پټ امين ويلو په لړ کې ذکرشوي دي

اجمالا په دې خبره ځان پوهه کړئ، چې په هيڅ صحيح حديث کې دانشته، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم امين په پټه ويلی وي اونه يې داويلي دي، چې امين په پټه باندې وايئ اونه له يوصحابي نه په صحيح سندسره داثابت دي. چې هغه امين په پټه باندې ويلی وي

لکه علامه عبدالرحمن مبارکفوري په تحفة الاحوذي (۱\۲۰۹) کې ليکي:

ولم يثبت عن احد من الصحابة الاسرار بالتامين بالسند الصحيح، ولم يثبت عن احد الانکار علی من جهر بالتامين

ژباړه:

له هيڅ يوصحابي څخه په صحيح سندسره په پټه امين نه دی نقل اونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترې په ښکاره ويلو بدو يل نقل دي،

موږ اول هغه دليلونه ذکرکوو، چې امين بالجهرلپاره دليل وي، او وروسته به دهغه دليلونوحال اودرجه بيان کړو، چې دامين بالاخفاء لپاره دليل وي

په جهر د امين ويلو دليلونه

اول دليل

عن سلمة بن كهيل عن حجربن عنبس عن وائل -رضى الله عنه- قال: كان رسول الله اذاقلا ولاالضالين قال: امين ورفع بهاصوته وفي لفظٍ: ومدبهاصوته وفي رواية فجهربآمين وفي رواية فسمعناها.

رواه الترمذي: ١\٥٨، وابوداود: ١\١٣٤، رقم: ٩٣٢، وابن ماجة: ١\١٤٢، رقم: ٦٩٦، واحمد: ٢\٢٠٥، والدارقطني: ١\٣٣٤، والبيهقي: ٢\٥٧، والبخاري في جزء القرائة ص: ٢٣٥، ٢٣٤، و ابن عبدالبر في التمهيد: ٧\١٤، و ابن ابي شيبة ٢\٤٢٥، والبغوي: ٥٨٦،

ژباړه:

سلمة بن کهيل دحجربن عنبس په واسطه له وائل نه روايت کوي، چې نبي عليه السلام به کله ولا الضالين ووېلو نو آمين به يې ويلواوازبه يې پرې اوچتوه، بل روايت کې دي، چې اوازبه يې پرې راښکه، بل روايت کې دي، چې پرامين باندې يې جهروکړه، بل روايت کې دي، چې موږواورېده،

داصحيح حديث دى اوپه دې خبره دليل دى، چې امين په زوره ويل پکاردي،

اودوائل بن حجرنه، چې په پټه باندې امين ويلوکوم روايت راغلى دى نو هغه ضعيف دى، لکه ددې تحقيق به ان شاء الله روستوراشي،

دوائل بن حجردامين بالجهردې روايت ته ګڼو محدثينو صحيح ويلى دى، لکه دهغوى نومونه دادي:

[١] امام بخارى، [٢] امام ابوزرعة رازي دې دواړو ويلي دي، چې دآمين په زوره ويلوداحديث دشعبه له حديث نه کوم، چې دامين پټوويلولپاره کې راغلى دى ډېرصحيح دى (ترمذى: ١\٨٥) [٣] امام ترمذى وايي: دا حديث حسن دى (ترمذى: ١\٥٧)، [٤] حافظ ابن حجر فرمايي: ددې حديث سند صحيح دى (التلخيص الحبير: ١\٢٣٦)، [٥] محدث العصر علامه البانى دې حديث ته صحيح ويلى دى، صحيح الترمذى، صحيح ابى داوود، مشکوة المصابيح، صحيح ابن ماجة، سلسلة الاحاديث الصحيحة رقم: ٤٢٥، صفة صلاة النبى صلى الله عليه وسلم، للالبانى، ص: ١٠١

[٦] علامه عبيدالله رحمانى فرمايي: داحديث صحيح دى، مرعاة المفاتيح: ١١٩\٣، [٧] شيخ عبدالحق محدث دهلوى کما فى تحفة الاحوذى: ٢٠٩\١، [٨] علامه عبدالحى لکهنوى التعليق الممجد ص: ١٠١ [٩] علامه مبارکفورى تحفة الاحوذى: ٢٠٩\١: ابکار المنن ص: ١٧٩: [١٠] فتاوى الدين الخالص: ١٥٦\٤: [١١] شيخ شعيب الارناووط: د صحيح ابن حبان په تحقيق: ١٠٩\٥، کې ليکي: اسناده قوى دغه شان ددې نه علاوه نورو بې شمېره محدثينو دې حديث د وائل بن حجر ته صحيح ويلي دي،

٢: دويم دليل

عن ابي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا امن الامام فامنوا، فانه من وافق تامينه تامين الملائكة غفرله ماتقدم من ذنبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اخرجه البخاري: ١\١٠٨، ومسلم: ١\١٧٦، والترمذي: ١\٣٠، رقم: ٢٥٠، والنسائي: ١\١٤٧، رقم: ٩٢٧، ٩٢٥، وابن ماجة رقم: ٨٥١، ومالک: ١\٦٩، واحمد: ٢\٤٥٩)

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي کله، چې امام امين ووايې نوتاسې هم امين ووايئ، ځکه دچاامين، چې دملائکودامين سره يوځای شو؛نومخکني ګناهونه به يې وبښل شي.

داحديث پردې دليل دی، چې امين په جهرسره دی، ځکه که چيرته دامام جهرپه امين سره نه وي؛نومقتدي به دامام امين څنګه واوري اوهغه سره به امين څنګه موافقت وکړي، اوکه امام په پټه امين ووايي؛نومقتدي به څنګه دهغه سره امين ووايي؟

اودې حديث باندې امام بخاري، نسائي، ابن ماجة او نورو ګنو محدثينو په امين بالجهرسره دليل نيولی دی. صحيح ابن ماجة ٢٨٢\١

لکه علامه سندي حنفي دنسائي اوابن ماجة په حاشيه ليکي:

اخذمنه المصنف الجهرعندتامينه اذلواسرالامام بآمين لماعلم القوم بتامين الامام فلايحسن الامرايا‌هم بالتامين عندتامينه وهذااستنباط دقيق، مرجعه ماجاء من التصريح بالجهروهذاهوالظاهرالمتبادر، اه

حاشية السندي: ١\١٤٧، على النسائي والمرعاة للعلامه المباركفوري: ١ \١١٩)

ژباړه:

له دې حديث نه مصنف په جهرامين ويلوباندې دليل نيولی دی، ځکه که امام په پټه امين ووايي نوقوم دهغه پرامين نه پوهېږي؛نوبيامقتديانوته دا امر(چې دايمان امين پسې امين وايئ) مناسب نه دی، اوداډېرباريک

استنباط دی، چې مرجع يې هغه تصريح ده، چې په امين بالجهرباندې راغلي ده. اوهمداله دې لفظ نه په ډاګه معلومېږي.

علامه خطابي په معالم السنن: ٢٢٣\١. کې ليکي

وفيه دليل علي ان رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يجهربامين ولولاجهره به لم يكن لمن يتحري متابعه في التامين على سبيل المداركة طريق الى معرفته، فدل انه كان يجهربه جهرايسمعه من ورائهُ

ژباړه:

داحديث پردې مسئله دليل دی، چې نبي عليه السلام به امين په زوره ويلواوکه دانه وی نوکوموخلکو. چې پسې اقتداکوله دهغه امين ويل به يې نه پېژندلای؛داحديث دا لاربنوونه کوي، چې نبي عليه السلام به امين په زوره ويلواو وروسته خلکوبه اورېدلو،

حافظ ابن القيم په اعلام الموقعين (٣٥٧\٢) کې فرمايي:

ولولاجهربالتامين لماامكن الماموم ان يؤمن معه ويوافقه في التامين.

که امين په زوره ويل نه وي نومقتدي نه شي کولای، چې دامام سره يوځای امين وکړي.

علامه عبدالرؤوف مناوي فرمايي:

وفيه ندب التامين للامام خلافالمالک ورفع صوته به اذلولم يجهرلماعلم تامينه الماموم.

په دې کې دامين ويلومستحب والی دامام لپاره ذکردی صرف امام مالک خلاف کړی دی، اوپه زوره ويل يې هم ذکردي، ځکه که جهرنه وي نومقتدي دامام په امين نه پوهېږي

داټول قولونه دعلماوو موځکه ذکرکړل، چې څوک ونه وايي، چې دلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهرنشته،

۲ دریم دلیل

عن ابي هريرة قال: كان رسول الله صلى الله عليه وسلم: اذافرغ من قرائة ام القران رفع صوته وقال امين.

اخرجه الدارقطني: ١\٣٢٩، رقم: ١٢٥٩، وقال: هذا اسنادحسن، والحاكم: ١\٢٢٣، وقال: صحيح على شرط الشيخين، ولم يخرجاه بهذا اللفظ، وصححه الذهبي في تلخيصه ايضا ومثله في ابي داوود: ١\١٣٥، رقم: ٩٣٤، وابن ماجة رقم: ٨٥٣، وابن حبان: ٣\١٤٧، وابن خزيمة: ١\٤٩٩، ٢٨٧، والبخاري: ١\١٠٨.

ژباړه

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام به كله دسورت فاتحې له لوستلوڅخه وزګارشه؛نواوازبه یې اوچت کړه اوامين به يې وويلو.

۴ څلورم دليل

وعن عائشة-رضى الله عنها-انهم (اليهود) لايحسدوناعلى شيئ كمايحسدوناعلى يوم الجمعة التي هداناالله وضلوا عنها وعلى القبلة التي هدانا الله لها وضلوعنها وعلى قولناخلف الامام آمين.

اخرجه احمد: ٦\١٣٥، ١٣٤، مصباح الزجاجة: ١\٢٩٧، وابن ماجة: ٨٥٦ وابن خزيمة: ١\٢٨٨، رقم: ٥٧٤، والبيهقي: ٢\٥٦، وفي مجمع الزوائدللهيثمي: ٢\١٥، والبخاري في التاريخ الكبير: ١\٢٢، والادب المفرد: ٩٩١، كنزالعمال: ٤\٩٧، رقم: ٢٠٣٥، والطبراني في الاوسط والمنذري في الترغيب: ١\١٩٢، وصفة صلاة النبي للالباني: ١٠٢، وصححه في صحيح ابن ماجة وصفة صلاة النبي والصحيحة: ٦٩١،

ومثله عن ابن عباس و معاذ و انس وابي هريرة رضى الله تعالى عنهم اجمعين،

ژباړه

له عائشې څخه روايت دی، چې يهودموږسره په په هيڅ شي دومره كينه نه كوي، لكه چې دجمعې په ورځ اوپه قبله كوم، چې موږته الله راكړې اوهغوی يې ترې بې برخې كړي دي اوپه امام پسې امين ويلوباندې چې يې راسره كوي

داحديث ښكاره دليل دی، پردې خبره، چې په لمانځه كې آمين په زوره ويل سنت طريقه ده. ځكه كه امين په زوره سره ونه ويلای شي اويهوديان يې وانه اوري؛نوهغوی به بیاموږمسلمانانوسره په امين ويلوباندې څنګه كينه كوي، بلكې له دې نه هم صريح روايت حافظ ابن حجرپه خپل كتاب المطالب العالية: ١\١٢٣ ، كې ذكركړي دي، چې

ان يهوديامرباهل مسجدوهم يقولون آمين قال اليهودى والذي علمكم امين انكم لعلى حق.

ژباړه

يويهودي په يوجومات والاباندې ورغلی، چې آمين يې ويلويهودي وويله زمادې په هغه ذات قسم وي، چې تاسوته يې امين درښودلی تاسوپه حق ياستئ

فائده: حافظ ابن عبدالبرليكلي دي، چې امام احمدبن حنبل به له هغه چاڅخه ډېرخفه كېده، چې امين بالجهربه يې بدګڼړلو، اودابه يې ويل، چې درسول الله صلى الله عليه وسلم فرمان دی، چې يهوديان تاسوسره په بله هيڅ شي دومره ډېره كينه نه كوي، چې څومره درسره په امين ويلوكوي،

تمهيدابن عبدالبر: ٧\١٥، والقول المقبول في شرح وتعليق صلاة الرسول

(c) ketabton.com: The Digital Library

ص: ٣٦٦، لابي عبدالسلام عبدالرؤوف.

غرض دا، چې ديهوديانوصفت دادی، چې په امين بالجهرباندې غصه کېږي او خفه کېږي: نو ځوک چې پردې خفه کېږي په هغه کې د يهوديانو صفت دی. او دا حديث بالکل صحيح دی. امام الباني په صحيح ابن ماجة: ١٤٢\١١، رقم: ٦٩٧، تعليق الترغيب والترهيب: ٩٧٨\١١. او په صحيحة: ٦٩١، کې يې صحيح کړی دی. امام بويصري فرمايي: چې دا صحيح حديث دی.

٥ پنځم دليل

عن عطاء قال امن ابن الزبيرومن ورائه حتى ان للمسجدللجة

ژباړه:

له عطاء څخه نقل ده، چې ابن الزبير او د هغه مقتديانو امين وويلونو جومات داسې انګازې وکړې،

دا حديث امام بخاري په خپل صحيح کې تعليق راوړی دی، دغه شان مسند شافعي: ٢١٢، ١٥، البيهقي: ٥٩\٢، عبدالرزاق: ٩٧\٢، ٩٦، ابن منذر: ١٣٢\٣، محلى ابن حزم: ٢٤٦\٣، ابن ابي شيبة: ١٨٨\٢، دررالتاج ومثله عن عكرمة التابعي: مصنف ابن ابي شيبة: ١٨٧\٢.

٦ شپږم دليل

و عن عطاء بن ابي رباح قال: ادركت مائتين من اصحاب النبي صلى الله عليه وسلم في هذالمسجد-المسجدالحرام-اذاقال الامام ولا الضالين رفعوا اصواتهم بآمين.

رواه البيهقي: ٥٩\٢، وابن حبان في الثقات: ٦\٢٦٥ المرعاة: ٣\١٢٠،

ژباړه:

عطاء بن ابي رباح وايي: ما دوه سوه (٢٠٠) صحابه په مسجدحرام کې ليدلي دي، چې کله به امام ولا الضالين وويلو نو هغوی به امين ويلو او اوازونه به يې پرې اوچتول

امام عطاء د امام ابوحنيفة استاذ دی امام ابوحنيفة د ده په اړه داسې وينا کړې ده: ما رايت مثله. ما دده په شان بل څوک نه دی ليدلی. (ميزان الاعتدال: ٧٠\٣، رقم: ٥٦٤٠.

فائده: د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه له دغه دورڅخه تر اوسه پورې مسجد حرام او مسجد نبوي په امين بالجهر باندې کرنګېږي د حاجيانو نه پوښتنه وکړئ: نو چې مسجد حرام او مسجد نبوي د (١٤٠٠) کالو نه را په دېخوا په امين بالجهر ويلو باندې کرنګېږي نو بيا د احنافو مسجدونه ولې د امين ددې خوږ اواز څخه چپ او خاموش دي؟

زما محترمو مسلمانانو ورونو!

دا سنت ژوندي کړئ او د خپلو جوماتونو نه د حرمينو شريفينو په شان مسجدونه جوړ کړئ صلاة الرسول (٢١٠، للسيالكوتي)

دويمه فائده: له دې څخه دا هم معلومه شوه، چې امين په زوره ويل منسوخ نه دي اوابن زبير، چې په مسجدحرام کې امين په زوره ويلو؛نودادرسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات څخه وروسته يې ويلی دی، ځکه عطاء بن ابي رباح تابعي دی، اوهغه امين په جهرسره اورېدلو؛نوايادرسول الله له وفات څخه وروسته هم څوک حکم شرعي منسوخ کولای شي؟

په امين بالجهر ويلو باندې د صحابه کرامو اجماع ده

علامه مبارکفوري په تحفة الاحوذي (٢٠٩\١) کې ليکي:

ولم يثبت من احد من الصحابة الاسرار بالتامين بالسند الصحيح ولم

(c) ketabton.com: The Digital Library

يثبت عن احد منهم الانكار على من جهر بالتا مين. فقد ثبت اجماع الصحابة-رضى الله عنهم- على الجهر بالتا مين على طريق الحنفية فانهم قالوا: ان ابن الزبيرا فتى في زنجي وقع في بئرزمزم ينزح مائهاوذالک بمحضرمن الصحابة ولم ينكر عليه احد فكان اجماعا فكذا لک يقال: ان ابن الزبيرا من بالجهر في المسجد بمحضر من الصحابة ولم ينكر عليه احد بل وافتوه وجهروا معه بآمين حتى كان للمسجد للجة فكان اجماع الصحابة على الجهر بالتامين

ژباړه

له هيڅ يوصحابي څخه په پټه امين په صحيح سندسره نه دى نقل اونه له دوى څخه په امين ويلوڅه بدو يل نقل دي. بلكې پر جهرآمين داحنافوپر طريقه باندې اجماع نقل ده. څكه هغوى وايي ابن زبيرديوسړي باره كې چې په كوهي كې ولېدلى وه ويلي وو. چې ټولې اوبه به ترې ويستلى شي اونوروصحابه وويړې بدنه دي ويلي :نودا اجماع شوه؛نودلته هم ابن زبيرپه امين باندې جهركړى اوهيچاپړې بدنه دي ويلي. بلكې فتوى يې وركړې اودهغه سره يې پرې جهرهم كړى دى، دومره قدرې، چې جومات كړنګاوكړه نوداپه زوره امين ويلودصحابه وواجماع شوه.

د امين بالجهر په اړه د علماوو قولونه:

١: علامه عبدالحى لكهنوي فرمايي

والانصاف ان الجهرقوى من حيث الدليل.

انصاف خبره داده، چې جهرد دليل په اعتبارسره ډېرقوي دى

سعايه شرح شرح الوقايه (١٣٢/١١) كې فرمايي:

لقدطفناسنينابهذالبيت طرا اجمعين فوجدنابعدالتامل والامعان ان القول بالجهربامين هوالاصح لكونه مطابقالماروى عن سيدبني عدنان ورواية الخفض

عنه ضعيف لاتوازي روايات الجهرواى ضرورة داعية الحمل روايات الجهرعلى بعض الاحيان اوالجهرللتعليم مع عدم ورودشيئ من ذالک في رواية والقول بانه كان في ابتداء الامراضعف لان الحاكم قدصححه من رواية وائل بن حجررضى الله عنه وهوانمااسلم في اواخرالامركماذكره ابن حجرفي فتح الباري

ژباړه

موږټول وګرځېدونوله ډېرژورسوچ نه وروسته مو داومونده، چې امين په زوره ويل ډېرسم دي، څكه داله نبي عليه السلام څخه صحيح ثابت دي، او د په قلاره ويلو حديث ضعيف دى، د جهر امين ويلو سره نه شي برابرېداى، او څه لامل دى، چې د جهر حديثونه يا په ځينې وختونو باندې او يا په تعليم باندې حمل كړو سره له دې، چې په دې كې هيڅ شى نه دى راغلى، او دا خبره كول، چې دا په اول د اسلام كې وو ډېر كمزورى دى، څكه حاكم دغه حديث د وائل په روايت صحيح كړى دى، او وائل خو په اخر وخت كې اسلام راوړى دى. لكه دا خبره ابن حجر په فتح الباري كې كړې ده

او كوم اثر، چې د ابراهيم نخعي وغيره نه ذكركولى شي د پټ امين ويلو په اړه نو دا هم د جهر امين ويلو روايتونوسره مقابله نه شي كولاى

، آمين بالجهرلمولانامحمد يحيى ګوندلوي ١٧۴.

٢: شاه اسمعيل شهيدپه خپل كتاب تنويرالعينين ص ٧١، كې ليكي

ان الجهربالتامين اولى من خفضه

ژباړه:

په زوره امين ويل دپټ ويلونه غوره دي

٣: شيخ عبدالحق محدث دهلوي په اشعة اللمعات شرح مشكوة كې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکي:

درباره آمین بالجهر احادیث اکثر واصح امده است:

دبنکاره امین ویلو په اړه حدیثونه ډېر او صحیح دي

همدغه راز نوموړی په مدارج النبوة (۱۱۱٫۴۰) کې لیکي:

و در آخر فاتحه امین میگفت در نماز جهری به جهر و در سری بخفیه و مقتدیان بموافقت آمین گفتند و در جهر بآمین در نماز جهر احادیث واقع شده.

دفاتحې په پای کې به امین په جهري لمونځونو کې په جهر او په سري کې په پټه ویل کېږي او مقتدیان به دامام سره امین لولي او په دې کې حدیثونه هم راغلي دي (مدارج النبوة مترجم اردو ۱۱/۵۹۶)

۴: مولانا محمد احمد حنفي د ترمذي په فارسي شرح کې څلور واړه مذهبونه بیانوي لیکي:

د امین بالجهر روایتونه ډېر او صحیح دي

(ابكارالمنن: ۱۱۹، آمين بالجهر للشيخ محمديحي گوندلوي: ۱۷٤).

۵: علامه ابن الهمام حنفي دهدایه په شرح فتح القدیر کې لیکي:

وَلَوْ كَانَ إِلَيَّ فِي هَذَا شَيْءٌ لَوَفَّقْت بِأَنَّ رِوَايَةَ الْخَفْضِ يُرَادُ بِهَا عَدَمُ الْقَرْعِ الْعَنِيفِ، وَرِوَايَةَ الْجَهْرِ بِمَعْنَى قَوْلِهَا فِي زَبْرِ الصَّوْتِ وَذَيْلِهِ يَدُلُّ عَلَى هَذَا مَا فِي ابْنِ مَاجَهْ «كَانَ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إذَا تَلَا {غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ} [الفاتحة: ٧] قَالَ آمِينَ حَتَّى يُسْمِعَ مَنْ فِي الصَّفِّ الْأَوَّلِ فَيَرْتَجُّ بِهَا الْمَسْجِدُ»

فتح القدير للكمال ابن الهمام (۱ / ۲۹۵).

ژباړه:

که په دې مسئله کې زما څه اختیاروی نو ما به داسې ویلي وی چې د په قلاره ویلو له روایت نه ډېر په تېزه نه ویل مراد دي. او دجهر له روایت څخه اواز اوچتول خو نرم ویل مراد دي. او پر دې خبره باندې دابن ماجة روایت دلیل دی، چې نبي علیه السلام به کله ولاالضالین وویلو: نو داسې امین به یې ویلو، چې لومړي صف والا به اورېده نو جومات به دامین ویلو له امله وکړنګېده پېغمبر لمونځ (۲۰۴).

۲: پیران پیرشاه عبدالقادر جیلاني په خپل کتاب غنیة الطالبین کې لیکي:

والجهر با لقرائة وآمين.

په سهارماسپښین ماسخوتن په لمونځونو کې به قرائت اوآمین په جهرسره ویلی شي

۷: اشرف علي تهانوي په امدادالفتاوی کې دیوې پوښتنې په ځواب کې لیکي:

پوښتنه:

امين بالجهر كهنا جائز هے يا نهيں؟

په جهرامین ویل جائزدي که نه دي؟

ځواب

جائز هے جيسا كه عدم رفع بهى جائز هے اور مرجع احد الشقين كا تحقيق هے يا تقليد.

جائز دي، لکه څنګه چې په قلاره ویل جائز دي او د یو لوري غوره کول یا د تحقیق له امله وي یا د تقلید. امداد الفتاوی ۱۱/۱۴۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

يانې، چې څوک يې په جهر وايي او که په پټه؛ خو د يوې وجهې نه به يې کوي، يا د تقليد له امله لکه حنفيان، او يا د تحقيق له امله لکه اهلحديث (پېغمبر لمونځ: ٢٠٦)

٨: علامه صنعاني په سبل السلام: ٢٢٥\١، کې

٩: شيخ الاسلام ابن القيم ﵀ په اعلام الموقعين: ٢٤٣٢، ٤٣٠، کې په امين بالجهر باندې ډېر زيات دليلونه ذکر کړي دي، جامع الفقه لابن القيم: ٨٦\٢، ٨٢

١٠ـ فتاوى اللجنة الدائمة: ٤٢٤\٦، ٤٢٠،

١١: فتاوى نذيريه لسيدنذيرحسين دهلوي: ٤٣٤\١.

١٢: مغنى المحتاج للخطيب الشربيني الشافعي: ٢٧٤\١،

١٤: د پېغمبر لمونځ: ٢٠٧، ٢٠١، او نيل المرام شرح بلوغ المرام ٢٢٢\١

١٥: آمين بالجهر مسلک احناف کا مدلل جواب قرآن حديث کی روشنی مين. محمديحيى گوندلوي

١٦: فتاوى الدين الخالص: ١٥٦\٤.

١٧: صحيح البخاري ١٠٧\١، امام المحدثين اميرالمؤمنين في الحديث محمدبن اسمعيل.

١٨: آپ کی مسائل اوران کاحل قران اورحديث کی روشنی مين. ١١٥\١

١٩: السنن الكبرى: ٥٦\٢،

٢٠ـ المغني لابن قدامة: ٥٢٥\١

٢١: فتح الباري: ٢٠٨\٢.

٢٢: فتاوى ثنائيه ٤٥٤\١

٢٣: فقه السنة: ١٢٣\١.

٢٤: صفة صلاة النبي: ١٠٢، سلسلة الاحاديث الصحيحة: ٨١\٦. رقم ٢٥٣٤، كلاهما للالباني.

٢٥: تنقيح تحقيق احاديث التعليق: ٣٦٧\١، للحافظ ابن عبدالهادي.

٢٦: احياء علوم الدين للغزالي: ٢٧٥\١،

٢٧: نيل الاوطار للشوكاني: ٢٤٤\٢.

٢٨: الانصاف في معرفة الراجح من الخلاف لعلاء الدين المرداوي ٥١\٢.

٢٩: الروضة النديه لصديق حسن خان: ١٠١\١.

٣٠ـ القول المتين في الجهربالتامين للشيخ زبيرعلي زئي

٣١: تيسيرالرحمن لبيان القران للدكتورمحمدلقمان السلفي: ١٤\١،

٣٢: مرعاة المفاتيح للشيخ عبدالله رحماني: ١١٩\٣.

٣٣: تحفة الاحوذي شرح سنن الترمذي: ٢٠٩\١.

٣٤: فتاوى بركاتيه للشيخ ابوالبركات احمد: ٤٢.

٣٥: صلاة الرسول لمولانامحمدصادق سيالكوتي: ٢١٣، ٢٠٧.

٣٦: تفسيراحسن الكلام للشيخ ابي زكريا عبدالسلام حفظه الله: ٣٤\١-٣٦.

٣٧: بلوغ الاماني من اسرارالفتح الرباني لترتيب مسند الامام احمد بن حنبل الشيباني: ٢٠٥\٣.

٣٨: هداية الصلاة للشيخ حبيب الله السلفي: ٨١-٨٢.

٣٩: كتاب طرح التثريب في شرح التقريب للعراقي: ٢٢٨\٢، ٢٢٧.

٤٠ـ المجموع شرح المهذب: ٣٧٢\٣-٣٧٣، او شرح د مسلم کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام نووي ليکي:

ويسن للامام والمنفرد الجهر بالتامين وكذا للماموم على المذهب الصحيح

ژباړه: په صحيح مذهب کې امام او ځانله لمونځ کونکي لره امين په زوره ويل سنت دي.

په پټه د امين ويلودليلونه او د هغې تجزيه

۱: د حنفيانو اول دليل

۱: قال الله تعالى:

ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ [الأعراف: ۵۵]

، خپل رب په عاجزۍ اوپه پټه رابلئ، ځکه الله تعالى تېرى کونکي نه خوښوي.

۲: وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ [الأعراف: ۲۰۵]

خپل رب سبااوبېګا دځان سره په عاجزۍ، په پټه پرته له اوچتې وينانه يادوه اودغافلانونه مه کېږه.

قَالَ قَدْ أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا

[يونس: ۸۹]

الله ورته وويل ستاسودعاقبوله شوه نواوس برابرچلېږئ.

اوسني حنفيان په پټ امين ويلوباندې دصحيح دليلونودنشت والي له امله دامفکوره ډېره خپره کړې ده، چې امين دعا ده او دعا په پټه ويل پکار دي. او له دغه ايتونو نه دليل نيسي، ليکن دغه ايتونه حق دي؛ خو له دې نه دا استدلال ناسم دی، چې امين په پټه ويل پکار دي له ډېرو وجوهونه.

۱: اوله وجه کله، چې امين بالجهر باره کې صحيح، محکم او غير منسوخ حديثونه موجود دي؛ نو ددې په مقابل کې په دغه ايتونو دليل نيول ناپوهي اوکم عقلي ده او په دين کې تناقض راوښکل دي. ځکه که دا ومنل شي، چې امين دعا ده: نو په کوم پېغمبر چې ايت نازل شوی دی: نو همدغه پېغمبر موږ ته دا ويلي دي، چې امين په زورسره وايئ! او هغه خپله هم امين په جهر ويلی دی، اوله رسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات وروسته صحابه کرامو هم امين په جهر ويلی دی. لکه مخکې د بخاري (۱۰۷۱۱) په روايت کې او د عطاء په وينا کې تېر شو.

همدغه شان د ابوهريرة عمل په دې ګواه دی، چې هغه به په مروان خليفه باندې دا شرط لګولی وو، چې له ما نه به امين مخکې نه وايي او ابوهريرة به آمين په زوره ويلو مصنف عبدالرزاق (۹۷۱۲) مصنف ابن ابي شيبة (۴۲۵۱۲) تعليق التعليق (۲۱۸۱۲) سنن الكبرى للبيهقي (۵۹۱۲) او د امام عطاء روايت، چې صحابه کرامو به په لمانځه کې په زوره سره امين ويلو په صحيح بخاري ۱۰۷۱۱، السنن الكبرى ۸۲۱۱، ۸۵، رقم ۲۴۵۴. کې ذکر دی.

۲: دويمه وجه: د صحيح حديثونو په مقابله کې د قرآن کريم په عموماتو باندې استدلال کول او صحيح حديثونه په دې ايتونو سره رد کول د اهل زيغو او مبتدعينو او د منکرين حديث طريقه ده، په مزدلفه اوعرفات کې جمع بين الصلاتين نشته او په دليل کې دا آيت پيش کړي، چې:

إِنَّ الصَّلَوٰةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَٰبًا مَّوْقُوتًا

بېشکه لمونځ په مؤمنانوپه خپل وخت فرض دی.

نو په دې ايت کريمه باندې د جمع بين الصلاتين نه کولو لپاره دليل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیول غلط دي، ځکه، چې په مزدلفه او عرفات کې د جمع بین الصلاتین لپاره صحیح حدیث راغلي دي؛ نو لکه څنګه، چې دا استدلال باطل دی. دغه شان د آمین بالجهر په اړه د راغلو صحیح حدیثونو په مقابله کې په عام ایتونو سره دلیل نیول هم بې بنیاده دي،

یا لکه یو کس وایي، چې د پړانګ، لېوه، خرسپي، پیشو او داسې نورو ټولو خوړل روا دي، ځکه چې په قرآن کریم کې راځي

«بِالْعُقُوْدِ ۚ اُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيْمَةُ الْاَنْعَامِ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ»

[المائدة: ۱]

ژباړه: ستاسو لپاره د هغه څاروو پرته، چې درته بیان شوي دي نور څاروي حلال دي؛ نو ددې کس استدلال هم په جواز د دغه حیواناتو باندې په دغه ایت کریمه باندې ناسم دی، ځکه چې په صحیح حدیثونو سره ددې حیواناتوخوړل حرام دي

بعینه د آمین بالجهر مثال هم داسې دی، چې په صحیح حدیثونو کې راغلي دي، چې رسول الله ﷺ به امین په جهر ویلو او صحابه کرامو به هم په جهر سره لوستلو او د رسول الله له وفات څخه وروسته به یې هم آمین په جهر ویلو

اوس ځوک، چې بیا هم دا وایي، چې دعا ده او قرآن کریم کې الله تعالی فرمایي: چې دعا په پټه ویل پکار دي؛ نو امین هم په پټه ویل پکار دي؛ نو ددې کس دا استدلال به داسې خطا وي لکه د دغه مخکنیو استدلال، چې ناسم وو. چا چې جمع بین الصلاتین د رد کولو لپاره په آیت

«اِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ كِتٰبًا مَّوْقُوْتًا»

سره استدلال کړی وه دغه شان چاچې دپړانګ، ګېدړ. لېوه، خراوسپي

خوړلو د جواز لپاره په «اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ» باندې دلیل نیولی غلط دی؛ نوداټول په دلیل کې دقرآن کریم ایتونه پیش کوي ؛ خو استدلال یې ترې غلط اوګمراه کن دی. چې د (کلمة حق ارید بها الباطل) مصداق ګرځېدلي؛ نو احناف به دې کسانوته څه ځواب ورکوي، چې وایي حج کې جمع بین الصلاتین نشته یا وایي، چې دغه مخکني حیوانات حلال دي، او له قران کریم څخه دلیل نیسي؟ ښکاره خبره ده، چې احناف به هغوی ته وایي، چې ولې تاسې درسول الله ﷺ حدیث نه مني ولې دا نه دي راغلی، چې په حج کې جمع بین الصلاتین شته دی. اوپه ایت کریمه کې «كِتٰبًا مَّوْقُوْتًا» راغلی دی. لیکن موږدلته په حدیث باندې عمل کوو، او د حج په وخت کې جمع بین الصلاتین له دې نه خاص کوو،

معارف القران لمفتي محمدشفیع (۵۷۹\۳)

فماهوجوابکم عن تلک الاعتراضات فهوجوابناعن اعتراضکم.

نو موږ حنفیانو ته هماغه ځواب کوو کوم، چې دوی منکرین حدیث ته کوي موږوایوسمه ده ایت کې خوداراغلي دي، چې دعاپه پټه ویل پکاردي، لیکن موږدصحیح حدیث په بناباندې په جهرسره امین وایو او دا د دغه ایت په خاص او مستثنی دی،

۳: دریېمه وجه: کله چې ددې ایتونو مانا- د حنفیانو د خیال مطابق-دا شوه، چې هر قسم دعا په پټه پکار ده؛ نو اوس زموږ سوال دا دی، چې بیا ولې رسول الله صلی الله علیه وسلم په جهر سره دعاګانې ویلې دي؟ همدغه راز ولې صحابه کرامو او تابعینو په جهر سره دعا کوله، مثلا رسول الله صلی الله علیه وسلم ددعاطریقه داوه، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د:زندګۍ په هره شعبه کې دعاکړي ده دکورنه ترمیدان جنګ پورې

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library